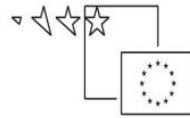

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

SPODBUJANJE PROSTOVOLJNEGA DELA V LOKALNEM OKOLJU

GABRIJELA HAUPTMAN

Višješolski strokovni program: Organizator socialne mreže
Učbenik: Spodbujanje prostovoljnega dela v lokalnem okolju
Gradivo za 1. letnik

Avtorica:

mag. Gabrijela Hauptman, prof. ped.
IZOBRAŽEVALNI CENTER GEOSS D. O. O.
Višja strokovna šola

Strokovna recenzentka:

mag. Olga Dečman Dobrnjič, višja predavateljica za kadrovsko in izobraževalno področje

Lektorica:

Vanja Arhnaver, prof. slovenščine in univ. dipl. sociologinja kulture

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

364-78 (075.8) (0.034.2)
331.578.2 (075.8) (0.034.2)

HAUPTMAN, Gabrijela

Spodbujanje prostovoljnega dela v lokalnem okolju [Elektronski vir] : gradivo za 1. letnik / Gabrijela Hauptman. - El. knjiga. - Ljubljana : Zavod IRC, 2011. - (Višješolski strokovni program Organizator socialne mreže / Zavod IRC)

Način dostopa (URL): http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Spodbujanje_prostovoljnega_dela_v_lokalnem_okolju-Hauptman.pdf. - Projekt Impletum

ISBN 978-961-6857-66-6

258184448

Izdajatelj: Konzorcij višjih strokovnih šol za izvedbo projekta IMPLETUM

Založnik: Zavod IRC, Ljubljana.

Ljubljana, 2011

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji 132. seji dne 23.9.2011 na podlagi 26. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 16/07-ZOFVI-UPB5, 36/08 in 58/09) sprejel sklep št.01301-5/2011/11-2 o potrditvi tega učbenika za uporabo v višješolskem izobraževanju.

© Avtorske pravice ima Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.

Gradivo je sofinancirano iz sredstev projekta Impletum 'Uvajanje novih izobraževalnih programov na področju višjega strokovnega izobraževanja v obdobju 2008-11'.

Projekt oz. operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete 'Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja' in prednostne usmeritve 'Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja'.

Vsebina tega dokumenta v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino dokumenta nosi avtor.

KAZALO VSEBINE

PREDGOVOR	3
1 KAJ JE PROSTOVOLJNO DELO	5
1.1 POMEN PROSTOVOLJSTVA V SODOBNI DRUŽBI	6
1.1.1 Socialni kapital kot jedro družbene povezanosti	7
1.1.2 Razlika med človeškim in socialnim kapitalom	7
1.1.3 Kakovostno preživetje v današnjem obdobju postmoderne.....	8
1.1.4 Vzroki za razvoj prostovoljnega dela	10
1.1.5 Definicije prostovoljstva.....	11
1.2 UČINKI PROSTOVOLJNEGA DELA	13
1.3 EVROPSKO LETO PROSTOVOLJSTVA	14
1.3.1 Evropsko leto prostovoljstva v Sloveniji	15
1.3.2 Poslanica Slovenske filantropije ob mednarodnem dnevu prostovoljstva (5. december) in vstopu v evropsko leto prostovoljstva 2011	16
1.4 PRAVICE IN OBVEZNOSTI PROSTOVOLJCA	17
1.4.1 Pravice prostovoljca	17
1.4.2 Obveznosti prostovoljca	17
1.5 OBLIKE PROSTOVOLJNEGA DELA MLADIH.....	18
1.5.1 Prostovoljno delo – odgovor na potrebe mladih	18
1.5.2 Vključenost mladih v prostovoljske organizacije	19
1.5.3 Programi prostovoljnega dela mladih, ki jih sofinancira Urad RS za mladino (URSM)	20
1.5.4 Ciljne skupine delovanja prostovoljcev	22
1.6 OVIRE NA POTI RAZVOJA PROSTOVOLJNEGA DELA MLADIH	23
2 TEORETIČNI OKVIRJI ORGANIZIRANEGA PROSTOVOLJSTVA	27
2.1 ZAKONSKA PODLAGA ZA IZVAJANJE PROSTOVOLJNEGA DELA	28
2.1.1 Formalni okvirji za izvajanje prostovoljnega dela.....	28
2.1.2 Neformalni okvirji prostovoljstva.....	29
2.2 DOKUMENTACIJA PRI IZVAJANJU PROSTOVOLJNEGA DELA.....	31
2.3 INFORMIRANJE POSAMEZNIKOV IN SKUPNOSTI O PROSTOVOLJSTVU	34
2.4 SPODBUJANJE IN PROMOCIJA PROSTOVOLJSTVA V OKOLJU	34
2.4.1 Spodbujanje prostovoljnega dela	34
2.4.2 Oblike sodelovanja med organizacijami	36
2.4.3 Skupine mladih, ki nimajo možnosti opravljanja prostovoljnega dela	36
2.4.4 Promocija prostovoljstva v okolju	36
3 METODOLOGIJA PROSTOVOLJNEGA DELA	41
3.1 ORGANIZACIJA SODOBNEGA PROSTOVOLJSTVA.....	42
3.2 METODOLOGIJA PROSTOVOLJNEGA DELA NA NIVOJU POSAMEZNIKA, SKUPINE TER SKUPNOSTI	42
3.2.1 Prostovoljno delo na nivoju posameznika	43
3.2.2 Prostovoljno delo na nivoju skupine.....	45
3.2.3 Prostovoljno delo na nivoju skupnosti	46
4 OBLIKE PROSTOVOLJNEGA DELA V LOKALNI SKUPNOSTI	49
4.1 RAZISKAVA INDEKS CIVILNE DRUŽBE	50
4.2 POTREBE PO RAZLIČNIH OBLIKAH PROSTOVOLJNEGA DELA V LOKALNI SKUPNOSTI..	55
4.2.1 Prostovoljstvo v Sloveniji.....	55
4.3 VKLJUČEVANJE PROSTOVOLJCEV PRI ANALIZIRANJU POTREB PO PROSTOVOLJNEM DELU V LOKALNI SKUPNOSTI	56
5 IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE PROSTOVOLJCEV	59
5.1 METODE, OBLIKE IN SREDSTVA PRI VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH.....	60
5.1.1 Metode izobraževanja.....	60
5.1.2 Oblike vzgojno-izobraževalnega dela.....	61
5.1.3 Učna sredstva.....	61
5.1.4 Pomen izobraževanja in usposabljanja prostovoljcev.....	63
5.1.5 Metode izobraževanja in usposabljanja prostovoljcev.....	64
5.1.6 Usposabljanje za osebno prostovoljstvo	65
5.1.7 Razvoj inovativnih modelov usposabljanj o prostovoljstvu in migracijah	66
5.2 OBLIKE IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA PROSTOVOLJCEV	67

5.2.1	Mednarodne izmenjave prostovoljcev	68
6	SUPERVIZIJA PRI IZVAJANJU PROSTOVOLJNEGA DELA	72
6.1	OSNOVNI PRINCIPI PROCESA SUPERVIZIJE	73
6.1.1	Pomembni elementi supervizije v sliki in besedi	73
6.2	PROSTOVOLJNO DELO IN SUPERVIZIJA.....	76
6.3	VLOGA SUPERVIZORJA	77
7	LITERATURA	80

KAZALO SLIK

Slika 1:	Festival mladih prostovoljcev	8
Slika 2:	Evropsko leto prostovoljstva	9
Slika 3:	Razlogi za prostovoljsko delovanje	10
Slika 4:	Festival prostovoljstva mladih	12
Slika 5:	Razdeljevanje hrane in zdravil.....	13
Slika 6:	Učinki prostovoljnega dela na posameznika	14
Slika 7:	Bodi prostovoljec, spreminjaj svet.....	16
Slika 8:	5. december – mednarodni dan prostovoljcev	22
Slika 9:	Prostovoljno delo mladih.....	23
Slika 10:	Med prostovoljce	39
Slika 11:	Koraki pri organiziranju prostovoljskega dela.....	42
Slika 12:	11. Festival prostovoljstva mladih	43
Slika 13:	Osební pogovor.....	44
Slika 14:	Prostovoljstvo ima velik pomen za blaginjo družbe	45
Slika 15:	Prostovoljkina zgodba z Irske v sliki	59
Slika 16:	Mednarodna mladinska prostovoljska šola v Dolenji vasi pri Čatežu	69
Slika 17:	Globalno prostovoljstvo – Gana	70
Slika 18:	Mednarodna čistilna prostovoljcev – obale morij šestih kontinentov.....	70
Slika 19:	Vloge v superviziji.....	73
Slika 20:	Prostovoljstvo v srednji šoli.....	73
Slika 21:	Cilji supervizije.....	74
Slika 22:	Supervizija	74
Slika 23:	Oblike supervizije	75

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Ciljne skupine prostovoljnega dela	22
Tabela 2:	Izobraževanje in podpora, ki jo prostovoljcem nudijo organizacije	62
Tabela 3:	Število EVS projektov v programu MLADINA (vključno s projekti čezmejnega sodelovanja in sodelovanja s partnerskimi državami).....	69

PREDGOVOR

Učbenik Spodbujanje prostovoljnega dela v lokalnem okolju je namenjen študentom višjih strokovnih šol v programu Organizator socialne mreže. Zasnovan je tako, da omogoča aktivno spoznavanje z učnimi vsebinami s področja družboslovja. Ponuja zanimive vsebine, ki omogočajo pridobivanje novih spoznanj ter orodij za izvajanje pomoči posameznikom, skupinam oziroma skupnostim, katere se soočajo z različnimi stiskami.

Vsebina prikazuje pomen prostovoljstva v sodobnem svetu, saj le-to lahko pripomore k zmanjševanju socialnih razlik med ljudmi. Učbenik omogoča študentom uspešnejše zaznavanje potreb po razvijanju in organiziranju prostovoljnega dela v lokalni skupnosti. Eden izmed pomembnih splošnih ciljev učbenika je ozaveščanje o pomenu oziroma namenu prostovoljnega dela ter razvijanje občutljivosti za posameznika ter njegovo dobrobit v družbi.

Učbenik je razdeljen na šest vsebinskih sklopov: Kaj je prostovoljno delo, Teoretični okvirji organiziranega prostovoljstva, Metodologija prostovoljnega dela, Oblike prostovoljnega dela v lokalni skupnosti, Izobraževanje in usposabljanje prostovoljcev, Supervizija pri izvajanju prostovoljnega dela. Učno gradivo seznanja bralce s pomenom prostovoljstva v sodobnem svetu; pri tem ponuja različne vizualne ter slušne učinke, zanimive spletne strani za razširjanje znanja in dodatno literaturo. Nova družboslovna znanja naj vodijo študente od razmišljanja o vlogi prostovoljnega dela na njihovi novi poklicni poti organizatorja socialne mreže.

Želim, da vam pridobljeno znanje koristi pri vašem osebnostnem razvoju ter poklicni karieri. In ne nazadnje je učbenik izdan ravno v času, ko je Evropska unija razglasila leto 2011 za evropsko leto prostovoljstva, zato naj z novimi vsebinami prispeva k promociji prostovoljstva ter lepšemu življenju vseh nas.

Gabrijela Hauptman

Legenda simbolov

Primeri iz vsakdanjega življenja

Vprašanja za preverjanje znanja

Raziskave, ki poglobljajo razumevanje vsebine

Internetni viri

Priporočena **literatura**

Povzetek poglavja

1 KAJ JE PROSTOVOLJNO DELO

Uvod

Oblačenja

Leto 2000. Na oko simpatično in okroglo leto, a v realnosti zelo naporno ter dramatično za študentko, ki se že drugo leto bori z izpitom iz slovenske skladnje. Postajalo je brezupno. Samozavest načeta 100 %. September. Rahlo tavanje. Po umu in mestu.

Izvoli. Na ulici dobim v roke simpatično povabilo za obisk INFOPEKE. Hvala. Shranim. In potem enkrat grem. In sem ostala. In uresničila sebe in svoje življenje. Dana mi je bila priložnost, da povem, kaj čutim in kako se počutim. In kaj bi želela početi. Poslušali so me. In razumeli. To mi je veliko pomenilo. Srečala sem nove ljudi, hitro smo ugotovili, da smo dobra ekipa. Začela se je dirka za uresničevanjem idej. Dirka za akcijo, dogajanje, druženje. Življenje. INFOPEKA mi je dala spodbudo in možnost, da uresničim sanjarjenja, zapisana v poletne beležke ali stare notese.

Prvi avtorski projekt sem s pomočjo ostalih prostovoljcev uresničila leta 2003. Projekt je nosil ime Oblačenja. Sam proces ustvarjanja je bil zanimiv in pester, saj je približno dvajset prostovoljcev ter prostovoljk zbiralo dobre kose starih oblačil, ki smo jih brezkompromisno kombinirali z novjšimi modnimi dodatki. Zaključek projekta je bila modna revija, podprta z videoinstalacijami, posnetimi na mariborskih ulicah. Revija je bila zelo odmevna. O meni in moji ekipi se je pisalo v najboljših slovenskih modnih medijih. To je bila odlična potrditev našega dela ter spodbuda za naprej.

Sploh je bilo leto 2003 zelo učinkovito, saj sem se dejansko izstrelila v svet idej in njenih uresničevanj. Preko izobraževanj, delavnic, seminarjev sem osvojila številna znanja, potrebna za uresničevanje idej, spoznala sem celo vrsto kreativnih ljudi, se s pomočjo INFOPEKE vključevala v aktivnosti drugih organizacij ter naenkrat sem imela premalo časa za študij, ki mi ni več delal preglavic in je bil v letu 2003 že pravzaprav pri koncu. V naslednjih letih sem aktivno sodelovala še pri projektih Mariborski obrazi, Postop ...

Danes, ko gledam na vse skupaj z distanco, vem, da mi je prostovoljno delo vrnilo otroško ustvarjalnost, vero v samo sebe in me oblikovalo v zrelo ter odgovorno osebo. Bojana (<http://www.infopeka.org/web/?p=5646>, 20. 03. 2011).

Na spletnem naslovu: <http://www.youtube.com/watch?v=IHZy22U7JCM>, 01. 03. 2011 si oglejte predstavitevni video evropskega leta prostovoljstva. V nadaljevanju pa si preberite izpoved prostovoljke, ki vam bo približala pomen te humanitarne dejavnosti.

V prvem poglavju učbenika boste spoznali:

- ✧ pomen prostovoljstva v sodobni družbi;
 - ✧ socialni kapital kot jedro družbene povezanosti;
 - ✧ spodbujanje prostovoljnih aktivnosti mladih;
 - ✧ različne definicije prostovoljstva;
 - ✧ vključenost mladih v prostovoljske organizacije;
 - ✧ Univerzalno deklaracijo o prostovoljstvu;
- ✧ oblike in učinke prostovoljnega dela;
 - ✧ prostovoljno delo na nivoju posameznika, skupine in skupnosti;
 - ✧ Etični kodeks organiziranega prostovoljstva;
- ✧ evropsko leto prostovoljstva;
- ✧ pravice in obveznosti prostovoljca.

1.1 POMEN PROSTOVOLJSTVA V SODOBNI DRUŽBI

Prostovoljno delo ima kot oblika humane medsebojne pomoči zelo globoke in pomenljive razsežnosti, ki se jih v družbi premalo zavedamo ter poslužujemo. Leto 2011 je Evropska unija razglasila za evropsko leto prostovoljstva. S tem nas spodbuja in opozarja, da imamo v družbi še veliko možnosti za uravnoteženje njenega razvoja. Prostovoljno delo je ena izmed najpomembnejših ter najbolj optimalnih. Različne oblike prostovoljnega dela lahko prispevajo k zmanjševanju negativnih pojavov v družbi, hkrati pa k ohranjanju njenih pozitivnih učinkov. Kako se posamezniki odzivajo na probleme soljudi, opisuje osebna zgodba prostovoljke v nadaljevanju.

Živimo v svetu skupne globalne domovine. Pripadamo generaciji 21. stoletja, ki jo zaznamuje različnost v mnogih pogledih. V sodobni, postmoderni družbi, prežeti z visoko razvito tehnologijo, znanostjo in znanjem, se posameznik vedno ne uspe uspešno integrirati. Hiter ritem življenja, vedno večje zahteve po dodatnem znanju, obvladovanje novih tehnologij ter oblik komuniciranja ponujajo velike možnosti za razvoj posameznika, a ga zelo lahko, če ne zmore slediti njenemu razvoju, tudi izrinejo na rob družbe. Tako Ulrich Beck (2003) poimenuje današnjo družbo „družba tveganja“.

V današnji mnogokrat brezosebni družbi pogosto nastajajo nesorazmerja med bogatimi in revnimi, med zaposlenimi ter brezposelnimi, med tistimi, katerim je omogočeno uživanje različnih materialnih, kulturnih, socialnih ter ostalih dobrin sveta, ter med tistimi, ki se prebijajo iz dneva v dan skozi življenje. Prostovoljstvo lahko marsikdaj omili te razkorake in pripomore k pravičnejšemu oziroma humanejšemu svetu. Medčloveško sožitje je osnova za zdrav razvoj vseh ljudi. Marsikdaj lahko prostovoljstvo povrne ljudem in svetu človeško dostojanstvo. Pomoč, ki jo nudijo prostovoljci po vsem svetu je neprecenljiva, kajti v človeškem kapitalu se skriva neizmerna moč.

Durkheim (v: Bahovec, 2005), ki se je v veliki meri posvetil vprašanju družbenega reda in solidarnosti, pravi, da sta v družbi odprta dva pomembna koncepta:

- ✧ družbena solidarnost, integracija ter kohezija, ki so tesno povezane z družbeno etiko;
- ✧ intermediarna združenja, ki zasedajo prostor med posameznikom in državo.

Tako navaja Durkheim (prav tam), da je bilo življenje skupin v preteklih, predindustrijskih družbah bistveno vezano na družinsko okolje ter kmetijsko-obrtniško dejavnost. Zaradi takratne narave dela, kjer je prevladovala majhna stopnja diferenciacije in delitve dela, so se bili posamezniki prisiljeni mehansko podrediti skupnosti oziroma njeni kolektivni zavesti, kar avtor imenuje mehanska solidarnost. S povečanjem delitve dela ta vrsta solidarnosti izgubi pomen, kajti prostor kolektivne zavesti se razdrobi ter diferencira, izgubi se vir enotnosti.

Posameznik je vpet v dvojni proces – medtem ko postaja avtonomnejši, postaja hkrati bolj odvisen od družbe in Durkheim (prav tam, 35) postavi bistveno vprašanje: Ali je možno hkrati postajati bolj individualen in bolj solidaren? Odgovor je pri njem pozitiven, če družba preide v novo stanje, za katerega je značilna organska solidarnost, ki zagotovi zadostno kohezijo ter integracijo družbe na višjem nivoju. Tako naj bi se razvili nova etika ter morala. Prenova družbe je po Durkeimu vprašanje moralne prenove, pri čemer imajo pomembno vlogo znanost, etika, religija ter drugi viri – jedro prenove je premagovanje individualizma, ki preprečuje integracijo. Le-tega pa se ne da izvesti le z naporom države in posameznikov, temveč so nujne vmesne skupine ter institucije.

Max Weber (v: Bahovec, 2005) je ubral pot, katera je nasprotna Durkheimovi in drugim predstavnikom holistično-organicistične metodologije. Weber predvideva, da je prišlo z razmahom birokratske ter drugih racionalnih logik kasneje do postmodernega preobrata – nepričakovane vrnitve zanimanja za sveto, mnoge oblike začaranega sveta, predvsem pa iskanje smisla v različnih tradicijah. Govori o prenovi družbe na mistični ali karizmatični osnovi, na osnovi tradicije.

1.1.1 Socialni kapital kot jedro družbene povezanosti

Na področju socioloških teorij in raziskav pa si oglejmo nov koncept – *socialni kapital*, s katerim del sodobnega družboslovja obravnava pomen družbenih omrežij kot virov (resursov) za doseganje individualnih ter družbenih ciljev. Večina teoretikov se kljub razlikam strinja, da se *socialni kapital* nanaša na:

- ✧ omrežja (osebnih povezav in medosebnih interakcij);
- ✧ norme (zlasti recipročnosti ter poštenosti);
- ✧ zaupanje in načine, kako vse to z akterjem (posameznikom, skupinami, institucijami) omogoča boljše sodelovanje ter učinkovitejše doseganje ciljev (Bahovec, 2005, 232).

Socialni kapital je koncept, ki v svoje jedro postavlja družbeno povezanost, družbene odnose, relacije, zaupanje; v njem se povezujeta strukturna in kulturna različnost. Tako je po mnenju strokovnjakov socialni kapital pomemben za sodobno teorijo ter prakso, ker sega prek individualističnih koncepcij, katere prevladujejo v sodobni ekonomiji, politiki, izobraževanju oziroma na nekaterih drugih področjih. Čeprav je širše pozornosti deležen šele dobro desetletje, je danes eden osrednjih konceptov ne le v sociologiji, ekonomiji ter politiki, temveč tudi v zdravstvu. Pomembno mesto zavzema na naslednjih področjih:

- ✧ zmanjševanju družbenega kriminala oziroma družbenih anomij;
- ✧ integraciji priseljencev;
- ✧ izboljševanju šolske politike;
- ✧ lokalne samouprave ipd. (Bahovec, 2005).

1.1.2 Razlika med človeškim in socialnim kapitalom

Field (v: Bahovec, 2005) navaja razliko med človeškim in socialnim kapitalom.

✧ *Človeški kapital*:

- ✧ je zasnovan individualistično;
- ✧ deluje po principu, da ljudem nekaj manjka; potrebno jih je usposobiti ali jim nekaj dati, jih preoblikovati.

✧ *Socialni kapital* se osredotoča na:

- ✧ povezanost virov, ki jih taka okolja že imajo;
- ✧ odnose;
- ✧ spodbujanje zaupanja ter sodelovanja;
- ✧ opiranje na lastne moči skupin.

Dragoš (v: Novak et al., 2004) podobno navaja, da je *socialni kapital* ena najpomembnejših dobrin modernih družb, ki se kreira v socialnih omrežjih, le-ta pa so ključnega pomena za preživetje posameznikov, skupin ter širših skupnosti. Pomemben je za različne vrste politik, zlasti za socialno. Avtor (ta isti) meni, da “bo v naslednjih desetletjih največji politični problem vprašanje zagotavljanja storitev za starejše ter kreiranje politike na posameznih področjih”.

1.1.3 Kakovostno preživetje v današnjem obdobju postmoderne

Kje poiskati rešitev za kakovostno preživetje v današnjem obdobju postmoderne? Vsekakor gre za kvaliteten prispevek skupnosti, kar prepoznavamo, kot opisuje Bahovec (2005), skozi pet naslednjih vidikov:

Slika 1: Festival mladih prostovoljcev

Vir: <http://www.erevija.com/files/pictures/22499/2249924.jpg> (15. 12. 2010)

1. Območja pristnih skupnosti

So pomemben vir reševanja stisk, katere prinaša sodoben način življenja, predvsem individualizem ter različni procesi razosebljanja. Majhne skupnosti sicer ne morejo nadomestiti vloge družine, lahko pa omogočajo, da se posamezniki srečajo drug z drugim, se sprejmejo v svoji ranjenosti, šibkosti ter omejenosti. Tu se razvija medsebojno zaupanje, posameznike se lažje spodbuja k dejavnejšemu reševanju življenjskih problemov ter k večjemu vključevanju v skupnost. V družbi, kjer so mnoge družine razpadle, predstavljajo male skupnosti dom, kjer se ljudje sprejemajo v različnosti.

2. Obstoj in razvoj demokracije

Obstoj in razvoj demokracije zahtevata ohranjanje oziroma negovanje temeljnih vrednot, norm ter institucij. Da bi to lahko dosegli, je potrebno intenzivno razvijati vmesno področje med posameznikom in državo, kar je možno s pomočjo združenj ter skupnosti civilne družbe. Družine, male življenjske skupine, združenja, gibanja in pobude civilne družbe omogočajo dejavno politično participacijo. Civilna sfera ter vmesne skupnosti tvorijo osrednjehodno demokratično družbeno stvarnost. Civilna sfera je nosilec tistih družbenih procesov, ki jih država ter trg ne moreta pokrivati (spremenjena vloga države blaginje, nezadostni tržni mehanizmi), zato postaja civilna sfera, predvsem na področjih družbene solidarnosti ter sodelovanja, nosilec novih nalog.

3. Dialog med kulturami, civilizacijami in religijami

V zadnjem času se zaradi nezmožnosti ustreznega reševanja nasprotij današnjega multikulturnega sveta pojavljajo številni pozivi k dialogu med kulturami ter religijami. Dialoška komunikacija je sestavina odnosov pristne skupnosti, kjer je možno kljub medsebojnim razlikam dosegati povezanost in edinost. Skupnosti lahko veliko prispevajo k razvoju kulture dialoga, če svoje člane usposobijo za razvijanje notranjega dialoga v skupnosti ter dialoga s širšim okoljem.

4. Tesne vezi v skupnosti prispevajo k razvoju na več področjih

Vpliv socialnega kapitala jasno kaže na to, da tesne vezi v skupnostih prispevajo k razvoju ter večji uspešnosti na številnih področjih, in sicer v ekonomiji, izobraževanju, zdravstvu ter varnosti, vendar le ob pogoju, če so hkrati izpolnjeni tudi drugi pogoji – šibke vezi med različnimi skupnostmi oziroma posamezniki, ustrezna raven zaupanja, družbene norme in strukturno institucionalna urejenost družbe.

5. Komunitarizem

Komunitarni avtorji poudarjajo, da je vključenost v več skupnosti bistvenega pomena za človekov razvoj osebnih potencialov oziroma odgovornosti ter solidarnosti. Primarne skupnosti in različne oblike civilnega združevanja, vključno s prostovoljstvom ter aktivnim državljanstvom, so okolja temeljnega zaupanja, nujnega za oblikovanje osebne in kulturne identitete posameznika, saj mu omogočajo dejavno participacijo v družbi (Bahovec, 2005).

O pojmu “komunitarizem“

Osrednje obdobje oblikovanja sodobne komunitarne misli v filozofiji in etiki sega v osemdeseta leta 20. stoletja, ko je več severnoameriških avtorjev oblikovalo razmeroma koherenten sistem politične filozofije ter etike, po katerem so skupnosti nujen element za zdrav razvoj posameznika in družbe ter nujna sestavina pristnih demokracij. Razvoj komunitaristične filozofije je v pomembni meri moč interpretirati kot poskus odgovora na nekatere teze sodobne liberalne misli ter odgovor na pretirani individualizem v zahodni kulturi (Bahovec, 2005).

V preteklosti so se ljudje učili medosebnih odnosov v lastni družini, v svoji osebni družbi ter službi. Kakovostno osebno komunikacijo, ki omogoča prijetno sobivanje v družini in družbi, pa se je potrebno naučiti. Današnji hiter tempo življenja ne omogoča pridobivanja teh veščin znotraj lastnega ožjega okolja. Eno od možnosti za učenje komunikacijskih veščin vsekakor predstavlja sodobno prostovoljstvo, ki je lahko najkrajša in najlažja učna pot do tega. Prostovoljstvo je torej lahko bližnjica za osvojitve kakovostne osebne komunikacije z najbližjimi v družini, službi ter družbi nasploh.

Slika 2: Evropsko leto prostovoljstva

Vir:

<http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQs8t5xdAOINK4sMvjTDRIV9mJ7Nud0ESt3RK0gjVdN9QMk5ciq5A> (15. 12. 2010)

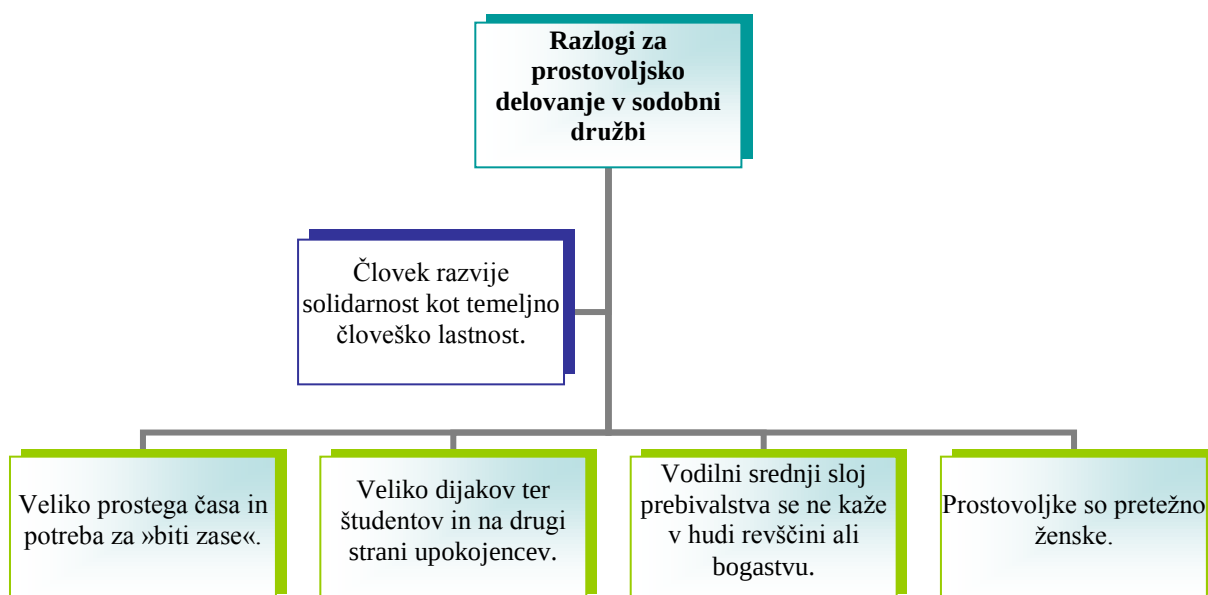
1.1.4 Vzroki za razvoj prostovoljnega dela

O prostovoljnem delu se je najpogosteje začelo govoriti v 20. stoletju, vendar naj bi njegove korenine segale že v prazgodovino. Prostovoljno delo se kot temeljni proces solidarnosti prepleta skozi človeško družbo. Kaže se kot oblika gibanj med obema vojnama. Posebno močno vlogo pri razvoju prostovoljnega dela je imelo pacifistično gibanje. Razvoj sodobnega prostovoljnega dela v Sloveniji se je začel v sedemdesetih letih v obliki projektov, namenjenih predvsem otrokom in mladini (Flaker, v: Suhadolnik, 2009).

Razlogi za razvoj prostovoljnega dela v sodobni družbi so sledeči:

- ❖ Krize ustanov:
 - ✘ vedno dražje ustanove na področju družbenih dejavnosti;
 - ✘ vedno bolj neoseben ter rutiniran način dela v njih;
 - ✘ pogosto razosebljena obravnava posameznikov v njih.
- ❖ Demografski trendi in spremembe v načinu življenja ter stališčih:
 - ✘ naraščanje deleža starejših občanov, še vitalnih in sposobnih za delo, skrajševanje delovnega časa;
 - ✘ razvoj potreb višjega reda;
 - ✘ zavračanje potrošniško individualističnega načina življenja;
 - ✘ razvijanje alternativnih načinov življenja;
 - ✘ oživljanje skupnostnih usmeritev, vzajemne pomoči.
- ❖ Spoznanja v okviru stroke in spremenjena strokovna zavest:
 - ✘ spoznanja raziskav, da lahko nestrokovnjaki – prostovoljci pri delu z določenimi kategorijami ljudi dosežejo vsaj enako dobre rezultate kot poklicni strokovnjaki;
 - ✘ spoznanja o nenamernih učinkih, ki spremljajo človeka v ustanovah – stigmatizacija (Mesec, v: Suhadolnik, 2009).

Razloge za prostovoljsko delovanje v sodobni družbi navajajo tudi drugi avtorji, med njimi Ramovš (2007), kar je razvidno na sliki v nadaljevanju.

Slika 3: Razlogi za prostovoljsko delovanje
Vir: Lasten, prirejeno po: Ramovš, 2007

Na spletnem naslovu:

<http://www.youtube.com/watch?v=VkgRSOC9Dcc&feature=related>, 12. 03. 2011, si oglejte video posnetek s 7. Slovenskega kongresa prostovoljstva. Ovrednotite pomen prostovoljstva za slovensko družbo.

1.1.5 Definicije prostovoljstva

Kako so pojmi prostovoljstvo, prostovoljno delo ter organizirano prostovoljstvo definirani v Zakonu o prostovoljstvu (Uradni list RS, št. 10/2011), si oglejmo v nadaljevanju.

2. člen (opredelitev prostovoljstva)

(1) Prostovoljstvo je družbeno koristna brezplačna aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem ter izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe.

(2) Prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti in vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost ter sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe.

5. člen (prostovoljsko delo)

(1) Prostovoljsko delo je delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja plačila ali neposrednih ali posrednih materialnih koristi zase opravlja v dobro drugih ali v splošno korist.

(2) Za prostovoljsko delo se ne šteje brezplačno opravljanje dela:

- za katero je pogoj ali se prejme plačilo, druga premoženjska korist, oprostitev materialne obveznosti ali nagrada;
- ki je namenjeno zadovoljevanju zgolj osebnih interesov članov v članski organizaciji in ni v splošno družbeno korist;
- za katero je glede na naravo dela potrebno skleniti pogodbo o zaposlitvi;
- če obveznost opravljanja temelji na pravnem poslu, ki ga ne določa ta zakon, ali pa ga je ena oseba dolžna izvajati za drugo fizično ali pravno osebo na temelju zakona, drugega predpisa ali na podlagi sodne odločbe;
- ki je običajno v sorodstvenih ali prijateljskih odnosih;
- z namenom strokovnega usposabljanja brez sklenitve pogodbe o zaposlitvi (volontersko pripravništvo) v skladu zakonom, ki ureja delovna razmerja ali drugim zakonom.

7. člen (organizirano prostovoljstvo)

(1) Organizirano prostovoljstvo je prostovoljsko delo, ki se skladno z določbami tega zakona opravlja v okviru prostovoljskih organizacij, kot jih opredeljuje prvi odstavek 9. člena tega zakona, in ga posameznik izvaja redno ter najmanj 24 ur letno.

(2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se lahko na podlagi posebnih prostovoljskih programov, ki pomenijo dopolnitev rednega programa javne službe, ter na podlagi sklenjenega dogovora iz drugega odstavka 9. člena tega zakona organizirano prostovoljstvo izvaja tudi v osebah javnega prava ali osebah zasebnega prava, ki so za opravljanje storitev javne službe pridobile koncesijo, in katerih delovanje je z drugim zakonom opredeljeno kot nepridobitno. Posebni prostovoljski programi lahko pomenijo le dopolnitev redne dejavnosti izvajalca javne službe in ne smejo posegati vanjo ter v njene obveznosti, določene z drugim predpisom ali koncesijsko pogodbo. Posebni prostovoljski programi se določijo z notranjim aktom izvajalca javne službe. Pri izvajanju programa imajo izvajalci javne službe, v obsegu prevzetih obveznosti z dogovorom, pravice in obveznosti prostovoljskih organizacij, v okviru katerih se izvaja organizirano prostovoljstvo (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

Prostovoljstvo je opredeljeno tudi v posameznih ostalih definicijah, le-te so ga pred sprejetjem zakona nadomeščale. Prav vse pa so zajele bistvo tega humanitarnega dela.

Ramovš (2007) piše, da je prostovoljstvo v današnjih družbenih razmerah najuspešnejši način razvijanja človeške solidarnosti, le-ta pa tvori temeljno sposobnost za vsako medčloveško sožitje, razvijanje sočutja z drugim človekom, sodoživljanje z njegovim doživljanjem, vživljanje v njegovo stanje ter položaj, razvijanje srčne dobrote, ki drugemu hoče in zna pomagati. Brez razvite solidarnosti je človek slabše razvit kakor tisti, ki ne zmore brati, pisati ali računati.

Slika 4: Festival prostovoljstva mladih

Vir: <http://www.leodistrikt.si/wp-content/uploads/2010/06/Dan-prostovoljstva.jpg> (15. 12. 2010)

Prostovoljstvo je osnovna oblika zavestne osebne solidarnosti v današnjih družbenih razmerah, njegovo osnovno gibalno pa je človekoljubje (filantropija) na osnovi doživljanja (empatije) z drugimi ljudmi. Poleg osebne solidarnosti poteka tudi družbeno organizirano prostovoljstvo v dobrotelčnih, človekoljubnih oziroma humanitarnih organizacijah. Za prostovoljno delo ne štejemo spontane vsakdanje pomoči svojcem ali ljudem v okolju ter neplačanega službenega ali obveznega dela v podjetju ali skupnosti. Prostovoljstvo opredeljuje naslednja definicija:

Sodobno prostovoljstvo je osebno ali organizirano strokovno ali laično delo, ki ga nekdo opravlja, da posameznemu človeku, skupini oziroma skupnosti smiselno pomaga pri materialnem preživljanju in medčloveškem sožitju z informiranjem, poučevanjem ali drugimi preventivnimi dejavnostmi, z delom, terapijo, oskrbo ali drugo pomočjo pri reševanju težav ali stisk, z raziskovanjem ter organizacijo ali na kak drug smiselni način, pri čemer poteka pomoč:

- ✧ neslužbeno, brez materialnega plačila in za ljudi zunaj lastnega doma;
- ✧ v delu človekovega razpoložljivega ali prostega časa ob lastnih obveznostih;
- ✧ po njegovi smiselni osebni odločitvi;
- ✧ iz človekoljubnega solidarnega stališča do človeških potreb in težav (Ramovš, 2007, 12).

Slika 5: Razdeljevanje hrane in zdravil

Vir: <http://www.kiwimagonline.com/volunteering/images/Volunteering.jpg> (20. 12. 2010)

Definicija prostovoljstva, podana s strani *Organizacije združenih narodov (OZN)* iz leta 2001, mednarodnega leta prostovoljstva, navaja tri ključne značilnosti prostovoljstva:

- ✧ namen prostovoljnega dela ni denarna nagrada, vendar se lahko povrnejo nekateri materialni stroški ter simbolično plačilo;
- ✧ aktivnost se mora izvajati prostovoljno;
- ✧ aktivnost mora bolj koristiti drugemu posamezniku in skupnosti kot pa prostovoljcu.

Znotraj te široko zastavljene definicije pa ločimo *različne vrste prostovoljnega dela*:

- ✧ vzajemna pomoč ali samopomoč;
- ✧ filantropija ali služenje drugim;
- ✧ udeležba ali civilno udejstvovanje;
- ✧ zagovorništvo ali lastna aktivnost.

Poročilo Združenih narodov o prostovoljstvu – United Nations Volunteers Report (2001) navaja, da se vsaka izmed teh vrst prostovoljnega dela pojavlja v vseh delih sveta (<http://volunteering.org.uk/aboutsite.htm>, 10. 12. 2010).

1.2 UČINKI PROSTOVOLJNEGA DELA

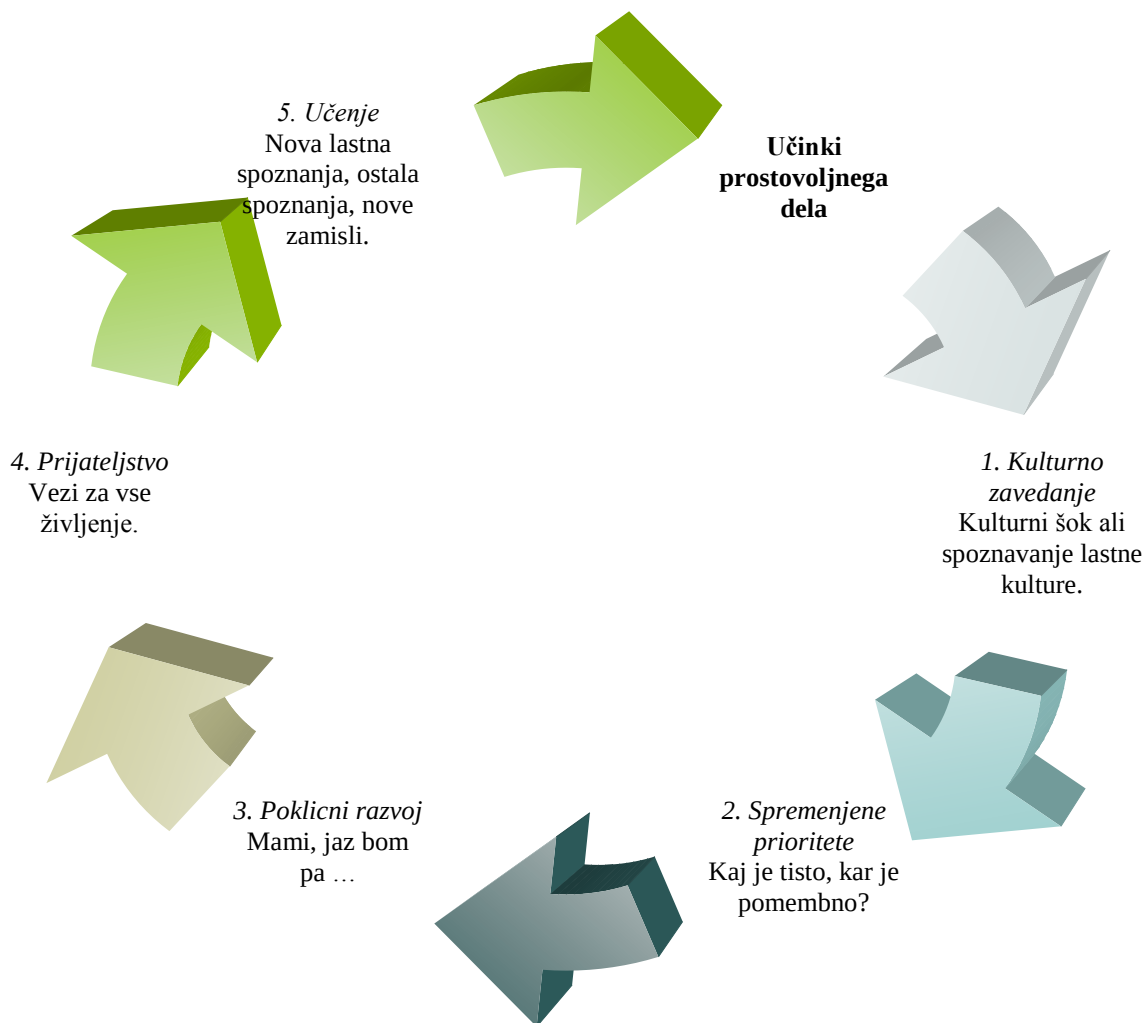
Kakšen učinek ima prostovoljno opravljanje dela na posameznika? Nedvomno ima veliko pozitivnih učinkov, kar nam v učbeniku razkrivajo posamezne zgodbe prostovoljcev.

Ramovš (2007) *razlikuje med enostavnim in zahtevnim prostovoljstvom*, pri čemer vidi:

- ✧ *enostavno prostovoljstvo* kot pomoč ljudem ali organizacijam *pri nezahtevnih delih*, kot so: hišna opravila, zbiranje ter urejanje starih oblačil v dobrodelni organizaciji, spremstvo otrok čez cesto na poti v šolo, ipd.; *večinoma gre za manj zahtevno delo – z neživimi predmeti (hrana, oblačila ...)*;
- ✧ *zahtevno prostovoljstvo* kot pomoč ljudem oziroma organizacijam *pri medčloveškem sožitju* v družini, službi, osebni družbi pri osebnostnih stiskah ter *pri zapletenih opravilih*, ki zahtevajo posebna znanja, veščine ali usposobljenosti; *večinoma gre za zahtevno osebno prostovoljstvo* kot neposredno prostovoljsko delo v osebnem odnosu z enim človekom ali manjšo skupino. V prostovoljstvu delajo tako laiki kot strokovnjaki; vsakdo prinaša novo kvaliteto.

V prostovoljstvu imajo vsi poklicani svoje mesto; čim bolj sebi primerno prostovoljsko delo najde vsak prostovoljec, tem bolj koristen in zadovoljen bo. Človek je lahko odličen prostovoljec na svojem strokovnem področju, seveda pa to ni nujno, niti ni vedno smiselno. Strokovnjaku, ki je preobremenjen s svojim poklicnim delom, bo prostovoljno delo na drugem področju, kjer je sicer laik, lahko dobra poživitev, medtem ko bo mladi socialni delavki, ki ne dobi svoje poklicne zaposlitve, ali upokojeni socialni delavki prostovoljno socialno delo dajalo vsestransko koristen stik z lastno stroko (Ramovš, 2007, 15).

Učinke oziroma koristi prostovoljnega dela v tujini opisuje prostovoljka Špela Kaplja (2006), avtorica priročnika za odgovoren turizem in prostovoljno delo *Pejmo drugače?*

Slika 6: Učinki prostovoljnega dela na posameznika
Vir: Lasten, prirejeno po: Kaplja, 2006

1.3 EVROPSKO LETO PROSTOVOLJSTVA

Uradni list Evropske unije (L17/43) je sprejel odločbo, da se *leto 2011 razglasi za Evropsko leto prostovoljnih dejavnosti za spodbujanje aktivnega državljanstva*. Navaja, da prostovoljne dejavnosti prinašajo bogato učno izkušnjo, omogočajo razvoj družbenih veščin in kompetenc, prispevajo k blaginji posameznikov, razvoju evropskih družb, solidarnosti ter demokraciji.

V hitro spreminjajočih se družbah je treba zagotoviti učinkovite podporne ukrepe za prostovoljne dejavnosti, da bi lahko pri njihovem izvajanju sodelovalo več ljudi. Zato je pomembno podpirati vzajemno učenje ter izmenjavo ter razvoj dobrih praks na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ter na ravneh skupnosti

(http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/aktualne_teme_pdf/Odlocba_Sveta_ELP.pdf, 14. 12. 2010).

V nadaljevanju si oglejmo nekaj spletnih informacij o pričujoči tematiki.

1.3.1 Evropsko leto prostovoljstva v Sloveniji

Svet Evropske unije je novembra 2009 razglasil leto 2011 za Evropsko leto prostovoljnih dejavnosti za spodbujanje aktivnega državljanstva ali kratko evropsko leto prostovoljstva. S tem so se potrdila prizadevanja evropskih in nacionalnih prostovoljskih centrov, mrež, tudi slovenske, da bi Evropska unija z razglasitvijo prikazala pomembnost prostovoljskega dela ter intenzivnejše skrbela za njegov razvoj. Slogan leta je postal: Bodi prostovoljec, spreminjaj svet! Evropsko leto prostovoljstva je praznovanje in izziv hkrati. Je praznovanje 100 milijonov Evropejcev, ki svoj čas in znanje namenjajo ljudem v stiski ter tako prispevajo k skupnosti: upokojen učitelj umetnosti nudi predavanja o evropskih mojstrovinah tujim obiskovalcem v muzeju, dijak bere zgodbe bolnim otrokom v bolnišnici, nekdanji igralec nogometa v državni ligi vodi treninge v lokalnem nogometnem klubu. Pomoč lahko nudimo na tisoče načinov. Svet bi bil mnogo slabši brez prostovoljcev. Prostovoljne dejavnosti prinašajo bogato učno izkušnjo, omogočajo razvoj družbenih veščin in kompetenc ter prispevajo k solidarnosti. Delo, ki ga opravljajo prostovoljci vseh starosti, je ključno za razvoj demokracije in predstavlja eno izmed temeljnih načel Evropske unije. Prostovoljne dejavnosti namreč prispevajo k blaginji posameznikov ter usklajenemu razvoju evropskih družb. V hitro spreminjajočih se družbah je potrebno zagotoviti učinkovite podporne ukrepe za prostovoljne dejavnosti, da bi lahko pri njihovem izvajanju sodelovalo več ljudi in prav zato je pomembno podpirati vzajemno učenje ter izmenjavo in razvoj dobrih praks.

Cilji evropskega leta so:

- ✿ vzpostavljanje ugodnega okolja za prostovoljstvo v Evropski uniji;
- ✿ okrepitev pristojnosti organizatorjev prostovoljskih dejavnosti za izboljšanje njihove kakovosti;
- ✿ priznavanje prostovoljske aktivnosti;
- ✿ dvig zavesti o koristih in pomembnosti prostovoljstva [...]

Vir: Prirejeno po: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne-teme/2010/evropsko-leto-prostovoljstva/>, 12. 10. 2010

Vlada Republike Slovenije je aprila 2010 imenovala Nacionalni usklajevalni odbor za izvajanje Evropskega leta prostovoljskih dejavnosti za spodbujanje aktivnega državljanstva ali kratko evropskega leta. Predstavniki so bili izbrani po javnem postopku, za podporo njihovem delu pa skrbi Slovenska filantropija, nosilka Slovenske mreže prostovoljskih organizacij. Odbor se pri izvajanju svojih dejavnosti posvetuje in sodeluje s številnimi različnimi udeleženi stranmi, vključno z organizacijami civilne družbe ter po potrebi z nacionalnimi agencijami ali kontaktnimi točkami ustreznih programov Evropske unije. Delo odbora med drugim zajema poročanje na evropski ravni o nacionalnem izvajanju evropskega leta, udeležbo na koordinacijskih sestankih na ravni EU in pripravo programa evropskega leta prostovoljstva v Sloveniji. K dejavnemu sodelovanju pri izvedbi tega dogodka so bila

povabljeni vsa ministrstva in javne službe, javni sektor, lokalne skupnosti ter nevladne organizacije.

Slika 7: Bodi prostovoljec, spreminjaj svet

Vir: Povzeto po: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne teme/2010/evropsko-leto-prostovoljstva/> (14. 12. 2010)

Na spletnem naslovu: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne teme/2010/evropsko-leto-prostovoljstva/> si oglejte, kdo so ambasadorji evropskega leta prostovoljstva v Sloveniji. Razdelite se v toliko skupin, kolikor je ambasadorjev. Vsaka skupina si izbere enega izmed njih, prouči njegovo vlogo pri prostovoljstvu ter ga predstavi v ožji skupini. Nato vsaka skupina predstavi svojega ambasadorja celotni skupini.

Na spletnem naslovu: <http://www.rtv slo.si/slovenija/prostovoljstvo-v-sloveniji-se-ni-zamrlo-je-pa-premalo-cenjeno/218486> si oglejte članek z naslovom Prostovoljstvo v Sloveniji še ni zamrlo, je pa premalo cenjeno. Napišite svoj komentar.

1.3.2 Poslanica Slovenske filantropije ob mednarodnem dnevu prostovoljstva (5. december) in vstopu v evropsko leto prostovoljstva 2011

Današnji svet terja solidarnost in prevzemanje odgovornosti državljanov za socialna dogajanja v bližnjem ter širšem okolju. Prostovoljstvo je sestavina socialnega kapitala, ki je ključnega pomena za dogajanja, vrednote in dobrobit skupnosti. Zato je Evropski svet opredelil leto 2011 kot Evropsko leto prostovoljnih dejavnosti za spodbujanje aktivnega državljanstva pod geslom: Bodi prostovoljec, spreminjaj svet. Posebej pomembno je prostovoljstvo mladih, ker predstavlja učinkovito pot vzgoje mladih za odgovorno državljansko udeležbo v socialnih dogajanjih. Izkoristimo evropsko leto prostovoljstva 2011 kot spodbudno priložnost za širjenje in razvijanje prostovoljstva. Sedanje socialne krize, kriza vrednot in stiske ljudi so dodani razlog za vgrajevanje prostovoljstva v socialno tkivo Slovenije.

Izjava Anice Mikuš Kos, predsednice Slovenske filantropije, ob 11. Festivalu prostovoljstva mladih: Prostovoljsko delo mladih ni le ogromen vir človeških energij za pomoč ljudem v stiskah, zlasti tistim, ki jim revščina zmanjšuje kakovost življenja in življenjske možnosti, temveč je vzgoja mladih za aktivno državljansko vlogo v odrasli dobi. V okviru prostovoljstva se mladi neposredno srečujejo z življenjskimi okoliščinami revščine, prepoznajo njen vpliv na ljudi in družbo. Skozi svoje delovanje ugotavljajo, da lahko vplivajo na posledice revščine ter pomagajo ljudem, da se lažje soočajo s svojimi težavami in jih lažje obvladujejo. Najbolj zgovoren primer je prostovoljska pomoč otrokom s težavami pri učenju, saj jim starši z nizko ravno izobrazbe ali nepoznavanjem slovenskega jezika ne morejo pomagati in obenem nimajo sredstev, da bi otroku zagotovili inštrukcije. Prostovoljec vstopi v življenjski prostor otroka iz revne ali migrantske družine. Nudi mu pomoč pri učenju slovenskega jezika ter drugih šolskih predmetov. Poleg tega nudi otroku čustveno oporo ter otroka migranta povezuje s slovenskim okoljem. Prostovoljsko delo ozavešča mlade o nepravilnostih v družbi, razvija njihove socialne veščine, potrebne za delovanje v korist drugih ali skupnosti, in jih uči socialnega aktivizma (<http://www.filantropija.org/news.asp?FolderId=128&ContentId=574>, 20. 12. 2010).

1.4 PRAVICE IN OBVEZNOSTI PROSTOVOLJCA

Pravice in obveznosti prostovoljca so urejene v petem poglavju novega Zakona o prostovoljstvu (Uradni list RS št. 10/2011).

1.4.1 Pravice prostovoljca

Pravice prostovoljca so opredeljene v 25. členu (pravice prostovoljca).

(1) (Prostovoljec ima pravico do:

- predhodne seznaitve z organizacijo, vsebino in pogoji prostovoljskega dela ter s pravicami in obveznostmi, ki mu kot prostovoljcu pripadajo po zakonu oziroma na podlagi splošnih aktov prostovoljske organizacije;*
- seznaitve z morebitnimi nevarnostmi opravljanja prostovoljskega dela;*
- sklenitve pisnega dogovora o prostovoljskem delu;*
- potrdila o opravljenem prostovoljskem delu;*
- seznaitve z etičnimi pravili organizacije in drugimi etičnimi pravili, ki so pomembna za posamezne oblike prostovoljskega dela;*
- ustreznega usposabljanja za prostovoljsko delo ter drugega usposabljanja v zvezi s prostovoljskim delom;*
- mentorja, ki mu med trajanjem prostovoljskega dela nudi strokovno pomoč in podporo;*
- zagotovitve varnosti v času usposabljanja za prostovoljsko delo in v času opravljanja prostovoljskega dela, če se usposabljanje ali to delo opravlja v okoliščinah, ki bi lahko ogrozile varnost, življenje ali zdravje prostovoljca;*
- dnevnega in tedenskega počitka v dogovorjenem obsegu;*
- aktivnega sodelovanja pri odločanju v zadevah, ki vplivajo na prostovoljsko delo;*
- odklonitve dela, ki se mu zdi moralno nesprejemljivo ali je v nasprotju z določili tega ali drugih zakonov;*
- povrnitve dogovorjenih stroškov, ki jih je imel v zvezi z opravljanjem prostovoljskega dela,*
- vložitve zahteve za izpolnitev obveznosti ali prenehanja kršitve pravic na organ upravljanja prostovoljske organizacije in*
- varstva osebnih podatkov v skladu z zakonom o varstvu osebnih podatkov.*

(2) Če je sklenjen ustni dogovor o prostovoljskem delu, mora prostovoljec prostovoljski organizaciji podati pisno izjavo, da je bil seznajen s pravicami in obveznostmi iz prve, druge ter pete alineje prejšnjega odstavka.

(3) Opravičena odsotnost prostovoljca s prostovoljskega dela ne vpliva na pravice iz prvega odstavka tega člena (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

1.4.2 Obveznosti prostovoljca

Obveznosti prostovoljca pa so opredeljene v 28. členu (obveznosti prostovoljca).

(1) Obveznosti prostovoljca so:

- izpolnjevanje obveznosti, prevzetih s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu;*
- usposabljanje za prostovoljsko delo ali drugo usposabljanje v zvezi z njim, če je obveznost dogovorjena s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu;*
- skrbno opravljanje prostovoljskega dela v skladu s strokovnimi standardi in etičnimi pravili ter prejetimi navodili prostovoljske organizacije, ki prostovoljsko delo organizira;*
- spoštovanje pravil delovanja prostovoljske organizacije;*
- varovanje zaupnih podatkov prostovoljske organizacije in osebnih podatkov, s katerimi se je seznanil ob opravljanju prostovoljskega dela ter*
- poročanje o opravljenem prostovoljskem delu.*

(2) *Ne glede na določbo tretje alineje prejšnjega odstavka ima prostovoljec pravico odkloniti navodila za delo prostovoljske organizacije, če bi bilo opravljanje prostovoljskega dela v skladu z navodili nevarno za življenje ali zdravje prostovoljca ali drugih oseb oziroma v neskladju z veljavnimi predpisi. Prostovoljsko delo lahko odkloni tudi, če meni, da bi bilo delo za njega moralno ali etično nesprejemljivo oziroma v nasprotju s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu.*

(3) *Če bi upoštevanje navodil za delo prostovoljske organizacije, ki prostovoljsko delo organizira, lahko povzročilo škodo prostovoljcu, uporabnikom prostovoljskega dela ali tretjim osebam, je obveznost prostovoljca prostovoljsko organizacijo na to pisno opozoriti. V nujnih primerih je izjemoma opozorilo lahko tudi ustno (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).*

1.5 OBLIKE PROSTOVOLJNEGA DELA MLADIH

Na spletnem naslovu:

http://www.souvizija.si/video/primoz_jamsek_prostovoljstvo_spreminja_druzbo/?search=prostovoljstvo&search_type=t&show=da73b612dcbd1b81023d44f1d03a59b9, si oglejte video o pomenu prostovoljstva med študenti. Razmislite o vaši vključitvi.

1.5.1 Prostovoljno delo – odgovor na potrebe mladih

Prostovoljno delo odraža spremembe v družbi. Mladim zagotavlja področje, na katerem se socializirajo, vendar ima družba od teh netržnih dejavnosti, po katerih je povpraševanje v zadnjih letih naraslo, prav tako koristi. Pogosto se omenja postavitve cilja za 30-odstotno sodelovanje v prostovoljnih dejavnostih. V nekaterih državah so postale te nove oblike sodelovanja priljubljena posledica zaključevanja obveznega vojaškega služenja.

Vse več ljudi, tudi mladih, vstopa v različne organizirane prostovoljske dejavnosti, ker v njih vidijo možnosti za opozarjanje na probleme, osveščanje javnosti, izvajanje pritiskov na odločevalce ter ustvarjalce novih socialnih modelov preventive oziroma pomoči v okviru civilne družbe.

Mladi menijo, da je prostovoljno delo sredstvo za pridobitev spretnosti, znanja ter izkušenj, katere bodo lahko razvili v svojem poklicnem življenju, vendar z njihovega stališča prostovoljno delo ni nadomestilo za plačano delo. Prostovoljno delo je tudi oblika družbenega sodelovanja in hkrati izobraževalna izkušnja. Je dejavnik vključevanja v družbo ter način premagovanja predsodkov, kar se odraža skozi Belo knjigo Evropske komisije (2001). Le-ta opredeljuje številne dejavnosti mladih v prihodnjih letih, katere bi *omogočale razvijanje prostovoljnega dela na državnih, regionalnih in lokalnih ravneh*.

Pomembno je zagotoviti, da bo prostovoljno delo priznано kot poučna izkušnja ter obdobje neformalnega učenja. Dobre prakse Evropske prostovoljne službe koristijo pri uveljavljanju prostovoljnega dela med mladimi. Na evropski ravni je pomembno zagotoviti priznavanje *prostovoljnega dela kot poučno izkušnjo in kot neformalno učenje*. Načrt evropskega prostovoljnega dela za mlade naj bi vključeval partnerstvo s telesi po vsem svetu, katera bodo organizirala ter podpirala prostovoljno delo. Države članice naj takoj ukrepajo in odstranijo ovire za mobilnost mladih prostovoljcev.

Cilj programa MLADINA je spodbuditi mlade, da bi dejavno prispevali k evropskemu združevanju, razvijanju medkulturnega razumevanja, krepitvi temeljnih vrednot, kot so človekove pravice, boj proti rasizmu ter ksenofobiji, razvijanje čuta za solidarnost,

spodbujanje podjetniškega, iniciativnega oziroma ustvarjalnega duha, priznavanje neformalnega izobraževanja in sodelovanje vseh ljudi, ki delajo na področju mladine. V okviru tega programa bi bilo potrebno narediti novo spletno stran na temo rasizma ter sovraštva do tujcev; stran bi bila namenjena mladim in bi jo mladi po možnosti tudi pripravljali.

Prostovoljno delo lahko poteka na lokalni, državni ali evropski ravni. Na evropski ravni ima bistveno vlogo pri oblikovanju evropske identitete in bi moralo biti učinkovito orodje za združevanje ljudi ob vključitvi novih držav. Vse delo, opravljeno na tem področju v Svetu Evrope kot del državnih projektov civilnega služenja, v Svetu ministrov EU (o zadevi se prav zdaj razpravlja), znotraj programa Evropske unije MLADINA ali v Združenih narodih, kaže na razvoj prostovoljnega dela.

Prostovoljno socialno ali ekološko leto

V Nemčiji zvezni zakon v zvezi s prostovoljnim socialnim letom (*Freiwilliges Soziale Jahr – FSJ*) omogoča mladim med (16–27), da opravljajo dejavnosti s polnim časom za obdobje 6–12 mesecev v projektu socialnega skrbstva, varstva ali izobraževanja. Leta 1993 je bil zakon spremenjen, da je vključil tudi prostovoljno ekološko leto (*Freiwilliges Oekologisches Jahr – FOJ*). Zakon zagotavlja, da imajo mladi prostovoljci med delom še naprej ugodnosti (kot so družinski prejemki in nagradne točke za vpis na univerzo) ter da jim organizacije gostiteljice plačajo socialno zavarovanje. Zakon posebej poudarja izobraževalni pomen leta z določitvijo standardov minimalne podpore za prostovoljca (<http://www.ijgd.de>, 01. 03. 2011).

Mladi želijo, da institucije na vseh ravneh spoznajo, da izobraževanje oziroma usposabljanje nista omejeni samo na razpoložljive tradicionalne ali formalne vrste. Menijo, da bi bilo dobro, da bi na obdobje njihovega učenja gledali holistično ter bi upoštevali tudi neformalne vidike izobraževanja in usposabljanja. Po vsem svetu delujejo številne organizacije za prostovoljno delo, tako javne kot zasebne. Te dejavnosti niso zlahka dostopne mladim, kar je potrebno spremeniti. Evropsko prostovoljno delo je potrebno približati mladim, ki živijo v težkih razmerah, in tudi mladim invalidom (Zupan, 2007, www.ursm.gov.si/fileadmin, 01. 03. 2011).

1.5.2 Vključenost mladih v prostovoljske organizacije

Namen spodbujanja razvoja prostovoljnih aktivnosti mladih je predvsem v tem, da se pospeši proces zavedanja o obstoječih možnostih za izvajanje ter izboljševanje kakovosti prostovoljnega dela. Oglejmo si izsledke raziskave iz leta 2005.

V letu 2005 je Urad RS za mladino finančno podprl raziskovalni projekt¹, ki so ga izvajali raziskovalci Pedagoškega inštituta, s katerim so proučevali obseg prostovoljstva in ovire pri njegovem izvajanju v slovenskem prostoru. Glavni namen raziskave je bil pridobiti vpogled v značilnosti prostovoljnega dela mladih ter oblikovati smernice za spodbujanje prostovoljnega dela med mladimi. Ugotovitve:

- ☆ Med organizacijami so velike razlike v številu vključenih prostovoljcev, kar velja tudi za razlike v njihovi starosti.
- ☆ Največ organizacij ima prostovoljce, stare med 19 in 30 let, pogosto so prostovoljci tudi srednješolci, stari med 15 in 18 let.
- ☆ Odrasli prostovoljci, starejši od 30 let, zlasti starostniki, starejši od 64 let, so redkeje vključeni.
- ☆ Največ organizacij ima vključenih 1,2,3 ali 7 srednješolcev – prostovoljcev, pogosto tudi 10.
- ☆ Prostovoljci, stari med 19 in 24 let, so v največ organizacijah vključeni posamezno ali po dva,

pogosto pa tudi do 10.

- ✧ Tistih, med 25 in 30 let, pa je v največ organizacijah med 1 in 5.
- ✧ Večinoma imajo prostovoljci srednješolsko ali visokošolsko izobrazbo, redkeje pa le osnovnošolsko ali pa so podiplomsko izobraženi.
- ✧ Društva vključujejo večje število prostovoljcev z visoko izobrazbo in z dokončanim podiplomskim študijem kot javni zavodi.
- ✧ Najpogostejše so prostovoljci študenti ali dijaki ali osebe, ki so zaposlene drugje, najmanj pa jih je brezposelnih ali upokojencev.
- ✧ Večje število dijakov je vključenih v prostovoljno delo v okviru javnih zavodov kot v društvih.
- ✧ V več kot treh četrtinah organizacij prostovoljci pomagajo pri izvedbi projektov, v manj kot polovici organizacij prostovoljci izvajajo lastne projekte, v manj kot desetini organizacij pa opravljajo enako delo kot zaposleni.
- ✧ Med sodelujočimi organizacijami je približno šestina vključenih v program Evropske prostovoljske službe (EVS) (Zupan, 2007, www.ursm.gov.si/fileadmin, 01. 03. 2011).

Ali so mladi danes bolj ali manj naklonjeni delovanju v prostovoljskih organizacijah? Odgovore nam ponuja obsežna raziskava, opravljena med slovensko mladino leta 2010 (starost od 15 do 29 let) z naslovom MLADINA 2010: družbeni profil mladih v Sloveniji. V delu, ki govori o prostovoljstvu, izsledki kažejo naslednje ugotovitve:

- Raziskava kaže, da imajo mladi trden vrednotni okvir, so optimisti, želijo prevzemati odgovornost za svojo usodo, se osamosvajati ter vključiti v družbo. To tudi počno, če so družbene razmere prave. Kot pri njihovih evropskih vrstnikih, je tudi pri mladih v Sloveniji opaziti trend individualizacije ter tekmovalnosti, žal pa tudi zavračanje ustaljenih oblik družbenega delovanja, politične participacije, odklonskosti do družbenih (še posebej političnih) elit, nezaupanje v sistem oziroma družbo ter nezanimanje za »velike družbene teme«.
- ✧ Slovenska mladina je v primerjavi s 1995 bistveno dejavnejša na področju prostovoljstva, bistveno bolj pa tudi v primerjavi z nemško mladino.
 - ✧ Mladi se od vseh oblik participacije najpogostejše udeležujejo prostovoljnih dejavnosti. Poleg vključenosti v zaposlitev in izobraževanje so prostovoljne dejavnosti osrednji mehanizem socialne vključenosti v Sloveniji.
 - ✧ V zadnjih petnajstih letih se je močno povečala pripravljenost študentov za sodelovanje pri dejavnostih, ki bi izboljšale položaj mladih.
 - ✧ Prostovoljne dejavnosti so pretežno povezane z bolj prilagojenim psihosocialnim razvojem mladih. Pripravljenost pomagati vrstnikom in starejšim je predvsem povezana s kazalniki bolj prilagojenega razvoja, članstvo v prostovoljnih društvih (gasilska društva, taborniki ipd.) pa pretežno z negativnimi kazalniki razvoja.
 - ✧ Ženski spol, višja starost, prebivanje v urbanem okolju, višja izobrazba anketiranca ter višji ekonomski status družine so dejavniki, ki pozitivno vplivajo na večino oblik prostovoljstva.
 - ✧ Politične in prostovoljne dejavnosti so med seboj sorazmerno močno pozitivno povezane (Lavrič, et al., 2011, <http://www.ursm.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/10404/5477/b935ab1eb4>, 15. 03. 2011).

1.5.3 Programi prostovoljnega dela mladih, ki jih sofinancira Urad RS za mladino (URSM)

Urad RS za mladino spodbuja razvoj prostovoljnega dela preko programov, ki jih sofinancira.

Prostovoljno delo mladih je eno izmed prednostnih področij mladinskega dela. Odraža se v naslednjih dejavnostih:

- ✧ izvajanje in uveljavljanje prostovoljnega mladinskega dela;
- ✧ izobraževanje ter usposabljanje za izvajanje prostovoljnega dela;

- ✧ izmenjave prostovoljcev;
- ✧ izvajanje in širjenje različnih pomoči. V ta namen se *prostovoljci ustrezno predhodno izobražujejo ter usposablajo*.

Mladi prostovoljci izvajajo naslednja prostovoljna dela:

✧ *Individualna učna ter osebna pomoč:*

- ✧ otrokom, vrstnikom, pripadnikom etničnih manjšin (Romom);
- ✧ posameznikom oziroma skupinam ljudi s posebnimi potrebami (s težavami v duševnem zdravju, invalidnim osebam, tujcem, beguncem ipd.);
- ✧ zapornikom na prestajanju mladostniškega zapora (pri integraciji ter socializaciji);
- ✧ odvisnikom od alkohola ter drog pri njihovem osebnotnem urejanju v okviru zdravljenja;
- ✧ drugim deprivilegiranim (pomoč pri socialni integraciji, razreševanje neugodnih življenjskih situacij, zadovoljevanje njihovih potreb ter interesov, socialne pristojnosti, zmanjševanje socialne izključenosti, izgrajevanje pozitivnejše samopodobe, druženje).

✧ *Sodelovanje:*

- ✧ s starši otrok oziroma mladostnikov;
- ✧ s strokovnimi službami, s katerimi usklajujejo in dopolnjujejo oblike pomoči, kadar je le-to potrebno.

✧ *Priprava kulturnega programa oziroma zabavnega večera v javnih zavodih, in sicer v:*

- ✧ domovih za starejše;
- ✧ ustanovah za otroke ter mladostnike s posebnimi potrebami;
- ✧ bolnišnicah;
- ✧ zaporih ipd.

✧ *Preventivne dejavnosti po osnovnih in srednjih šolah:*

- ✧ organizacija ter izvedba prostočasnih aktivnosti za mlade;
- ✧ izleti, tabori, delavnice;
- ✧ delovne akcije (ureditev prostorov za mladinske dejavnosti, čistilne akcije s pohodi v naravo in urejanjem zelenih urbanih površin);
- ✧ vključevanje v revitalizacijske programe vasi;
- ✧ varstvo narave;
- ✧ pomoč pri izboljševanju tamkajšnjih življenjskih razmer prebivalcev;
- ✧ urejanje prostorov za rekreacijo.

✧ *Animiranje oseb s posebnimi potrebami:*

- ✧ za kakovostno izrabo prostega časa ter učenje socialnih veščin (v okviru mednarodnih, poletnih, medvrstniških taborov, le-ti pogosto potekajo v znamenju pomoči posameznim skupinam ljudi pri njihovih vsakodnevnih opravilih, npr. pastirjem na planšariji, prebivalcem v odmaknjenih hribovskih vaseh, solinarjem na solnem polju). Obenem prostovoljci spoznavajo problematiko okolja ter dejavnosti.

✧ *Vključevanje v mirovna gibanja.*

✧ *Sodelovanje v kulturnih dejavnostih.*

Prostovoljno delo predstavlja pomembno obliko vzgojnega dela z mladimi, saj jim omogoča vsestransko osebnotno dozorevanje, s tem pa tudi dobro pripravo na življenje. Izvaja se v

okviru obveznih izbirnih vsebin kot obvezna ponudba gimnazijskih programov oziroma kot interesna dejavnost programov v poklicnem oziroma strokovnem šolstvu, interesnih dejavnosti v osnovnih šolah. Za usposabljanje prostovoljcev dijakov v nacionalni mreži pa imajo šole še vedno na razpolago strokovno ekipo v nevladni organizaciji Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva (Zupan: www.ursm.gov.si/fileadmin/, 01. 03. 2011).

1.5.4 Ciljne skupine delovanja prostovoljcev

Raziskava Spodbujanje prostovoljnega dela z mladimi; podprojekt Prostovoljno delo mladih na področju sociale in kulture (Gril et al., 2006), ki jo je leta 2004 opravil Pedagoški inštitut, kaže, da izvaja največ organizacij prostovoljno delo z mladostniki oziroma otroci, pogosto pa tudi s starostniki ter osebami s posebnimi potrebami. V nadaljevanju so v tabeli (tabela 1) prikazane ciljne skupine, s katerimi delajo prostovoljci.

Tabela 1: Ciljne skupine prostovoljnega dela

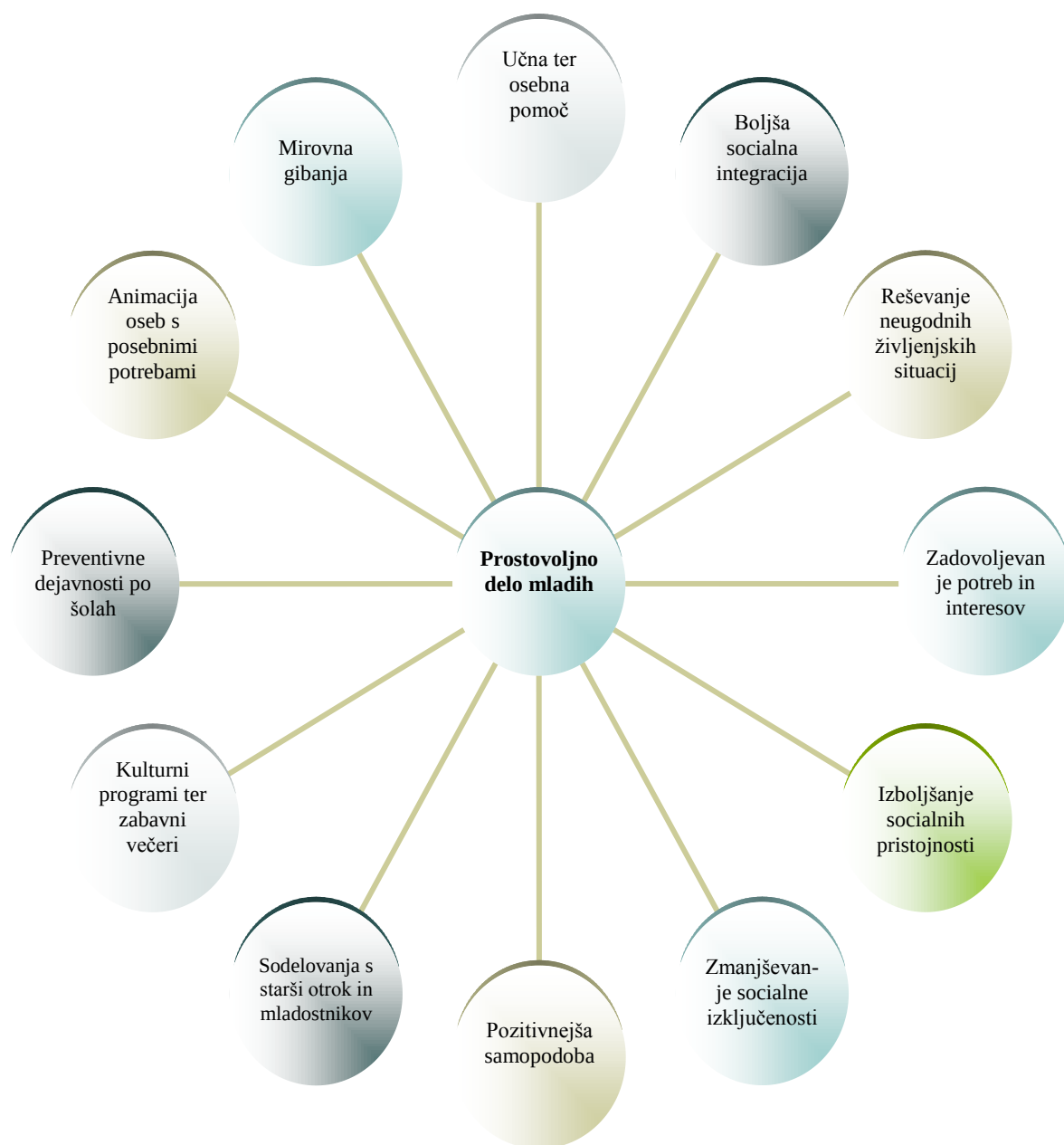
Ciljne skupine (N = 180)	f odgovorov	% odgovorov	% organizacij
Mladostniki	123	25,2	68,3
Otroci	94	19,2	52,2
Starostniki	49	10,0	27,2
Osebe s posebnimi potrebami	41	8,4	22,8
Osebe z motnjami v duševnem zdravju	35	7,2	19,4
Lokalna skupnost	33	6,7	18,3
Drugo	24	4,9	13,3
Manjšinske skupine	23	4,7	12,8
Brezposelni	21	4,3	11,7
Odvisniki	14	2,9	7,8
Migranti	12	2,5	6,7
Brezdomci	10	2,0	5,6
Ni specifične ciljne skupine	7	1,4	3,9
Živali	3	0,6	1,7

Vir: Gril et al., 2006

Slika 8: 5. december – mednarodni dan prostovoljcev

Vir: http://img.siol.net/09/336/633953770456408899_37.jpg (17. 12. 2010)

Slika 9: Prostovoljno delo mladih

Vir: Lasten, povzeto po: Zupan, 2007, www.ursm.gov.si/fileadmin/ (01. 03. 2011)

1.6 OVIRE NA POTI RAZVOJA PROSTOVOLJNEGA DELA MLADIH

Nacionalno poročilo o uresničevanju skupnih ciljev na področju prostovoljnega dela mladih v Sloveniji (Gril et al., v: Zupan, 2007) navaja ovire za hitrejši razvoj prostovoljnega dela, ki so jih izrazile organizacije, zajete v raziskavi Pedagoškega inštituta.

✧ *Ovire za razvoj prostovoljnega dela se kažejo na naslednjih področjih:*

- ✧ kar 84,6 % sodelujočih organizacij je navedlo, da se pri prostovoljnem delu srečujejo z več kot le eno oviro, najpogosteje s tremi;
- ✧ največ organizacij (skoraj dve tretjini) je kot oviro navedlo finančna sredstva za izvajanje prostovoljnega dela, med drugim navajajo finančne ovire zaradi vezanosti finančnih sredstev na razpise in pridobivanje sponzorjev ter premalo informacij o drugih možnostih financiranja;

- ✧ v polovici organizacij imajo težave s pridobivanjem prostovoljcev zaradi nemotiviranosti mladih za prostovoljno delo, dislociranosti organizacije ali pa pomanjkanja kadrov, sredstev in nagrad zanje (ni dovolj finančnih sredstev ter ni sistemsko urejenega izplačevanja nagrad);
- ✧ v nekaj manj kot polovici organizacij pa je problematična tudi motivacija prostovoljcev (ker je nezadostna ali nihajoča).

✧ *Osip prostovoljcev* je posledica različnih dejavnikov:

- ✧ spremenjenih življenjskih okoliščin (zaključek študija, zaposlitev, preselitev itd.);
- ✧ zaključenega projekta;
- ✧ premajhne pozornosti prostovoljcem s strani organizacije;
- ✧ preskopega nagrajevanja;
- ✧ želje po drugačnih izkušnjah;
- ✧ izgorelosti ter pomanjkanja časa;
- ✧ ostalih razlogov: nizkega družbenega ugleda prostovoljnega dela, pomanjkanja interesa mladih za tovrstno izrabo prostega časa, prenizkega finančnega nagrajevanja, preobremenjenosti mladih s šolskim delom.

O čem poje Adi Smolar? Vas zanima? Oglejte si video in se zamislite: "Ali morda kdo računa na vas?" <http://www.youtube.com/watch?v=IEz6xvFxr5g>, 23. 03. 2011.

Povzetek poglavja:

- ✧ V sodobni družbi ima prostovoljstvo zelo velik pomen, saj lahko pripomore k izravnavanju socialne neenakosti.
- ✧ *Socialni kapital*, ki predstavlja del družbenih virov (resursov), se nanaša na omrežja, norme, zaupanje v družbo ter je sredstvo za izravnavanje družbenih anomij.
- ✧ H kvalitetnemu preživetju v današnjem obdobju postmoderne pripomorejo različni mehanizmi: razvoj območja pristnih skupnosti, obstoj in razvoj demokracije, dialog med kulturami, civilizacijami ter religijami, tesne vezi v skupnosti, komunitarzem.
- ✧ Vzroki za razvoj prostovoljstva v današnji družbi so različni: krize ustanov, demografski trendi ter sprememba v načinu življenja in stališčih, spoznanja v okviru stroke ter spremenjena strokovna zavest.
- ✧ Definicije prostovoljstva so si nekoliko različne, a hkrati podobne; povzete so v novem Zakonu o prostovoljstvu (Uradni list, 2011): je družbeno koristna in brezplačna dejavnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem ter izkušnjami prispevajo k izboljšanju življenja posameznikov in družbe.
- ✧ Glede na število posameznikov, katerim je namenjeno prostovoljno delo, ločimo prostovoljno delo na nivoju posameznika, skupine ter skupnosti.
- ✧ Prostovoljno delo učinkuje na posameznika v več smereh. Pozitivni učinki na prostovoljce posameznike, skupine ter skupnosti so zelo veliki, saj pridobivajo vsi, tako tisti, ki dajejo, kot tisti, ki prejema pomoč.

- ✧ Leto 2011 je proglašeno za evropsko leto prostovoljstva.
- ✧ Pravice in obveznosti prostovoljstva so prikazane v 25. in 28. členu Zakona o prostovoljstvu (Uradni list RS št. 10/2011).
- ✧ Mladi se vključujejo v različne prostovoljske organizacije, kar je prikazano v različnih projektih.
- ✧ Ciljne skupine delovanja prostovoljcev so: mladostniki, otroci, starostniki, osebe s posebnimi potrebami, osebe z motnjami v duševnem razvoju, lokalna skupnost, manjšinske skupine, brezposelni, odvisniki, migranti, brezdomci, zaporniki.

Vprašanja za preverjanje znanja

1. Kakšen pomen ima prostovoljsko delo v sodobni družbi?
2. Pojasnite razliko med človeškim in socialnim kapitalom.
3. Zamislite si situacijo, kjer potrebuje mladostnik, ki je prenehal obiskovati srednjo šolo, spodbudo, da se ponovno vključi. Izpeljite z njim osebni pogovor. Pri tem upoštevajte priporočila za vodenje osebnega razgovora, ki jih najdete v učbeniku.
4. Primerjajte prostovoljske organizacije v vaši lokalni skupnosti in ugotovite skupne lastnosti ter razlike med njimi.
5. Utemeljite pomen socialnega kapitala v sodobni družbi.
6. Ocenite učinke, ki jih ima prostovoljno delo na posameznika. Podajte čim več izvirnih mnenj.
7. Naredite SWOT (slov. SPIN) analizo (določite prednosti, izzive, slabosti in nevarnosti) povečanem obsegu prostovoljstva med prebivalstvom.
Opomba: SWOT (slov. SPIN) analiza je namenjena analizi določenega področja, pri čemer se je potrebno osredotočiti na štiri elemente – le-ti tvorijo podlago za celotno analizo področja, ki ga želimo proučiti; v našem primeru se je potrebno osredotočiti na povečano aktivnost prebivalstva na področju prostovoljnega dela.

SWOT – SPIN analiza	Povečan obseg prostovoljnega dela med prebivalstvom
Slabosti	
Prednosti	
Izzivi	
Nevarnosti	

Priporočena literatura

Ramovš, J. *Prostovoljski dnevnik pri osebnem prostovoljskem delu z ljudmi in učenju lepega medčloveškega sožitja*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka, 2007.

Kaplja, Š. *Pejmo drugače: Priročnik za odgovorni turizem in prostovoljno delo*. Kamnik: Založba ICO, 2006.

2 TEORETIČNI OKVIRJI ORGANIZIRANEGA PROSTOVOLJSTVA

Uvod

Kdo so najzaslužnejši prostovoljci v letu 2010? Na spletnem naslovu: <http://www.youtube.com/watch?v=eX-fijUjGXs>, 23. 03. 2011, si oglejte video. Ena izmed številnih zgodb sledi v nadaljevanju: **Englishman in Ljubljana**.

Duncan McCaig je 25-letni prostovoljec iz Velike Britanije, ki v azilnem domu in na Slovenski filantropiji izvaja tečaje angleškega jezika za prosilce za azil. V Slovenijo je sprva prišel z željo, da se nauči našega jezika, v prostovoljstvo se je podal šele, ko mu je takrat še neznanec v nekem ljubljanskem lokalu predlagal, da postane EVS-ovec. EVS je projekt Evropske prostovoljske službe, ki mlademu omogoči, da postane prostovoljec v drugi državi za obdobje od 6 do 12 mesecev in mu v tem času krije bivanje, prehrano ter prevoz na delo. Ko pove, da je prišel v Slovenijo z namenom, da se nauči slovenskega jezika, ga običajno vsi debelo pogledajo. Zakaj pa bi se pravzaprav Britanec želel učiti jezika, ki ga govori le dva milijona vseh zemljanov? To znanje mu ne bo koristilo nikjer drugje kot le v Sloveniji, pa še tu smo skoraj vsi pripravljeni spregovoriti z njim v njegovem maternem jeziku. In ravno to ga je pritegnilo – majhnost jezika. Počutil se je namreč kot tipičen Britanec, od katerega se ne pričakuje, da bi znal govoriti še kakšen tuj jezik, saj je njegov jezik obenem tudi globalni jezik. Opaža, da Slovenci nismo vajeni, da nas tujec nagovori v našem jeziku, zato se hitro prilagodimo. Nihče ne skopari s pohvalami, ko iz njegovih ust zasliši slovensko besedo.

Njegovi učenci so prosilci za azil – ljudje, ki imajo za seboj težko preizkušnjo, saj so zaradi take ali drugačne nevarnosti morali zapustiti svojo državo ter se podati v svet. Tu sedaj čakajo, da se jim prizna status begunca. Večina tega nikoli ne dočaka, saj je število podeljenih statusov na leto v Sloveniji vedno manjše od deset, navadno tudi od pet. Učenci so razporejeni v štiri skupine od dva do šest ljudi. Tečaji potekajo enkrat tedensko do dve uri za vsako skupino. Pri izvedbi jezikovnih tečajev mu je prav prišla lastna izkušnja z učenjem tujega jezika, saj tako razume, s kakšnimi težavami se soočajo njegovi učenci. Med njimi so tudi osebe, ki so vešče le v arabski pisavi, medtem ko sta jim angleški jezik in latinica prava neznanka. Pri prvih učnih urah je zato moral pokazati kar veliko mero iznajdljivosti, saj se je z njimi lahko sporazumeval le s kretnjami ter sličicami, na katerih so bili prikazani različni predmeti. Prednost vidi v tem, da skupine sestavljajo pripadniki povsem različnih narodnosti in jezikovnih skupin, ki se med seboj ne morejo sporazumevati v svojih maternih jezikih, kar pomeni, da je edini skupni jezik angleščina. Ker so na nek način prisiljeni v vseh situacijah govoriti angleško, tudi hitreje napredujejo. Čeprav udeležba na tečaju ni obvezna, njegovi učenci radi prihajajo na ure angleškega jezika in so izredno motivirani, zaradi česar je vzdušje na vajah prijetno. Preden je Duncan začel delati kot prostovoljec, je poučeval na eni izmed jezikovnih šol v Sloveniji, vendar ga delo tam ni preveč veselilo. Na tečaje so običajno prihajali poslovneži srednjih let, ki so imeli izobraževanje plačano s strani svojega podjetja. Bili so nemotivirani ter dolgočaseni, saj so na učenje jezika gledali kot na še eno odvečno obveznost, katero morajo opraviti za službo. Prosilcem za azil znanje jezika pomeni nekaj povsem drugega – po eni strani nujo, da se sploh lahko vključijo v novo okolje, po drugi strani pa priložnost, da v življenju nekaj dosežejo. Poleg poučevanja jezika kot prostovoljec pomaga tudi pri izvajanju različnih športnih in kulturnih aktivnosti, namenjenih prosilcem za azil. Pred kratkim je pomagal pri organizaciji nogometnega turnirja proti diskriminaciji. Na igrišču so se spopadle ekipe, ki so jih sestavljali pripadniki različnih družbenih skupin ter so s svojo raznolikostjo opozarjale na pomembnost zavedanja o pravici življenja brez diskriminacije. Duncan namerava v Sloveniji ostati še eno leto, potem pa razmišlja, da bi se podal še kam [...]. Andreja Svete (<http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=15&lang=sl>, 11. 03. 2011).

V drugem poglavju se boste seznanili:

- ✧ z zakonskimi podlagami za izvajanje prostovoljnega dela;
- ✧ z oblikovanjem in vodenjem dokumentacije;
- ✧ z informiranjem posameznikov ter skupnosti o prostovoljstvu;
- ✧ s pomenom spodbujanja ter promocije prostovoljnega dela.

2.1 ZAKONSKA PODLAGA ZA IZVAJANJE PROSTOVOLJNEGA DELA

Prostovoljno delo temelji na različnih zakonskih podlagah kot formalnih okvirih za njegovo delovanje. Med temeljne zakonske podlage spadajo Univerzalna deklaracija o prostovoljstvu, Zakon o prostovoljstvu in številni ostali zakoni ter predpisi, ki se posredno dotikajo področja prostovoljstva (priloga 2), med njimi dolgo in težko pričakovani Zakon o prostovoljstvu (2011).

2.1.1 Formalni okvirji za izvajanje prostovoljnega dela

✧ Univerzalna Deklaracija o prostovoljstvu

Mednarodna zveza za prostovoljno delo – IAVE poziva prostovoljce in vodilne na vseh področjih po vsem svetu, naj se združijo kot partnerji za promocijo oziroma podporo učinkovitemu, vsakomur dosegljivemu prostovoljstvu, le-to naj bo simbol solidarnosti med vsemi ljudmi ter narodi. Mednarodna zveza vabi svetovno skupnost prostovoljcev k proučevanju, razpravljanju, komentiranju ter uresničevanju te Univerzalne deklaracije o prostovoljstvu.

Deklaracijo je pripravil mednarodni upravni odbor Mednarodne zveze za prostovoljno delo (IAVE – International Association for Volunteer Effort) na 16. svetovni konferenci prostovoljcev v Amsterdamu na Nizozemskem v januarju leta 2001 – v mednarodnem letu prostovoljcev. Prostovoljstvo je eden temeljnih kamnov civilne družbe, saj oživlja najplemenitejša stremjenja človeštva – prizadevanja za mir, svobodo, priložnost, varnost ter pravičnost za vse ljudi. Prostovoljstvo daje priložnost za podpiranje oziroma krepitev človeških vrednot, skupnosti, skrbi in pomoči posameznikom kakor tudi članom skupnosti.

Ta deklaracija podpira pravico vseh žensk, moških in otrok, da se svobodno združujejo ob prostovoljskem delu ne glede na svojo kulturno oziroma etnično pripadnost, vero, spol, zdravstveno stanje ter družbeni ali ekonomski položaj.

Trudimo se razvijati prostovoljsko delo, ki bo spodbujalo k sodelovanju celotno skupnost, Odgovornost prostovoljcev, organizacij in skupnosti, prek katerih delajo, je po našem mnenju, da ustvarjajo okolja, v katerem lahko prostovoljci s svojim delom pomembno prispevajo k doseganju načrtovanih ciljev.

Pozivamo Združene narode, da razglasijo to desetletje za desetletje prostovoljcev ter civilne družbe ter tako priznajo potrebo po krepitvi institucij svobodnih družb. Rdeči V pa naj priznajo kot univerzalni znak prostovoljstva (<http://www.ljubljana.ozrk.si/sl/Prostovoljstvo/>, 14. 12. 2010).

✧ Zakon o prostovoljstvu

Do leta 2011 ni bilo v Republiki Sloveniji nobenega zakona, ki bi urejal področje prostovoljstva. Prva prizadevanja za zakonsko ureditev prostovoljstva segajo v leto 1996, ko je Urad RS za mladino z nekaterimi nevladnimi organizacijami že pripravil teze za zakon o organizaciji in posredovanju prostovoljnega dela. Predlog zakona je bil leta 2004 poslan v obravnavo na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Le-to je predalo oblikovanje

končnega predloga zakona o prostovoljskem delu Ministrstvu za javno upravo, ki ga je posredovalo v sprejetje.

Republika Slovenija je sprejela dolgo pričakovani Zakon o prostovoljstvu, ki prvič sistemsko ureja področje prostovoljstva. Na podlagi druge alineje prvega odstavka 107. člena in prvega odstavka 91. člena Ustave Republike Slovenije izdajam U K A Z o razglasitvi Zakona o prostovoljstvu (ZProst). Razlašam Zakon o prostovoljstvu (ZProst), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji 3. februarja 2011. Št. 003-02-2/2011-17

Ljubljana, dne 11. februarja 2011

dr. Danilo Türk l.r.

Predsednik Republike Slovenije

SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen (namen zakona)

Ta zakon določa prostovoljstvo in njegov pomen, temeljna načela prostovoljstva, pogoje opravljanja organiziranega prostovoljstva, pravice in obveznosti prostovoljcev ter prostovoljskih organizacij, vlogo države, samoupravnih lokalnih skupnosti, prostovoljskih ter nepridobitnih organizacij, ki delujejo na področju prostovoljstva, pri spremljanju ter spodbujanju in razvoju organiziranega prostovoljstva.

2. člen (opredelitev in pomen prostovoljstva)

(1) Prostovoljstvo je družbeno koristna brezplačna aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe.

(2) Prostovoljstvo krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti ter vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

Zakon opredeljuje prostovoljstvo kot družbeno koristno brezplačno delo, prostovoljci pa bodo o pridobljenem znanju prejeli potrdilo. Novost, ki se uvaja v pravni red na obravnavanem področju, je poenotenje in sistematično vodenje evidenc o prostovoljcih ter opravljenem prostovoljskem delu.

V skupini se seznanite z vsebino Zakona o prostovoljstvu (Uradni list, št. 10/2011) ter v obliki miselnega vzorca oblikujte načela pri izvajanju prostovoljstva. Pri vsakem načelu dodajte primer. Vsaka skupina predstavi svoje rešitve.

2.1.2 Neformalni okvirji prostovoljstva

Glavni neformalni okvir prostovoljstva v Sloveniji predstavlja Etični kodeks organiziranega prostovoljstva, ki je nastal na 4. Slovenskem kongresu prostovoljstva v Novem mestu leta 2003. Na podlagi te pobude so na Slovenski filantropiji sestavili osnutek kodeksa, ki je bil kot končno besedilo oblikovan skozi javno razpravo ter pripombe in predloge različnih strokovnjakov iz prostovoljskih organizacij.

Kodeks določa predvsem dolžnosti organizacije ob sprejemu, usposabljanju ter spremljanju prostovoljca, napeljuje ga na resno in odgovorno delo, spoštovanje uporabnikov, upoštevanje pravil organizacije, določa pa tudi postopek ob kršitvah kodeksa.

✧ Etični kodeks organiziranega prostovoljstva

Kodeks predstavlja najbolj splošne osnovne napotke dobre organizacije ter dela v prostovoljstvu, ki naj bi jih upoštevale prostovoljske organizacije, ter opredeljuje temelje za delovanje prostovoljcev in prostovoljskih organizacij. Nekaj bistvenih poudarkov Etičnega kodeksa lahko strnemo v naslednje elemente.

Etični kodeks izhaja iz:

- ✧ Ustave in zakonov Republike Slovenije;
- ✧ določil in načel Splošne deklaracije o prostovoljstvu (1990);
- ✧ Splošne deklaracije OZN o človekovih pravicah (1948);
- ✧ Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter drugih mednarodnih sporazumov s področja človekovih pravic;
- ✧ odgovornosti do narave in živih bitij;
- ✧ bogate zgodovine prostovoljstva na Slovenskem.

V nadaljevanju si oglejmo povzetek njegove vsebine.

Etični kodeks organiziranega prostovoljstva predstavlja osnovne smernice in minimalne standarde za delo prostovoljk/prostovoljcev ter prostovoljskih organizacij. Zavezuje vse prostovoljke/prostovoljce in prostovoljske organizacije.

Prostovoljsko delo je opredeljeno kot delo, ki ga opravlja posameznik v dobro drugih ali za skupno javno korist. Prostovoljec je posameznik, ki opravlja prostovoljsko delo. Hkrati je lahko (istočasno oz. izmenoma) uporabnik ali organizatorka/organizator prostovoljskega dela.

Za organizirano prostovoljsko delo se šteje prostovoljsko delo v okviru dejavnosti pravnih oseb, njihovi programi so v skladu z zakonom opredeljeni kot nepridobitni.

Prostovoljske organizacije so organizacije (nevladne organizacije in/ali javni zavodi), ki pri svojem delu v pretežni meri uporabljajo tudi prostovoljce, jih za to delo same pridobivajo ter usposablajo in to v korist te organizacije, v dobro drugih ali za skupno javno korist.

Organizatorji prostovoljskega dela so organizacije (nevladne in/ali javni zavodi), ki pridobivajo in usposablajo prostovoljke/prostovoljce (v nadaljevanju: prostovoljce) za organizirano prostovoljsko delo v svojih programih oziroma programih drugih izvajalcev, ter organizacije, ki pri svojem delu uporabljajo organizirane skupine prostovoljcev iz vrst prostovoljskih organizacij.

Kodeks temelji na vzajemnem spoštovanju vseh vključenih v proces prostovoljskega dela.

Prostovoljke/prostovoljci in prostovoljske organizacije pri prostovoljskem delu z ljudmi spoštujejo pravice ter posebnosti vseh, tj. ne glede na raso, barvo kože, spol, starost, narodnostno ali etnično poreklo, jezik, gmotni ali družbeni položaj, življenjski stil, spolno, politično ali versko usmerjenost, socialni izvor, zmanjšane duševne ali telesne sposobnosti ali na kakšne druge okoliščine (<http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=10&lang=sl>, 18. 12. 2010).

Na zgornjem spletnem naslovu si oglejte celoten Etični kodeks organiziranega prostovoljstva. V dvojici poiščite splošna etična načela ter pravice in dolžnosti prostovoljcev. Oblikujte miselni vzorec.

✧ Mreža prostovoljskih organizacij

V Sloveniji nimamo prostovoljskih centrov, katerih namen bi bila podpora prostovoljstvu. Prostovoljske organizacije večinoma same zbirajo in usposablajo prostovoljce za svoje prostovoljske programe ter projekte, obstaja pa *Slovenska mreža prostovoljskih organizacij*,

ki je nastala kot odgovor na skupno potrebo posameznikov, organizacij in družbe po promociji prostovoljstva, prostovoljskih aktivnosti ter ustvarjanju okolja naklonjenega njegovemu razvoju. Mreža je produkt večletnega dela Slovenske filantropije in programa Aktivnosti za širjenje prostovoljstva v Sloveniji v sodelovanju z Društvom za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela. V mrežo je vključenih 560 prostovoljskih organizacij.

Mreža je organizirana predvsem v podporo prostovoljskim organizacijam, da se lažje predstavijo ter prejemajo potrebne informacije, prostovoljecem, da se lažje vključijo v različne dejavnosti in izobražujejo. Namenjena je tudi skupni promociji prostovoljstva, sodelovanju pri krepitvi civilnega dialoga ter skrbi za sistemsko ureditev prostovoljstva. Mreža je postala največja vsebinska mreža za prostovoljstvo, ki je bila skozi financiranje Ministrstva za javno upravo na razpisu za pridobitev sredstev Evropskega socialnega sklada v letu 2009 tudi priznana s strani države (www.prostovoljstvo.org, www.recikliraj.se, 14. 01. 2011).

❖ Nefiks

Nefiks (www.nefiks.net) je *neformalni indeks*, s katerim se na podlagi evidentiranja želi vzpostaviti *vrednotenje neformalno pridobljenih znanj posameznikov* ali skupin z namenom povečanja participacije ter zaposljivosti mladih. Nefiks je tudi pripomoček za evidentiranje prostovoljskega dela. Ker gre le za produkt projekta nevladne organizacije Društva mladinski ceh in Urada RS za mladino, nima trajne sistemske podpore (tako na strani evidentiranja prostovoljskega dela kot na strani priznavanja neformalnih izkušenj s strani delodajalcev). Nefiks v fizični obliki lahko zainteresirani kupijo ali pa ga uporabljajo v elektronski obliki na spletni strani www.talentiran.si (Zupan, 2007, <http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=10&lang=sl>, 18. 12. 2010).

2.2 DOKUMENTACIJA PRI IZVAJANJU PROSTOVOLJNEGA DELA

Zakon o prostovoljstvu (2011) predpisuje, da se organizirano prostovoljstvo opravlja na podlagi *sklenjenega dogovora*, s katerim se prostovoljec ter prostovoljska organizacija dogovorita glede medsebojnih pravic, obveznosti ter morebitnih drugih posebnosti za konkretno prostovoljsko delo.

❖ Dogovor o prostovoljskem delu

Dogovor je lahko sklenjen *pisno ali ustno*. *Sklenitev dogovora v pisni obliki je obvezna*, če to zahteva prostovoljec, njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik ali prostovoljska organizacija; v primerih napotitve prostovoljca na prostovoljsko delo v tujino, v primerih opravljanja prostovoljske službe.

Otroci do dopolnjenega 15. leta smejo opravljati samo tisto prostovoljsko delo, ki prispeva k njihovi vzgoji ter osebnostnemu razvoju in ne ogroža njihovega zdravja, razvoja ali jih ovira pri izpolnjevanju šolskih obveznosti ter *samo pod nadzorom mentorja*.

Bistvene sestavine dogovora so navedene v naslednjih členih zakona:

16. člen (dogovor o organiziranem prostovoljskem delu)

(1) Organizirano prostovoljsko delo (v nadaljnjem besedilu: prostovoljsko delo) se opravlja na podlagi sklenjenega dogovora, s katerim prostovoljec in prostovoljska organizacija dogovorita medsebojne pravice in obveznosti ter morebitne druge posebnosti, ki jih je potrebno dogovoriti za konkretno prostovoljsko delo.

(2) K sklenitvi dogovora iz prejšnjega odstavka lahko pristopijo tudi druge pogodbene stranke, ki imajo zaradi varstva svojih pravic ali obveznosti interes za konkretno obliko prostovoljskega dela.

17. člen (obličnost dogovora o prostovoljskem delu)

(1) Dogovor o prostovoljskem delu je lahko sklenjen pisno ali ustno.

(2) Sklenitev dogovora v pisni obliki je obvezna:

- če to zahteva prostovoljec, njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik ali prostovoljska organizacija;
- v primerih napotitve prostovoljca na prostovoljsko delo v tujino;
- v primerih opravljanja prostovoljske službe;
- v primerih prostovoljskega dela oseb iz 13. člena tega zakona.

18. člen (vsebina dogovora o prostovoljskem delu)

(1) Bistvene sestavine dogovora o prostovoljskem delu so:

- podatki o strankah dogovora, njihovem prebivališču oziroma sedežu;
- določitev kraja in časa trajanja prostovoljskega dela, če gre za prostovoljsko delo v tujini ali zunaj kraja bivanja prostovoljca pa tudi podatki o nastanitvi ter načinu zagotavljanja drugih pogojev za opravljanje prostovoljskega dela;
- opis prostovoljskega dela;
- določitev pravice do dnevnega in tedenskega počitka;
- določitev specifičnih pravic in obveznosti prostovoljca ter obveznost spoštovanja etičnih pravil prostovoljske organizacije;
- določitev usposabljanja za prostovoljsko delo in mentorstva;
- določitev načina zagotavljanja varnosti v času usposabljanja za prostovoljsko delo, v času opravljanja prostovoljskega dela in v času prihoda ter odhoda s kraja opravljanja tega dela, če se to delo opravlja v okoliščinah, ki bi lahko ogrozile varnost, življenje ali zdravje prostovoljca;
- določitev upravičenih stroškov, vezanih na opravljanje prostovoljskega dela in načina njihove povrnitve prostovoljcu;
- določitev načina izvajanja medsebojnih pravic in dolžnosti ter
- določitev načina prenehanja in odpovedi dogovora.

(2) Bistvena sestavina dogovora o prostovoljskem delu je tudi izjava prostovoljca, da na njegovi strani ne obstajajo zdravstvene ali druge okoliščine, ki bi mu onemogočale ali bistveno oteževale izpolnjevanje obveznosti ali bi lahko ogrozile njegovo zdravje ali življenje in zdravje oseb, s katerim med opravljanjem prostovoljskega dela prihaja v stik, in izjava, da ima urejeno obvezno zdravstveno zavarovanje.

(3) Obvezna sestavina dogovora s prostovoljcem, ki opravlja prostovoljsko delo z osebami s posebnimi potrebami in drugimi ranljivimi skupinami, je izjava prostovoljca, da pri njem niso podane okoliščine iz drugega odstavka 11. člena tega zakona. Prostovoljska organizacija lahko od prostovoljca zahteva tudi predložitev potrdila iz kazenske ali druge ustrezne uradne evidence, ki to dokazuje.

(4) Če se sklepa dogovor o prostovoljskem delu z osebo, ki ji je v celoti odvzeta poslovna sposobnost, ali z otrokom do dopolnjenega 15. leta sklene dogovor v njenem imenu skrbnik ali zakoniti zastopnik.

(5) Če se sklepa dogovor o prostovoljskem delu z mladoletno osebo ali osebo, ki ji je delno odvzeta poslovna sposobnost, je dogovor veljaven, ko k njemu da soglasje zakoniti zastopnik ali skrbnik v skladu s predpisi, ki urejajo poslovno sposobnost navedenih oseb.

(6) Dogovor o prostovoljskem delu lahko vsebuje tudi druge sestavine, ki so pomembne za opravljanje prostovoljskega dela (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

✧ Vodenje evidenc

Prostovoljska organizacija vodi *evidenco prostovoljcev* ter *opravljenega prostovoljskega dela*. V ta namen vzpostavi ter vodi *evidenčni list*.

V svoji skupini proučite 23. člen Zakona o prostovoljstvu (2011) ter na njegovi osnovi sestavite evidenčni list prostovoljca ter opravljenega prostovoljnega dela. Predstavite celotni skupini. Primerjajte rešitve med skupinami ter oblikujte enoten predlog. Posredujte ga eni izmed prostovoljnih organizacij v vašem lokalnem okolju ter jih prosite, da podajo mnenje.

✧ Potrdilo – vsebina

Potrdilo o izvajanju prostovoljskega dela ima naslednjo vsebino:

- ✧ naziv in sedež prostovoljske organizacije, osebno ime;
- ✧ rojstni podatki in naslov stalnega ali začasnega prebivališča prostovoljca;
- ✧ podatki o trajanju ter količini opravljanega prostovoljskega dela;
- ✧ kratek opis prostovoljskega dela;
- ✧ navedba vrste ter obsega stroškov, če so bili prostovoljcu povrnjeni.

Če prostovoljec želi, prejme potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu. Potrdilo vsebuje tudi navedbo morebitnih spretnosti in znanj, ki jih je prostovoljec pridobil z usposabljanjem, mentorstvom ali prostovoljskim delom. Potrdilo mora vsebovati podpis pooblaščenice osebe prostovoljske organizacije.

Na osnovi zakona (tega istega, 2011) v svoji skupini sestavite obrazec – potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu. Predstavite ga celotni skupini. Primerjajte rešitve med skupinami ter oblikujte enoten predlog. Posredujte ga eni izmed prostovoljnih organizacij v vašem lokalnem okolju ter jih prosite, da podajo mnenje.

✧ Sklenitev ustnega dogovora o prostovoljskem delu

Dogovor se lahko dokazuje tudi s potrdilom (1. odstavek tega člena). Državljanom Republike Slovenije, ki opravljajo prostovoljsko delo v tujini, mora izdati potrdilo o opravljenem prostovoljskem delu prostovoljska organizacija s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je prostovoljsko delo v tujini organizirala ali soorganizirala.

✧ Usposabljanje prostovoljca

Prostovoljska organizacija zagotavlja usposabljanje prostovoljca za prostovoljsko delo. Usposabljanje prostovoljca obsega teoretično in praktično seznanitev prostovoljca z vsebino ter načinom opravljanja prostovoljskega dela, seznanitev prostovoljca s prostovoljsko organizacijo, ki prostovoljsko delo organizira, in organizacijo, v okviru katere bo prostovoljsko delo opravljal, njenim delovanjem, njenimi splošnimi akti ter z etičnim kodeksom organizacije in seznanitev prostovoljca z njegovimi pravicami ter obveznostmi v zvezi z opravljanjem prostovoljskega dela.

✧ Mentorstvo

Prostovoljska organizacija zagotavlja mentorstvo, če je to potrebno zaradi narave prostovoljskega dela, ali če prostovoljec izrazi potrebo po mentorstvu in skrbi za

usposabljanje mentorjev prostovoljskega dela. Mentorstvo obsega organizacijo prostovoljskega dela in podporo prostovoljcu pri opravljanju prostovoljskega dela v skrbi za njegovo kakovostno izvajanje. Mentorstvo se lahko izvaja tudi kot oblika prostovoljskega dela. Mentor je lahko *opravilno sposobna polnoletna oseba*, ki po prostovoljskih ali delovnih izkušnjah *presega izkušnje oseb*, ki se želijo vključiti v prostovoljsko delo.

✧ Nagrada za izjemne dosežke

Prostovoljska organizacija lahko prostovoljcu podeli *letno nagrado za izjemne dosežke*, če ima v splošnem aktu *vnaprej določena merila*, ki opredeljujejo izjemne dosežke, ter postopek

in kriterije za izbor (Zupan, 2007, <http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=10&lang=sl>, 18. 12. 2010).

2.3 INFORMIRANJE POSAMEZNIKOV IN SKUPNOSTI O PROSTOVOLJSTVU

Slovenska filantropija – Združenje za promocijo prostovoljstva ter Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela sta v sodelovanju z različnimi prostovoljskimi organizacijami v Sloveniji pripravila program *Aktivnosti za širjenje prostovoljstva v Sloveniji*. Le-ta naj bi omogočal kar najboljšo možno predstavitev organizacij ter najpreprostejše iskanje primerne oblike dela za potencialnega prostovoljca.

Osnovna ideja programa je združiti organizacije in posameznike iz Slovenije za doseg predstavljenih ciljev – dviga vrednot prostovoljstva ter njegovega širjenja med vsem aktivnim prebivalstvom Slovenije. Program Aktivnosti za širjenje prostovoljstva v Sloveniji je namenjen profesionalizaciji povezovanja med ljudmi dobre volje, ki želijo delati prostovoljno, ter organizacijami oziroma posamezniki, ki pomoč prostovoljcev potrebujejo. Program je sestavljena celota petih različnih aktivnosti na področju spodbujanja prostovoljnega dela, ki se medsebojno dopolnjujejo (Zupan, 2007, <http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=10&lang=sl>, 18. 12. 2010).

Zakon o prostovoljstvu (2011) opredeljuje prostovoljstvo kot družbeno vrednoto, ki naj se vključuje v izobraževalni sistem. Vlada Republike Slovenije pa sprejme odlok, v katerem določi strategijo razvoja prostovoljskega dela za obdobje petih let. V strategiji so določeni ukrepi za spodbujanje in razvoj prostovoljstva.

2.4 SPODBUJANJE IN PROMOCIJA PROSTOVOLJSTVA V OKOLJU

2.4.1 Spodbujanje prostovoljnega dela

Spodbujanje prostovoljnega dela opredeljuje zakon (ta isti):

37. člen (spodbujanje prostovoljstva)

(1) Na podlagi strategije ministrstva in drugi organi državne uprave načrtujejo ter izvajajo ukrepe za spodbujanje in razvoj prostovoljstva. Pri načrtovanju ukrepov morajo sodelovati s prostovoljskimi organizacijami.

(2) Pri dodeljevanju sredstev iz državnega proračuna na delovnih področjih, na katerih delujejo tudi prostovoljske organizacije, je izvajanju projektov in programov prostovoljskih organizacij, ki vključujejo prostovoljsko delo ali pa so namenjeni razvoju prostovoljstva, namenjenih

najmanj 10 % razpisanih sredstev javnega razpisa.

(3) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se sredstva lahko dodelijo subjektom, ki niso prostovoljske organizacije, če na javni razpis ni bilo predloženo zadostno število vlog prostovoljskih organizacij in bi zato sredstva ostala neporabljena.

(4) Samoupravne lokalne skupnosti na način in v okviru namena kot je določeno v prvem in drugem odstavku tega člena, lahko določijo projekte in programe ter zagotovijo sredstva za njihovo izvajanje.

(5) Če se za pridobitev sredstev na javnih razpisih zahteva zagotovitev lastnega deleža sofinanciranja, organi, ki dodeljujejo sredstva državnega proračuna ali proračunov samoupravnih lokalnih skupnosti, če zakon ne določa drugače, prostovoljsko delo upoštevajo kot lastni materialni vložek prostovoljskih organizacij. Višina lastnega materialnega vložka se določi na podlagi evidentiranega dela in ocenjene vrednosti ure prostovoljskega dela, določene s predpisom iz sedmega odstavka 41. člena tega zakona.

(6) Pri dodeljevanju sredstev iz državnega proračuna se pri izvajanju projektov ter programov prostovoljskih organizacij, ki vključujejo prostovoljsko delo, stroški vodenja, usklajevanja in mentorstva prostovoljcev priznavajo kot upravičeni stroški sofinanciranja projektov ter programov (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

Osnovna ideja programa je združiti organizacije, ki za svoje delovanje oziroma programe potrebujejo pomoč prostovoljcev z drugimi zainteresiranimi organizacijami ter posamezniki iz Slovenije, da bi dosegli zastavljene cilje – dvig vrednot prostovoljstva oziroma njegovo širjenje med vsem aktivnim prebivalstvom Slovenije.

Program Aktivnosti za širjenje prostovoljstva v Sloveniji je namenjen profesionalizaciji povezovanja med ljudmi dobre volje, ki želijo delati prostovoljno, ter organizacijami oziroma posamezniki, ki pomoč prostovoljcev potrebujejo. Program je sestavljen celota petih različnih aktivnosti na področju spodbujanja prostovoljnega dela, ki se medsebojno dopolnjujejo.

🏠 Mladinske organizacije

Mladinski centri in mladinske organizacije sodelujejo večinoma med seboj, prav tako sodelujejo tudi s centri za socialno delo, organizacijami za prostovoljno delo ter z drugimi organizacijami. Študentski klubi sodelujejo predvsem z mladinskimi centri in mladinskimi organizacijami, pogosto pa tudi z drugimi študentskimi organizacijami, kulturnimi društvi, drugimi organizacijami ter osnovnimi šolami.

🏠 Socialnovarstvene organizacije

Centri za socialno delo najpogosteje sodelujejo z osnovnimi oziroma srednjimi šolami, pogosto pa tudi s humanitarnimi organizacijami oziroma organizacijami za prostovoljno delo. Domovi upokojencev najpogosteje sodelujejo s srednjimi oziroma osnovnimi šolami, fakultetami ter drugimi organizacijami. Organizacije za osebe s posebnimi potrebami najpogosteje sodelujejo s fakultetami ali srednjimi šolami, med seboj ter organizacijami za prostovoljno delo. Večkrat prirejajo skupna izobraževanja prostovoljcev ali se podajo v skupno promocijo dejavnosti.

2.4.2 Oblike sodelovanja med organizacijami

✧ Oblike sodelovanja med organizacijami potekajo večinoma v treh sklopih:

- ✧ *Prvi sklop* zajema sodelovanje med organizacijami *pri izmenjavi izkušenj, izobraževanju prostovoljcev, promociji* svojih dejavnosti ter skupni izvedbi projektov. Gre za *konkretne oblike sodelovanja s prostovoljci pri posameznih projektih*.
- ✧ *Drugi sklop* oblik sodelovanja med organizacijami vključuje *pridobivanje prostovoljcev, promocijo oziroma podporo prostovoljnemu delu*. Za razliko od prejšnjega sklopa sodelovanja, ki je bilo vezano na konkretne projekte, gre tu za splošno promocijo oziroma organizacijo prostovoljstva.
- ✧ *Tretji sklop* povezuje sodelovanje med organizacijami *pri izmenjavi prostorov ter opreme*. Nanaša se na *sodelovanje pri zagotavljanju pogojev za prostovoljno delo*.

2.4.3 Skupine mladih, ki nimajo možnosti opravljanja prostovoljnega dela

Za prostovoljno delo se še vedno odloča *več žensk kot moških, večina ima zaključeno vsaj srednjo šolo oziroma največ prostovoljcev je študentov in dijakov. Med mladimi zaposlenimi je veliko manj prostovoljcev, še manj jih je med mladimi brezposelnimi*.

Mladi se za prostovoljno delo v določeni organizaciji *najpogosteje odločajo na lastno pobudo, pogosto pa tudi na povabilo drugih prostovoljcev ali svojih prijateljev*, ki že delajo v isti organizaciji. Najpogosteje se odločajo za prostovoljno delo, *ker si želijo pridobiti izkušnje pri delu z ljudmi*, želijo delati kaj koristnega ali pomagati ljudem v stiski.

Starejši mladostniki pogosto začnejo prostovoljno delati v določeni organizaciji v okviru *obvezne šolske prakse*, mlajši odrasli pa se poleg tega pogosto *odzovejo tudi na oglas*. Mlajši mladostniki se za prostovoljno delo pogosto odločajo, ker se želijo naučiti komuniciranja z ljudmi, želijo izkoristiti svoj prosti čas in spoznati, kakšni so "drugačni" ljudje. Starejši mladostniki ter mlajši odrasli se za prostovoljno delo pogosto odločajo, saj želijo aktivno prispevati k boljši družbi.

2.4.4 Promocija prostovoljstva v okolju

Nacionalno poročilo o uresničevanju skupnih ciljev na področju prostovoljnega dela mladih v Sloveniji (Zupan, 2007) govori o promociji prostovoljstva:

✧ Promocija prostovoljstva

Promocija prostovoljstva je zasnovana kot celoletna kampanja z naslednjimi cilji:

- ✧ dvigniti vrednote prostovoljstva v družbi;
- ✧ privabiti v prostovoljske aktivnosti čim več posameznikov vseh generacij;
- ✧ ponuditi prostovoljstvo kot protiutež potrošništvu oziroma tekmovalnosti;
- ✧ prostovoljstvo prikazati kot možnost aktivnega udejstvovanja v aktualnih družbenih dogajanjih, kot izziv oziroma presežek običajnega vsakdana posameznika.

✧ Posredovalnica prostovoljstva – informacijski sistem Prostovoljstvo.org

Posredovalnica prostovoljstva je zamišljena kot posredovalnica informacij, podatkov ter novic "online" – v živo, osebno oziroma po telefonu. Posredovalnica online je izvedena kot

informacijski sistem na spletu, in sicer na spletnem naslovu **www.prostovoljstvo.org**. Namenjena je povezovanju ter predstavitvi vseh organizacij, ki za svoje delovanje ali programe potrebujejo prostovoljce.

✧ Usposabljanje prostovoljcev, mentorjev oziroma organizatorjev

Usposabljanje prostovoljcev, mentorjev oziroma organizatorjev je zasnovano kot:

- ✧ *Uvodno usposabljanje, ki obsega naslednje teme:*
 - sektorji v družbi ter njihov pomen za izvajanje prostovoljnega dela;
 - motivacija za prostovoljno delo;
 - stigmatizacija;
 - komunikacija;
 - pravice in dolžnosti prostovoljcev;
 - etični kodeks prostovoljnega dela;
 - teme na osnovi predlogov udeležencev.
- ✧ *Dodatno usposabljanje za prostovoljce v različnih vladnih in nevladnih organizacijah.*
- ✧ *Osnovno in nadaljevalno usposabljanje za mentorje prostovoljnega dela.*
- ✧ *Usposabljanje za organizatorje prostovoljnega dela.*

✧ Podpora prostovoljcem, mentorjem in organizatorjem

Namen podpore je zagotoviti nemoteno delovanje prostovoljcev, refleksijo njihovega dela ter podati prostovoljcu povratno informacijo o njegovem delu.

✧ Spremljanje aktivnosti prostovoljnega dela v Sloveniji

Ob vključevanju organizacij v projekt se z dodatnim vprašalnikom zbirajo podatki o razširjenosti prostovoljskega dela v Sloveniji in o težavah, s katerimi se organizacije soočajo (Zupan, 2007, www.ursm.gov.si/fileadmin/.../Nacionalno_porocilo_-_koncno.doc, 14. 03. 2011).

Promocijo opredeljuje tudi zakon (ta isti, 2011). Oglejte si spletno stran: <http://www.filantropija.org/filantropija.asp?FolderId=69> in raziščite dejavnost te organizacije. Pripravite povzetek njihovih aktivnosti v zadnjem mesecu.

Oglejte si spletno stran: <http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=32&lang=sl> ter si oglejte promocijske materiale in aktivnosti. V skupini oblikujte promocijski izdelek, ki bo nagovoril posameznike k vključitvi v prostovoljstvo. Bodite čim bolj izvirni. Izdelek predstavite skupini.

✧ Slovenska filantropija

V zadnjih desetih letih je pripravila več kongresov, na katerih so sodelovale številne slovenske prostovoljske organizacije. V organizaciji Slovenske filantropije poteka tudi *Festival prostovoljstva*, ki je predvsem namenjen spodbujanju mladih k prostovoljnemu delu. Festival se odvija vsako leto ob mednarodnem dnevu prostovoljstva mladih. V letu 2006 je pri festivalu sodelovalo že 70 organizacij, odvijal se je v različnih krajih Slovenije. Osrednji dogodek, ki ga navadno otvori župan/županja, se dogaja v Ljubljani in ga spremljajo številne druge aktivnosti po vsej Sloveniji.

✧ Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS

Združuje številne nevladne organizacije na področju prostovoljnega dela ter išče predvsem sistemske rešitve. Koordinira pripravo sporazuma med vladnim in nevladnim sektorjem, ki bi uredil tudi področje prostovoljnega dela ter financiranja, in spodbuja sprejem Zakona o prostovoljnem delu.

✧ Mladinske organizacije

Za spodbujanje prostovoljnega dela pri mladih je pomemben prispevek mladinskih organizacij. Mladinski svet Slovenije letno organizira odmevno akcijo *prostovoljec leta*, katere se vsako leto udeleži več organizacij. Nagrade prostovoljcem leta podeli minister za delo, družino in socialne zadeve.

✧ Mladinski centri

Pomembno vlogo imajo tudi mladinski centri. Le-ti omogočajo mladim, da pridobijo informacije o različnih možnostih za opravljanje prostovoljnega dela, organizirajo različne projekte prostovoljnega dela, usposablajo prostovoljce, delujejo pa tudi kot nosilci dejavnosti prostovoljnega dela v šolah, centrih za socialno varstvo ter drugih javnih institucijah.

Oglejte si spletno stran:

<http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=32&lang=sl>, 17. 03. 2011, ter si oglejte promocijski material in multimedijško galerijo. V skupini predstavite oblike promocije posameznih prostovoljskih organizacij.

*Med prostovoljce – za boljši svet!
Gre za geslo letošnjega evropskega leta
prostovoljstva. Število prostovoljcev v Evropi, ki
opravlja najrazličnejša dela brez plačila, je
ocenjeno na 94 milijonov.*

Evropska unija si z evropskim letom
prostovoljstva 2011 prizadeva za:

- ✧ vzpostavitev boljšega okolja za prostovoljstvo;
- ✧ okrepitev pristojnosti prostovoljcev;
- ✧ ureditev priznavanja dela prostovoljcev;
- ✧ dvig ozaveščenosti javnosti o pomenu prostovoljstva.

Slika 10: Med prostovoljce ...

Vir: <http://www.lifestylenatural.com/1858/>
(22. 03. 2011)

Oglejte si spletni naslov:

<http://www.youtube.com/watch?v=cSW8QIHOCjQ&feature=related>, 23. 03. 2011, kjer boste spoznali, kaj predstavlja dan za spremembe.

Sodelujte tudi vi. Ste se že odločili, kaj boste prispevali za naš skupen boljši jutri? Kdo potrebuje ravno vašo pomoč?

Prostovoljna organizacija želi kandidirati na javnem razpisu, kjer se dodeljujejo sredstva državnega proračuna. V razpisu se zahteva lastni materialni vložek organizacije, vendar ga prostovoljna organizacija nima. Ali se vseeno lahko prijavi na razpis? Svoj odgovor utemeljite. Namig: preglejte Zakon o prostovoljstvu (2011).

Povzetek poglavja:

- ✧ Formalni vir izvajanja prostovoljskega dela tvorita Deklaracija o prostovoljstvu (<http://www.ljubljana.ozrk.si/sl/Prostovoljstvo/>, 14. 12. 2010) ter Zakon o prostovoljstvu (2011).
- ✧ Neformalni vir organiziranega prostovoljstva tvorijo Etični kodeks organiziranega prostovoljstva, mreža prostovoljnih organizacij, Nefiks.
- ✧ Pri prostovoljnem delu je potrebno spoštovati zakonsko predpisane obveznosti, med njimi: obveznost dogovora med prostovoljcem in organizacijo o prostovoljnem delu, obveznost usposabljanja prostovoljca ter zagotovitev mentorstva.
- ✧ Zakon (ta isti, 2011) opredeljuje izvajanje promocije prostovoljnega dela in njegovo promocijo v okolju. Koordinatorja prostovoljstva na nacionalnem nivoju sta Slovenska filantropija – Združenje za promocijo prostovoljstva ter Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela. Izvajalci dejavnosti pa so še: Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS, mladinske organizacije, mladinski centri ter društva.

✧ Prostovoljske organizacije med seboj sodelujejo na več nivojih.

Vprašanja za preverjanje znanja

1. Navedite bistvene sestavine dogovora o prostovoljnem delu.
2. Utemeljite, kdaj je dovolj, da se sklene le ustni dogovor med prostovoljsko organizacijo in posameznikom.
3. K prostovoljski akciji bi se rad priključil mladostnik, ki še ni dopolnil petnajst let. Izpeljite postopek, s katerim boste omogočili mladostniku, da se akcije udeleži.
4. Na spletnem naslovu <http://www.filantropija.org/filantropija.asp?FolderId=69> poiščite najnovejšo prostovoljno aktivnost ter poiščite ključne elemente te aktivnosti.
5. Smiselno oblikujte koncept spletne strani namišljene prostovoljne organizacije. Katere pomembne elemente bi vključili v predstavitev?
6. Predlagajte ustanovitev prostovoljne organizacije v vašem lokalnem okolju. Navedite ključne korake.
7. Kritično osvetlite dejavnosti prostovoljskih organizacij v vašem lokalnem okolju. Presodite, ali so dovolj odmevne in učinkovite. Predlagajte izboljšave.

Priporočena literature:

Zakon o prostovoljstvu (on line). 2011. (citirano 12. 03. 2011). Dostopno na naslovu: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>.

Vodnik po nevladnih organizacijah v Sloveniji. Ljubljana: ADI – Agencija za razvojne iniciative, 1999.

Zupan, B. *Nacionalno poročilo o uresničevanju skupnih ciljev na področju prostovoljnega dela mladih v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, 2007.

3 METODOLOGIJA PROSTOVOLJNEGA DELA

Uvod

Kako mladi ocenjujejo vrednost prostovoljstva, si oglejte v naslednjem video prispevku na spletni strani: <http://www.youtube.com/watch?v=hz-V8o89rGA>, 23.03. 2011. V nadaljevanju pa si preberite še eno izpoved prostovoljke.

Prostovoljstvo – bogastvo ali revščina?

Marsikdo ob besedi prostovoljstvo pomisli: delati zastonj in nič zaslužiti. Na to pomislimo predvsem v času naravnih katastrof, revščine in vseh drugih problemov, ki bremenijo našo družbo.

Vsi imamo ustaljen ritem, ki nas vodi iz dneva v dan, in ko rečemo, da imamo prosto, je običajno ta čas namenjen nam ter našim najbližjim. Toda ali kdaj v življenju pomislite na soseda, sošolca, otroka, ki ga ne poznate, pa ga vsak dan srečujete na poti v šolo? Se vprašate, v kakšnih razmerah živijo? Se kdaj dejansko postavite na sredo ulice in si rečete, kakšne tegobe živijo v mimoidočih? Veste kaj pomeni skrb za sočloveka? Verjamem, da bodo tukaj redki, ki bodo na prejšnja vprašanja odgovorili pritrdilno. Naj vam povem svojo zgodbo.

Bila sem navadna študentka s tisočimi skrbmi, od tega kaj bom imela oblečeno naslednji dan na faks, do tega da sem se znala prejokati noči, ker me ni poklical; živčna, ker se mi ni uspelo naučiti za izpit v enem dnevu ... bila sem na tleh, utrujena, skrbelo me je, ampak prišel je trenutek, ko me je prijateljica povabila v projekt Prostovoljno delo z osnovnošolci. Projekt se je izvajal na Centru za socialno delo Ptuj in je bil namenjen individualni pomoči osnovnošolcem.

Postopoma sem začela delati z otrokoma, ki sta pri učenju potrebovala pomoč. Sprva je moje delo potekalo le v okviru učenja, pomagala sem jima pri matematiki ter pisanju domačih nalog. Sčasoma pa sem spoznala, da ta otroka nikoli nista in nikoli ne bosta imela takšnih možnosti izbire poti do izobrazbe, kakor sem jo imela jaz. Spoznala sem, da jima ni nudeno vse, kar je bilo nudeno meni. Namreč spoznala sem samo sebe – spoznala, da življenje niso le oblačila, fantje ter učenje tik pred izpitom, ampak mnogo več.

Življenje pomeni izkoristiti dane možnosti. Nekateri jih nimajo, jaz sem jim imela. Danes imam naziv diplomirana, opravljam doktorski študij, imam službo in kar je najpomembnejše, še danes se videvam z otrokoma v okviru Prostovoljnega dela z osnovnošolci. Otroka mi dajeta navdih, da nekdo postanem, jaz pa jima skušam odpri čim več možnosti.

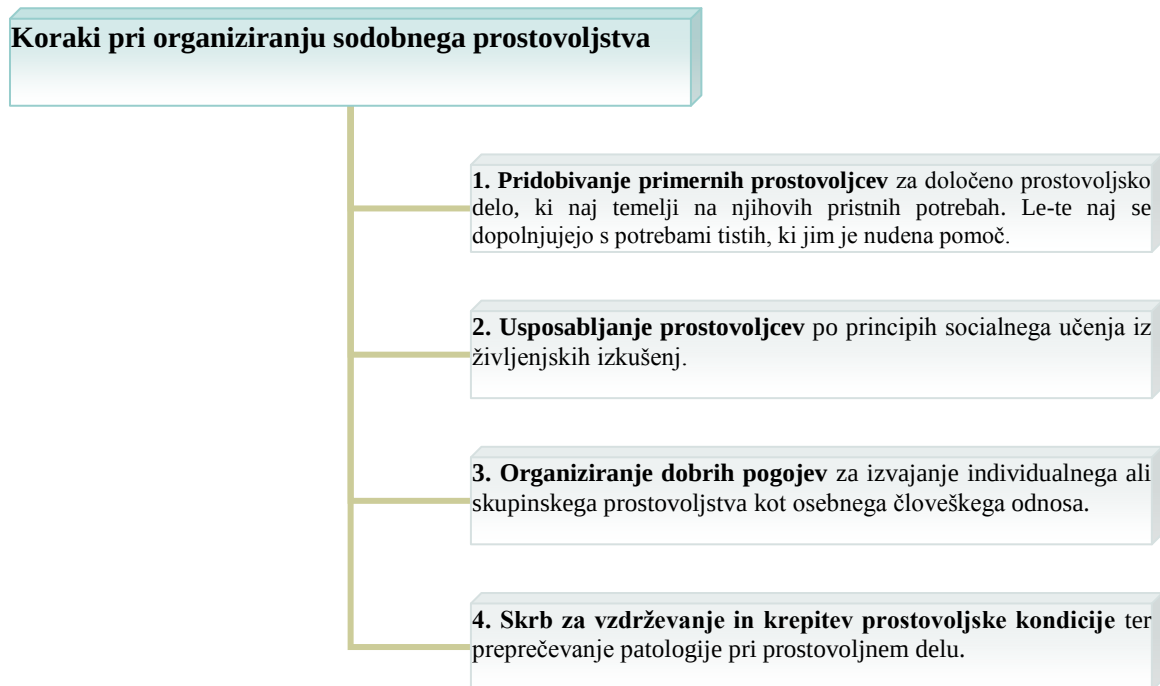
Enkrat na teden v popoldanskem času se družimo – gremo na izlet, kakav, sprehod, se učimo ipd. Dajeta mi neverjeten navdih, jaz pa jima v zahvalo za to skušam pomagati po svojih najboljših močeh. Presodite sami! Me je prostovoljno delo naredilo revno ali me je obogatilo? Gabrijela (<http://europa.eu/volunteering/en/node/1892>, 14. 03. 2011).

V tem poglavju bomo spoznali:

- ✧ organizacijo sodobnega prostovoljstva;
- ✧ metodologijo prostovoljnega dela na nivoju posameznika;
- ✧ metodologijo prostovoljnega dela na nivoju skupine ter skupnosti;
- ✧ socialno učenje.

3.1 ORGANIZACIJA SODOBNEGA PROSTOVOLJSTVA

Organizacija sodobnega prostovoljstva naj bi sledila naslednjim korakom:

Slika 11: Koraki pri organiziranju prostovoljskega dela
Vir: Lasten, prirejeno po: Ramovš, 2007, 14

Pridobiti je potrebno primerne prostovoljce, ki bi z veseljem opravljali prostovoljsko delo. Pri tem je pomembno, da izhajata pripravljenost ter motivacija iz njihovih pristnih potreb. Le-te se dopolnjujejo s potrebami tistih posameznikov, za katere je organizirano prostovoljstvo.

3.2 METODOLOGIJA PROSTOVOLJNEGA DELA NA NIVOJU POSAMEZNIKA, SKUPINE TER SKUPNOSTI

Prostovoljno delo vsekakor zvišuje kvaliteto življenja posameznikov, skupin oziroma skupnosti v sodobni, postmoderni družbi. Je nepogrešljiv člen pri zagotavljanju humanih pogojev življenja. Uporaba različne metodologije prostovoljskega dela je odvisna predvsem od velikosti skupine oziroma od tega, ali dela prostovoljec s posameznikom, skupino ali skupnostjo. Prostovoljci tvorijo most med formalnimi ustanovami za zagotavljanje socialnih oziroma materialnih dobrin ter posamezniki. Glede na število posameznikov, s katerimi delajo prostovoljci, razlikujemo:

- ✧ prostovoljno delo na nivoju posameznika;
- ✧ prostovoljno delo na nivoju skupine;
- ✧ prostovoljno delo na nivoju skupnosti.

V nadaljevanju si bomo ogledali vsako vrsto prostovoljnega dela posebej.

3.2.1 Prostovoljno delo na nivoju posameznika

Obstoj in delovanje posameznih organizacij je v veliki meri odvisno od dela prostovoljcev, ki prinašajo svežo energijo, nove pobude, perspektive ter nov zanos v program in med ljudi, s katerimi delajo. Raziskava Pedagoškega inštituta (Gril, 2006, v: Nacionalno poročilo o uresničevanju skupnih ciljev na področju prostovoljnega dela mladih v Sloveniji, 2007) kaže, da organizacije najpogosteje izvajajo prostovoljno delo na nivoju posameznika, skupine ter skupnosti.

Kadar prostovoljstvo poteka s posameznikom, uporabljamo *metodologijo individualnega prostovoljskega dela*. Prostovoljstvo je v tem primeru najbolj osebno poglobljeno, zato mora biti prostovoljec več komunikacije s posameznikom, še posebej če je v psihosocialni stiski. Na drugi strani pa je potrebno zaščititi prostovoljca pred prostovoljsko patologijo pri delu z ljudmi.

Prostovoljno delo na nivoju posameznika je *neposredno prostovoljno delo v osebnem človeškem odnosu z enim človekom ali majhno skupino*. Dogaja se večinoma v neposrednem človeškem odnosu, včasih pa je *tudi anonimno ali na daljavo*, npr. telefonska pomoč v stiski in podobno. Noben človek ne more živeti sam, saj je na različne načine povezan ter hkrati odvisen od drugih ljudi. Človek potrebuje ne le delovno sodelovanje, temveč tudi osebne medčloveške odnose.

Globlja povezanost z drugim človekom ali nekaj ljudmi je nujno potrebna za zdrav in srečen razvoj posameznika. Pri prostovoljnem delu na nivoju posameznika stopijo v ospredje *pogovor, neverbalna komunikacija, razumevanje ter sprejemanje sogovornika*.

V današnjih razmerah je vse večje pomanjkanje osebnega sožitja, kajti vse več je zanemarjenih ter razvajenih otrok, izgorelih ter osamljenih ljudi. Kadar posameznik ne more zadovoljiti svojih čustvenih potreb znotraj svoje družine, pri prijateljih ali v kakšni drugi človeški skupini, lahko nastopi osebno prostovoljstvo kot izvrsten nadomestek (Ramovš, 2007).

Slika 12: 11. Festival prostovoljstva mladih

Vir: <http://clovekzadruga.blog.si/ol.net/files/2010/04/image002.png> (23. 03. 2011)

V Prostovoljskem dnevniku predstavi avtor (ta isti, 2007) pravila za lep osebni pogovor.

Kliči in nagovarjaj sogovornika po imenu:

- ✧ nagovori ga po imenu v začetku pogovora;
- ✧ izreci od časa do časa njegovo ime, ko mu kaj pripoveduješ ali ko živo poslušáš njegovo pripoved;
- ✧ njegovo ime izreci na koncu svoje pripovedi in ob svojem odzivu na koncu njegove povedi.

Dobro pripoveduj:

- ✧ pripoveduj vsebino, ki je obema zanimiva – za osebni pogovor so najboljše osebne izkušnje ter spoznanja;
- ✧ navadi se izbirati spodbudne in prijetne vsebine – naj bo vsaj pet pozitivnih vsebin ter eno negativno;
- ✧ pripoveduj osebno v svojem imenu – “kot jaz”; ne na splošno – v množini, “kot ti” ali “se”;
- ✧ pripoveduj razločno, živahno in ravno prav glasno;
- ✧ povej vse, kar je vsebinsko pomembno, da bo drugi iz tvoje pripovedi stvar spoznal čim bolj tako, kakor jo poznaš sam;
- ✧ ne pozabi povedati tudi, kako doživljaš stvar, ki jo pripoveduješ, da bo drugi vedel, kaj čutiš in lahko s teboj sodoživeljal.

✧ **Dobro poslušaj:**

- ✧ poslušaj z vso pozornostjo, ker bi rad pripovedovalca razumel čim bolj tako, kakor razume sam sebe – poslušaj z odprtimi ušesi, očmi in s celotno svojo postavo;
- ✧ ne prekinjaj pripovedi drugega, ostani pri pogovorni vsebini, ki jo je začel pripovedovalec, dokler ni pogovor o njem izčrpan;
- ✧ povprašaj ga, da ti pove podrobneje, kar želiš v njegovi pripovedi dojeti še bolj natančno, toda ne “vrtaj” vanj, da bi ti pripovedoval tisto, česar ne želi;
- ✧ ne ocenjuj njegovih izkušenj in stališč, ampak jih sprejmi ter spoštuj kot njegove;
- ✧ ob koncu njegove pripovedi se osebno in toplo odzovi nanjo ter mu hvaležno omeni tisto konkretnost iz njegove pripovedi, ki ti je bila najbolj zanimiva;
- ✧ potrudi se, da boš v pogovoru izmenoma dober poslušalec in dober pripovedovalec.

Dobro molči:

- ✧ ne pripoveduj osebnih stvari o odsotnih ter v njihovem imenu;
- ✧ ne pripoveduj o stvareh, ki medčloveški odnos razdirajo ali komur koli škodijo;
- ✧ poslušaj molče, da bo pripovedovalčevo doživljanje prihajalo v tvojo notranjost in jo blagodejno oplajalo kot čebela odprt pomladni cvet;
- ✧ kar si osebnega slišal od drugega, ne pripoveduj nikomur, da bo osebna intimnost pripovedovalca pri tebi varna; če je smiselno, da kdaj uporabiš vsebino njegove pripovedi, stori tako, da nihče ne bo mogel slutiti, kdo jo je pripovedoval.

Slika 13: Osebni pogovor

Vir: <http://zavod.over.net/aktualno/12310-pogovor.jpg>, (17. 03. 2011)

- ✧ Individualno prostovoljno delo je zahtevna naloga, za katero mora biti prostovoljec dovolj dobro pripravljen. Najboljši način je *metoda socialnega učenja*, s katero je možno vzdrževati ter razvijati kakovostno prostovoljsko delo.

✧ *Socialno učenje se zelo razlikuje od intelektualnega učenja:*

Pri intelektualnem učenju je v ospredju razumska ter spominska plat, njegov cilj je zbirati brezosebno ali objektivno znanje o ljudeh, stvareh, dogajanjih, ipd. Takega učenja smo navajeni iz šolanja, socialno učenje pa služi rasti medčloveškega sožitja v družini oziroma družbi. Socialno učenje je *osebno človeško ter vseživljenjsko občestveno*. Poteka v majhni skupini. Pri usposabljanju za osebno prostovoljstvo se uporabljajo zlasti *tri metode socialnega učenja, in sicer:*

- ✧ učimo se pri pogovoru iz dobrih izkušenj;
- ✧ učimo se z branjem; vir za socialno učenje so revije, časopisi, radijske oziroma TV-oddaje;
- ✧ učimo se ob odprtih vprašanjih.

Individualno prostovoljno delo poteka v paru. Zelo podobna metodologija dela kot v paru se uporablja pri delu z manjšimi skupinami (do osem članov). Metodologija dela z velikimi skupinami (od devet do osemnajst članov) poteka veliko bliže metodologiji skupnostnega prostovoljskega dela (Ramovš, 2007).

3.2.2 Prostovoljno delo na nivoju skupine

Slika 14: Prostovoljstvo ima velik pomen za blaginjo družbe

Vir: http://web.vecer.com/portali/podatki/2010/12/03/slike/online_064235-300.jpg
(11. 03. 2011)

Prostovoljno delo na nivoju skupine se odvija pri delu s skupinami posameznikov. Zakon o prostovoljstvu (ta isti, 2011, 9. člen) govori o organiziranem prostovoljstvu, ki ga izvajajo prostovoljske organizacije.

9. člen (prostovoljske organizacije)

(1) Prostovoljske organizacije po tem zakonu so pravne osebe zasebnega prava, vpisane v vpisnik prostovoljskih organizacij iz 38. člena tega zakona, katerih delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno, katerih osnovna dejavnost ni v nasprotju z opredelitvijo prostovoljstva določenega v 2. členu tega zakona, ki zagotavljajo in usposabljaajo prostovoljce za prostovoljsko delo ali v katerih se prostovoljsko delo izvaja v dobro drugih ali v splošno korist.

(2) Če sta pri izvajanju prostovoljskega dela udeleženi prostovoljska organizacija, ki zagotavlja in usposablja prostovoljce ter organizira prostovoljsko delo, in prostovoljska organizacija ali druga

pravna oseba zasebnega prava, katere delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno, ali organizacija iz drugega odstavka 7. člena, v okviru katere se prostovoljsko delo izvaja, morata skleniti pisni dogovor o izvrševanju pravic in obveznosti do prostovoljca ter uporabnikov prostovoljskega dela, kot jih določa ta zakon, in o načinu pridobivanja podatkov o opravljenem prostovoljskem delu ter rokih za njihovo posredovanje.

(3) Prostovoljske organizacije ne morejo biti politične stranke, sindikalne organizacije, združenja delodajalcev, poklicna in strokovna združenja ter registrirane cerkve in druge verske skupnosti.

(4) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka so lahko prostovoljske organizacije tudi strokovna združenja ter sestavni deli registriranih cerkva in drugih verskih skupnosti, ki imajo pravno osebnost na podlagi zakona, ki ureja versko svobodo, ali zakona, ki ureja društva, in imajo na podlagi zakona, ki ureja humanitarne organizacije, status humanitarne organizacije ter izpolnjujejo pogoje iz prvega odstavka tega člena (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

Kakšne obveznosti ima prostovoljska organizacija pri izvajanju svoje dejavnosti, je opredeljeno v naslednjem členu zakona (tega istega).

29. člen (obveznosti prostovoljske organizacije)

(1) Obveznosti prostovoljske organizacije so:

- spoštovanje in zagotavljanje pravic prostovoljca iz 25. člena tega zakona;
- izvrševanje obveznosti do prostovoljca prevzetih s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu;
- zagotavljanje pogojev za spoštovanje pravic prostovoljca;
- izdajanje pisnih potrdil o prostovoljskem delu z vsebino, kot je določena v 24. členu tega zakona;
- zagotavljanje materialnih pogojev in sredstev za izvajanje prostovoljskega dela;
- zagotavljanje povračil dogovorjenih stroškov prostovoljcu;
- zagotavljanje spoštovanja varstva osebnih podatkov in pravice do zasebnosti prostovoljca;
- zagotavljanje drugih pogojev in pravic določenih s tem zakonom ter
- vodenje evidence prostovoljcev in opravljenega prostovoljskega dela iz 23. člena tega zakona.

(2) Prostovoljska organizacija mora nezgodno zavarovati prostovoljca za čas opravljanja prostovoljskega dela, če se prostovoljsko delo opravlja v pogojih, ki pomenijo nevarnost za zdravje ali življenje prostovoljca, ali če je tako dogovorjeno z dogovorom o prostovoljskem delu (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

3.2.3 Prostovoljno delo na nivoju skupnosti

Prostovoljstvo kot široko zasnovana humana dejavnost se izvaja na našem skupnem planetu Zemlji. Omogoča dostojno preživetje posameznika, ki je vpet v lokalno skupnost, državo ter družbo. Le tako lahko v celotni družbi uspešno razvijamo sodelovanje, strpnost ter pomoč ljudem v stiski. Prostovoljstvo kot brezplačna aktivnost posameznikov prispeva k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov, družbenih skupin ter humane in pravične družbe v celoti. Te temeljne človeške vrednote naj bodo vpete v vse pore družbenega življenja.

V Evropi se s prostovoljstvom ukvarja sto milijonov ljudi. Prostovoljni nasmeh Viviane Reding.

Da bi poudarila trud prostovoljcev in spodbudila čim več ljudi, da se jim pridružijo, je Evropska komisija danes začela evropsko leto prostovoljstva 2011. Evropska komisarka za pravosodje Viviane Reding je v ta namen v Bruslju predstavila letošnji slogan *Med prostovoljce – za boljši svet!* "Rada bi izrazila spoštovanje do milijonov Evropejcev, ki si vzamejo čas, da bi izboljšali naš svet," je dejala evropska komisarka za pravosodje, temeljne pravice in državljanstvo Redingova. "Prostovoljstvo krepi temeljne

evropske vrednote, solidarnost ter socialno kohezijo. Z uvedbo evropskega leta prostovoljstva želi EU podpreti ljudi, ki pomagajo drugim," je dodala. Raziskava Eurobarometra je maja 2010 pokazala, da trije od desetih Evropejcev po lastnih navedbah opravljajo prostovoljno delo.

Evropska komisija pomaga mladim, da sodelujejo pri prostovoljnih dejavnostih. S pomočjo Evropske prostovoljne službe je na tisoče mladostnikov in mladih odraslih potovalo v tujino, da bi poučevali, spodbujali kulturno zavest ter razvili pomembne življenjske sposobnosti, so med drugim zapisali v sporočilu za javnost. Da bi poudarili delo prostovoljcev in spodbudili druge, da se jim pridružijo, ter da bi se uspešno soočili z izzivi, je Evropska komisija za evropsko leto prostovoljstva določila štiri glavne cilje: zmanjšanje ovir za prostovoljno delo v Evropski uniji, okrepitev vloge prostovoljnih organizacij in izboljšanje kakovosti prostovoljstva, nagrajevanje ter priznanje prostovoljnega dela in ozaveščanje o vrednosti ter pomembnosti prostovoljstva. V času evropskega leta prostovoljstva bo Evropska komisija poudarjala in spodbujala številne dejavnosti ter projekte. Na ravni EU spadajo med te dejavnosti turneja evropskega leta prostovoljstva 2011 po državah članicah EU, priprava poročila evropskega leta prostovoljstva na podlagi dela 54 prostovoljnih organizacij in pa štiri tematske konference v letu 2011, osredotočene na ključna vprašanja, povezana s prostovoljstvom. Stvar, skratka, ne bo ravno poceni (STA, mm) (<http://www.times.si/read/f8a4bcee9c/5e72a6e099/index.html>, 08. 03. 2011).

Povzetek poglavja

- ✧ Organizacija prostovoljstva je sestavljena iz: pridobivanja primernih prostovoljcev, usposabljanja prostovoljcev, organiziranja dobrih pogojev za izvajanje individualnega ali skupinskega prostovoljstva. Skrbi za vzdrževanje prostovoljske kondicije.
- ✧ Glede na število posameznikov, s katerimi delajo prostovoljci, razlikujemo: prostovoljno delo na nivoju posameznika, skupine in skupnosti, pri čemer uporabljamo različne metode dela.
- ✧ Prostovoljno delo na nivoju posameznika je najbolj poglobljeno, je osebno ter zahteva posebne veščine komuniciranja.
- ✧ Uspešna oblika dela s posameznikom je socialno učenje.
- ✧ Prostovoljno delo na nivoju skupine se odvija v manjših ali večjih skupinah.
- ✧ Prostovoljno delo na nivoju skupnosti pa se odvija na področju celotnega sveta.

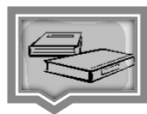

Vprašanja za preverjanja znanja

1. Naštejte korake organiziranja prostovoljstva.
2. Navedite po en primer za prostovoljno delo na nivoju posameznika, skupine ter skupnosti.
3. Prostovoljna organizacija vabi prostovoljce, da pomagajo očistiti nevarno, globoko sotesko. Nekateri prostovoljci imajo zadržke, če bi se sploh udeležili akcije, ker se jim zdi nevarna. Zamislite si, kako bi zasnovali rešitev problema, da bi bila koristna tako za prostovoljce kot za prostovoljsko organizacijo. Kaj bi morali storiti?

4. Poiščite ključne elemente socialnega učenja.
5. Analizirajte obveznosti prostovoljske organizacije.
6. Zasnujte osebni razgovor s stanovalcem v domu starejših občanov.
7. Določite prednosti, izzive, slabosti in nevarnosti pri prostovoljnem delu na nivoju posameznika, skupine ter skupnosti SWOT (SPIN) analiza. Spodnja razpredelnica naj vam služi kot pripomoček.

SWOT (SPIN) analiza	Prostovoljno delo na nivoju posameznika	Prostovoljno delo na nivoju skupine	Prostovoljno delo na nivoju skupnosti
Slabosti			
Prednosti			
Izzivi			
Nevarnosti			

Priporočena literatura

Ramovš, J. *Prostovoljski dnevnik pri osebnem prostovoljskem delu z ljudmi in učenju lepega medčloveškega sožitja*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka, 2007.

Uradni list. *Zakon o prostovoljstvu* (on line). 2011. (citirano 12. 03. 2011). Dostopno na naslovu: <http://www.uradni-list.si/1/content?id>.

4 OBLIKE PROSTOVOLJNEGA DELA V LOKALNI SKUPNOSTI

Uvod

Na spletnem naslovu: <http://www.youtube.com/watch?v=nT2qwaVABuc>, 24. 03. 2011, si oglejte video, v katerem vam bodo prostovoljci povedali nekaj misli o pomenu prostovoljstva v sodobnem svetu. Morda bo zamikalo tudi vas, da se jim pridružite. V nadaljevanju pa si preberite prispevek prostovoljke.

Svetloba jutrišnjega dne

Ob misli na prehojeno pot svojega prostovoljskega dela, me navdajajo topli, prijetni občutki. V spomin si prekličem ljudi, ki sem jih srečevala, se ob njih ustavljala in jim namenila košček svojega časa, ki je ob tem postajal polnejši ter bolj smiseln. Jaz pa sem postajala bogatejša, saj so mi ljudje dajali največ, kar so imeli – sebe.

To zavedanje je bilo vedno dovolj močno, da sem šla naprej in še hodim. Proti nekomu, ki nekje sam čaka nekoga, pa čeprav mu bo ta namenil samo besedico ali bežen nasmeh. Že od nekdaj srečujem ljudi, ki se s svojim življenjem ne znajo, ne zmorejo ali nočejo soočiti, zato pristajajo nekje v ozadju, na robu, na dnu – kjer sončni žarki zaradi moči teme ne upajo pokukati in osvetliti njihov jutrišnji dan.

Zakaj ljudje preziramo zapornike, če sami sebi gradimo največje ter najtrdnjše rešetke? Zakaj ljudje ne znamo razširiti rok, da bi objele otroke in mladostnike, ki tiho hrepenijo po ljubezni? Zakaj ljudje ne znamo prisluhniti ter slišati tistih pretresljivih zgodb, katere se dogajajo doma, za štirimi stenami, za katerimi se prelivajo solze izdaje in bolečine? Zakaj ljudje obsojamo drugačnost – mar se tako bojimo sebe ter svoje omejenosti?

Zakaj se ljudje zgolj pogovarjamo o revnih v tretjem svetu, ne priznamo pa, da imajo ti ljudje iskrenejše oči in večje srce? Mar je res tako težko narediti korak naprej k drugi osebi ter jo sprejeti takšno, kot je? Samo odločiti se je potrebno! V sebi poiskati tisto dobro, ki se skriva v nas, in iti naprej, proti nekomu, ki nekje sam čaka nekoga, pa čeprav mu bo ta namenil samo besedico ali bežen nasmeh.

V okviru prostovoljskega dela sem srečevala ali še srečujem zapornike, otroke in mladostnike, osamljene klicalce, narkomane, Rome, ljudi v afriški državi. Vedno znova vstopam v notranji svet teh ljudi, kateri si želijo samo nekoga, ki bi jih sprejel, poslušal oziroma razumel. Ne potrebujejo ničesar več, samo nekoga ... Včasih sem to jaz, drugič je to nekdo drug ...

Kot prostovoljka se zavedam, da mi ti ljudje dajejo več, kot jim bom sama lahko kdaj koli dala. Dajejo mi svoj čas, izkušnje, življenjske zgodbe ... Večkrat mi dajejo svojo notranjost, ker želijo odkriti, če bom tudi jaz zbežala kot že marsikdo drug ter jih pustila same. Mogoče sem preveč trmasta in vztrajam, mogoče verjamem, da si vsak človek zasluži drugo priložnost, ali pa zgolj verjamem, da je v vsakem od nas nekaj dobrega, pozitivnejšega, ki presega nas same in zaradi česar ne smemo nikoli izgubiti upanja ne zase ne za druge ... Morda ravno zaradi slednjega hodim ter iščem poti do teh majhnih, preziranih.

Življenje je polno velikih skrivnosti, katere odkrivamo tudi s pomočjo drugega. Tistega, proti komur stopamo, ki nas nekje sam čaka, pa čeprav mu bomo namenili samo besedico ali bežen nasmeh. Barbara (<http://www.infopeka.org/web/?p=5642>, 20. 03. 2011).

V četrtem poglavju bomo raziskali:

- ✧ raziskavo Indeks civilne družbe;
- ✧ potrebo po različnih oblikah prostovoljnega dela v lokalni skupnosti;
- ✧ vključevanje prostovoljcev pri analiziranju potreb po prostovoljnem delu v lokalni skupnosti.

4.1 RAZISKAVA INDEKS CIVILNE DRUŽBE

Prostovoljske organizacije tvorijo pomemben del civilne družbe. Kakšen položaj oziroma vlogo zasedajo prostovoljne dejavnosti, nam prikazuje CIVICUS – Indeks civilne družbe. Gre za raziskovalni projekt, ki ocenjuje stanje civilne družbe v različnih državah sveta. Projekt se izvaja v okviru organizacije CIVICUS, World Alliance for Citizen Participation, v Sloveniji pa njegovo izvedbo podpira Ministrstvo za javno upravo. Glavna namena projekta sta promocija oziroma krepitev civilne družbe z njenim ocenjevanjem ter razvoj političnih priporočil in ukrepov.

Projekt aktivno vključuje interesne skupine, vlado, donatorje, akademike ter širšo javnost, vsem deležnikom pa tudi posreduje svoja spoznanja.

Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo je pod okriljem Ministrstva za javno upravo izvedel raziskavo Indeks civilne družbe (Rakar, T. et al., 2010). Projekt je v Sloveniji potekal od novembra 2008 do konca maja 2010. Izsledki nakazujejo pomembna dejstva:

- ✧ Svetovna raziskava vrednot (WVS, 2005) je pokazala, da je 33 % *prebivalcev Slovenije aktivnih članov organizacij*: verskih oziroma cerkvenih, organizacij na področju športa in rekreacije, umetnosti, glasbe ter izobraževanja. Največ aktivnih članov je v organizacijah športa in rekreacije, sledijo verske oziroma cerkvene organizacije, organizacije na področju glasbe, umetnosti, izobraževanja, sindikati, humanitarne oziroma dobrodelne organizacije, poklicna združenja, okoljske organizacije ter politične stranke. Najmanj aktivnih članov je v potrošniških organizacijah (WVS, 2005).
- ✧ Nekoliko starejša svetovna raziskava vrednot (WVS, 2000) prikazuje podatek o prostovoljstvu, po katerem 20,1 % *prebivalcev opravlja prostovoljno neplačano delo* v vsaj eni od verskih organizacij, organizacij za starejše, organizacij za izobraževanje, umetnost, glasbo, kulturo, šport in rekreacijo oziroma zdravstvenih ali mladinskih organizacij. Glede na to da je podatek star kar deset let, je strokovna skupina izpostavila pomislek o njegovi verodostojnosti. Dejansko je podatek o obsegu prostovoljskega udejstvovanja v Sloveniji problematičen, saj doslej še ni bilo sistematičnega zbiranja tovrstnih podatkov, zato bolj verodostojen podatek ne obstaja.
- ✧ Kot je pokazala študija primera, je prav to tudi ena bolečih točk slovenskega prostovoljstva, da ni dovolj ovrednoteno, za kar pa bi bila potrebna evidenca opravljenega prostovoljskega dela. Ker je zaposlenost v civilnodružbenih organizacijah zelo nizka, večino dela opravijo prostovoljci. Študija primera je pokazala, da prostovoljstvo v zadnjih letih narašča, predvsem kot plod intenzivnega in sistematičnega dela za promocijo ter razvoj prostovoljstva, v zadnjem času pa je tudi država namenila nekaj sredstev za sistematično delo na tem področju.
- ✧ Sistematično evidentiranje in vrednotenje opravljenega prostovoljnega dela je tudi eden od ciljev zakonske ureditve prostovoljstva. Za zdaj pa obstaja nekaj podatkov, ki nakazujejo obseg prostovoljskega udejstvovanja.
- ✧ Svetovna raziskava vrednot je pokazala, da je v več kot eni družbeni organizaciji angažiranih 21,3 % prebivalcev (WVS, 2005), 28,7 %

prebivalcev opravlja prostovoljno neplačano delo v več kot eni organizaciji, 65,4 % jih vsaj enkrat mesečno sodeluje v družbenih aktivnostih, športnih klubih ali prostovoljnih organizacijah (WVS, 2000). Navedeni podatki kažejo na intenzivnejše sodelovanje prebivalcev na različnih področjih družbenega delovanja.

- ✧ Glede mesečne intenzivnosti prostovoljskega udejstvovanja so prostovoljske organizacije, vključene v raziskavo, najpogosteje navajale, da njihovi prostovoljci opravijo 10 ur dela mesečno. V polovici organizacij vsi prostovoljci skupaj opravijo 95 ur mesečno ali manj, v polovici pa več. Če bi preračunali podatke, ki jih je v raziskavi leta 2008 pridobila Slovenska filantropija, bi znašala povprečna mesečna angažiranost enega prostovoljca 6,7 ur.
- ✧ Študija primera o prostovoljstvu je pokazala, da slovenska družba prostovoljce razume kot pomemben del civilne družbe, ki se s svojim delom (hitreje in učinkoviteje kot država) odzivajo na številne družbene potrebe oziroma izzive ter tako prispevajo k družbeni blaginji, vendar njihovega prispevka ustrezno ne vrednoti. Ob odsotnosti systemske podpore merjenju ter vrednotenju prostovoljskega dela predstavlja njegovo evidentiranje oziroma prikazovanje dodatno administrativno breme za prostovoljske organizacije.
- ✧ Organizacije civilne družbe imajo v primerjavi z gospodarskimi družbami slabšo podobo, percepcija neprofitnosti organizacij civilne družbe pa predpostavlja, da mora biti delo opravljeno prostovoljno (podcenjenost dela v civilnodružbenem sektorju nasploh).
- ✧ Svetovna raziskava vrednot (WVS, 2005) je pokazala, da je kar 81 % pripadnikov različnih družbenih skupin, kot so ženske, ljudje druge etnične pripadnosti ali ljudje iz podeželskega okolja, članov različnih organizacij. Nadalje je raziskava pokazala, da je aktivnih 21,1 % vseh prebivalcev.
- ✧ Značilnost slovenskega civilnodružbenega sektorja je, da temelji na delu prostovoljcev, medtem ko je delež zaposlenih v sektorju zelo majhen. Delež organizacij, ki imajo trajno bazo človeških virov, je le 12,5 %. Od vseh zaposlenih za polni delovni čas jih je bilo v civilnodružbenih organizacijah zaposlenih 0,73 %.
- ✧ V mednarodni primerjavi je bila to ena najnižjih stopenj profesionaliziranosti tega sektorja. Več kot deset let pozneje, leta 2008, je znašala stopnja profesionaliziranosti slovenskih društev, zasebnih zavodov ter fundacij 0,66 %, kar pomeni, da so zaposleni v civilnodružbenih organizacijah opravili toliko delovnih ur, kot jih opravi 5.796 oseb, zaposlenih za polni delovni čas.

- ✧ V razmerju do vseh delovno aktivnih prebivalcev Slovenije, ki jih je bilo leta 2008 879.257, je to 0,66 %. Kot glavni vzrok za odliv kadra iz civilnodružbenega sektorja so izpostavili slabe finančne pogoje, nestabilno financiranje, nelojalno konkurenco med sektorji in nepoznavanje možnosti zaposlovanja s strani civilnodružbenih organizacij.
- ✧ Delež mednarodnih nevladnih organizacij v Sloveniji kot delež vseh mednarodnih organizacij je 16,9 %. Za države članice EU je vse bolj pomembno tudi povezovanje na ravni EU. Slaba polovica (45,5 %) jih je včlanjena v tovrstne organizacije. Podatki iz raziskave na reprezentativnem vzorcu civilnodružbenih organizacij za leto 2005 pa kažejo, da se le dobra četrtina slovenskih civilnodružbenih organizacij (26 %) povezuje s takšnimi organizacijami iz tujine.
- ✧ Ugotovitev študije primera mladinskih organizacij je pokazala, da je vpliv mednarodnih povezav presenetljivo zanemarljiv; mednarodno povezovanje je pomembno le za pridobivanje sredstev na različnih razpisih, in sicer za tiste mladinske organizacije, ki so izvajalke storitev.
- ✧ Na podlagi predstavljenih ugotovitev obsega ter virov financiranja organizacij civilne družbe in ob upoštevanju podatkov iz različnih virov lahko sklenemo, da ni prišlo do bistvenih sprememb.
- ✧ Čeprav so organizacije civilne družbe na eni strani razmeroma neodvisne od države zaradi nizke stopnje financiranja, pa skromna sredstva iz drugih virov, predvsem iz donacij, nenehno boj za sredstva iz javnih razpisov ter posledično nenehno prilagajanje razpisnim pogojem zmanjšujejo njihovo avtonomijo.
- ✧ Za izboljšanje položaja organizacij civilne družbe bi morala država poleg povečanja namenskih javnih sredstev z različnimi ukrepi oziroma zakonodajo spodbuditi tudi financiranje organizacij civilne družbe iz drugih nejavnih virov, predvsem iz zasebnih donacij posameznikov ter podjetij. Z manjšo odvisnostjo od javnega financiranja bi se tako povečala avtonomija organizacij civilne družbe.
- ✧ Celotna opravljena analiza ravni organizacij nas usmerja k zaključku, da rast števila slovenskih civilnodružbenih organizacij ni dosegla točke, ko bi se začel njihov razvoj. Povečevanje finančne moči civilnodružbenih organizacij in na njej temelječe njihove profesionalizacije sta dejavnika, ki omogočata identifikacijo točke, na kateri se rast sektorja preoblikuje v njegov razvoj, le-ta pa se glede na predstavljene podatke v Sloveniji še ni začel.
- ✧ *Raziskava (ta ista, 2010), navaja glavne prednosti civilne družbe v Sloveniji:*
 - ✧ imamo veliko društev in smo lokalno aktivni;

- ✧ organizacije dobro poznajo svoja področja;
- ✧ smo fleksibilni;
- ✧ imamo možnost participativne ter deliberativne demokracije;
- ✧ hitro se odzivamo ob kršitvah človekovih pravic in naravnih nesrečah; v okolju je viden sinergijski učinek delovanja civilne družbe; socialni kapital ter vključenost ljudi se na račun aktivnosti civilne družbe povečujeta.

✧ *Kot glavne slabosti pa navaja:*

- ✧ nizek standard ljudi ne omogoča njihovega večjega udejstvovanja;
- ✧ ni vzgoje mladih za demokracijo;
- ✧ konformizem;
- ✧ strah pred morebitnimi posledicami kritičnega angažiranja na podlagi slabih izkušenj;
- ✧ ni dovolj povezovanja med organizacijami;
- ✧ organizacije civilne družbe imajo slabo podobo v primerjavi s podjetji; organizacije civilne družbe nimajo cenjenega statusa; »nezdrava« percepcija neprofitnosti organizacij civilne družbe (če je neprofitno, je gotovo prostovoljno – podcenjenost dela v sektorju);
- ✧ organizacije so preslabo seznanjene z možnostmi za civilni dialog;
- ✧ angažiranje in organizacija prostovoljstva staneta;
- ✧ v organizacijah so vedno isti ljudje;
- ✧ nekatera vodstva organizacij se povezujejo z lokalno oblastjo (klientelizem); stigmatizacija organizacij glede na vsebino dela (ukvarjanje z marginaliziranimi skupinami, kot so npr. zasvojeni, Romi).

✧ *Glavne prednosti glede na raven organizacij:*

- ✧ smo dobro organizirani, motivirani ter angažirani;
- ✧ imamo dobro organizirane strukture v regiji (dobro sprejemanje regionalnih stališč nevladnih organizacij);
- ✧ ni rigidnih postopkov; mogoče je hitro in poceni ustanoviti organizacijo;
- ✧ ljudje se zaposlujejo na podlagi vrednot;
- ✧ vlada boljša delovna klima.

✧ *Kot glavne slabosti pa so bile izpostavljene:*

- ✧ ni enotnih meril za delovanje organizacij v javnem interesu;
- ✧ obstoječe financiranje ne omogoča razvoja;
- ✧ v Sloveniji ni živega sistema, tj. prakse donacij;
- ✧ organizacije so vsebino dela prisiljene prilagajati financiranju;
- ✧ zlasti v lokalni skupnosti ni avtonomije organizacij zaradi direktive financerjev, tj. lokalnih skupnosti;
- ✧ prek razpisov so dostopna predvsem sredstva za vsebino dela, ne pa tudi za infrastrukturo organizacije;
- ✧ nelojalna konkurenca med sektorji pri razpisih (razpisi dajejo pogosto možnost prijave subjektom iz različnih sektorjev, kar onemogoča organizacije civilne družbe);

- ✧ narašča problem birokratizacije (razmerje med višino pridobljenih finančnih sredstev na razpisu in potrebno birokratizacijo za prijavo ter izvedbo ni življenjsko oziroma proporcionalno);
- ✧ zaradi nestabilnega financiranja kader (strokovnjaki) odhaja, tako tudi ni mogoče zagotoviti dolgoročne kadrovske stabilnosti;
- ✧ prisoten je nepotizem;
- ✧ premalo je mednarodnih povezav (razen mladinskih organizacij ni vidnejših).

✧ *Glede prakticiranja vrednot so bile kot glavne prednosti navedene:*

- ✧ promoviranje pozitivnih vrednot je imanentno sektorju civilne družbe;
- ✧ dobrobit družbe je stvar dnevnega angažiranja civilne družbe;
- ✧ vrednote lažje uveljavljamo; smo bolj senzibilni (kader je motiviran) in upoštevamo vrednote organizacij;
- ✧ vpeljava sistema kakovosti med organizacijami civilne družbe je dobra.

✧ *Kot glavne slabosti pa so bile izpostavljene:*

- ✧ zaradi finančnega preživetja se je treba prilagajati na račun vrednot;
- ✧ v društvih člani pogosto malo participirajo pri demokratičnem vodenju;
- ✧ pogosto se struktura organizacije težko spreminja; zaradi kadrovske podhranjenosti pogosto prevlada volja ozkega kroga ljudi; nižji standard pravic zaposlenih (pogosto ob soglasju zaposlenih);
- ✧ apatičnost, pasivnost; pomanjkanje interesa za vključevanje novih energij;
- ✧ ni dovolj samokritičnosti;
- ✧ pomanjkanje družbene odgovornosti (ustanovitve organizacije zgolj zaradi črpanja razpoložljivih sredstev).

✧ *Glede zaznave vpliva so bile kot glavne prednosti navedene organizacije civilne družbe.*

Analiza položaja civilne družbe v Sloveniji kaže, da civilnodružbeni sektor še ni dosegel točke, ko bi se začel njegov razvoj. Povečevanje finančne moči civilnodružbenega sektorja in na njej temelječe profesionalizacije sektorja sta indikatorja, ki omogočata identifikacijo točke, na kateri se rast sektorja preoblikuje v njegov razvoj, le-ta pa se glede na predstavljene podatke v Sloveniji še ni začel.

✧ *Ohranjanje majhnega obsega in marginalne vloge sektorja civilne družbe je v veliki meri posledica majhnega prostora za njegovo delovanje, ki izhaja iz pokritosti potreb po javnih dobrinah oziroma storitvah s storitvami obsežnega javnega sektorja. Vloga sektorja civilne družbe je tako omejena le na dopolnjevanje ponudbe javnega sektorja, predvsem kjer slednji ne zagotavlja zadostne količine ali kakovosti storitev.*

✧ *Model odnosov med organizacijami civilne družbe in državo v zagotavljanju storitev ostaja nespremenjen – država dominira. Kot izhaja*

iz analize, pomembno oviro razvoju civilne družbe predstavljajo tudi fragmentiran ter nepovezan sektor civilne družbe, odsotnost politično ločene in integrirane civilne družbe, pomanjkanje mehanizmov ter kanalov v političnem sistemu za neposredno vključevanje predstavnikov organizacij civilne družbe in artikulacijo interesov celotnega sektorja.

- ✧ Za izboljšanje položaja organizacij civilne družbe bi morala država poleg povečanja javnih sredstev za civilnodružbeni sektor z različnimi ukrepi in zakonodajo spodbuditi tudi njegovo financiranje iz drugih nejavnih virov, predvsem iz zasebnih donacij posameznikov ter podjetij, s čimer bi se povečala tudi avtonomija sektorja, ki bi tako pridobil večjo neodvisnost (Rakar, T. et al., 2010).

4.2 POTREBE PO RAZLIČNIH OBLIKAH PROSTOVOLJNEGA DELA V LOKALNI SKUPNOSTI

4.2.1 Prostovoljstvo v Sloveniji

V Sloveniji doslej ni bilo opravljenih celovitih raziskav s področja prostovoljnega dela, ki bi podale oceno obsega opravljenih prostovoljskih ur, vrstah dela, katerega opravljajo prostovoljci, ter njihovih izvajalcih. Na podlagi pregleda parcialnih analiz in raziskav je mogoče podati okvirno oceno obsega prostovoljskega dela oziroma njegov prispevek k blaginji države.

Raziskava *Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji* ugotavlja, da je bilo v Sloveniji v letu 2004 aktivnih med 280.000 ter 350.000 prostovoljcev, ki so opravili za 1.239.756 delovnih ur, kar predstavlja obseg dela 7.125 polno zaposlenih delavcev. V povprečju so prostovoljci opravili mesečno 149 ur. Po drugi strani je študija Slovenske filantropije, opravljena v letu 2008, ki je pridobila podatke 54 nevladnih organizacij ter 39 javnih zavodov, evidentirala nekoliko nižje število prostovoljcev, tj. 183.025, ki pa so po ocenah anketiranih nevladnih organizacij v letu 2008 opravili kar za 14.694.588 prostovoljskih ur.

V zvezi s številom prostovoljcev je opazen *trend povečevanja števila aktivnih prostovoljcev*. Med prostovoljci prevladujejo zaposleni z višjo stopnjo izobrazbe. Pomembno skupino prostovoljcev predstavljajo tudi dijaki, študentje ter upokojenci. Spolna struktura prostovoljcev v Sloveniji pokaže, da je večina prostovoljcev moškega spola (58,7 %), kar je mogoče razložiti z visokim odstotkom nevladnih organizacij, ki delujejo na področju športa. Med mladimi prostovoljci prevladujejo ženske, le-te predstavljajo kar 75 % vseh mladih prostovoljcev.

Slovenski prostovoljci opravljajo prostovoljsko delo na najrazličnejših področjih, kot so: *varovanje okolja, civilna zaščita in reševanje, kultura, sociala, človekove pravice ter civilne svoboščine, vzgoja in izobraževanje, zdravstvo, turizem, šport ter družbena odgovornost*. Prostovoljci opravljajo tako administrativna kot visokostrokovna dela. Natančne ocene prispevka prostovoljskega dela v bruto domačem proizvodu ni mogoče podati, ocene variirajo od 0,08 % do 5 %.

Na področju vključevanja v prostovoljsko delo je v zadnjih letih v Sloveniji zaznati precej sprememb. Povečuje se delež t. i. kratkoročnega oziroma projektne prostovoljstva, delež starejših prostovoljcev in število prostovoljcev, ki sodelujejo pri izvajanju visokostrokovnih nalog, katere lahko pomenijo tudi dopolnitev izvajanja javnih storitev. Omenjene spremembe od prostovoljskih organizacij zahtevajo več menedžerskih znanj za pridobivanje oziroma upravljanje s prostovoljci ter večje število mentorjev, ki zagotavljajo ustrezno usposobljenost prostovoljcev za izvajanje prostovoljskih aktivnosti. Povečujejo se tudi administrativne zahteve glede poslovanja prostovoljskih organizacij ter nestabilnost finančnih virov za njihovo delovanje.

Kljub dolgi tradiciji prostovoljskega dela v Sloveniji le-to ni celovito sistemsko urejeno oziroma opredeljeno kot posebna oblika dejavnosti, katera se izvaja v javno dobro ter prispeva k blaginji države. Pomanjkanje sistemske ureditve dopušča njegovo izkoriščanje in onemogoča jasno določitev pravic oziroma dolžnosti vseh udeleženih v procesu prostovoljskega dela, tj. prostovoljcev, prostovoljskih organizacij ter uporabnikov prostovoljskega dela.

Za področje prostovoljskega dela v Sloveniji ni opredeljene celovite strategije razvoja prostovoljstva, temveč je značilna razpršenost urejanja med različnimi ravni (nacionalna/lokalna), področji ter resorji, kar otežuje razvoj ukrepov za večanje njegove prepoznavnosti in stimulativen okolja za hitrejši razvoj ter zagotovitev stabilnejših pogojev za delovanje prostovoljskih organizacij. V prihodnosti je potrebna tudi jasna določitev vloge države in lokalnih skupnosti pri promociji, razvoju ter sistemski podpori prostovoljstva.

4.3 VKLJUČEVANJE PROSTOVOLJCEV PRI ANALIZIRANJU POTREB PO PROSTOVOLJNEM DELU V LOKALNI SKUPNOSTI

Prostovoljci živijo na različnih predelih lokalne skupnosti, zato lažje zaznavajo potrebe okolja. Poleg tega so zaposleni v različnih organizacijah v kraju ter izven njega, imajo pa tudi večji pregled nad težavami, problemi oziroma ovirami, ki preprečujejo kvalitetno življenje večine prebivalstva.

Oglejte si video, ki govori o prostovoljskem delu v bolnišnici:
<http://vimeo.com/15778156>.

Kot organizator socialne mreže imate možnost, da spodbudite prostovoljce, da pridobijo čim več informacij s terena.

1. Oblikujte vabilo, s katerim vabite občane ter prostovoljce, da se udeležijo uvodnega sestanka, kjer bi identificirali najbolj pereče težave v lokalni skupnosti.
2. Sestavite anketni vprašalnik o potrebah po prostovoljnem delu v vaši lokalni skupnosti in jih prosite, da ga raznosijo.

Povzetek poglavja

- ✧ *Raziskava Indeks civilne družbe* aktivno vključuje interesne skupine, vlado, donatorje, akademike in širšo javnost. Vsem deležnikom tudi posreduje svoja spoznanja.
- ✧ V Sloveniji se kaže *trend naraščanja števila prostovoljcev*.
- ✧ Slovenski prostovoljci opravljajo *prostovoljsko delo na področjih*, kot so: varovanje okolja, civilna zaščita in reševanje, kultura, sociala, človekove pravice in civilne svoboščine, vzgoja in izobraževanje, zdravstvo, turizem, šport in družbena odgovornost.
- ✧ Natančne ocene *prispevka prostovoljskega dela* v bruto domačem proizvodu ni mogoče podati, ocene variirajo *od 0,08 % do 5 %*.

Vprašanja za preverjanje znanja

1. Kaj je Indeks civilne družbe?
2. Analizirajte Indeks civilne družbe. Povzemite bistvene elemente in jih predstavite v Power Point predstavitvi.
3. Ena bolečih točk slovenskega prostovoljstva je njegova prenizka ovrednotenost, za kar pa bi bila potrebna evidenca opravljenega prostovoljskega dela. Ugotovite, kje v Zakonu o prostovoljstvu (Uradni list št. 10/2011) najdete ustrezno rešitev.
4. Navedene so slabosti pri delu prostovoljskih organizacij, kot jih navaja Indeks civilne *družbe*:
 - ✧ nizek standard ljudi ne omogoča njihovega večjega udejstvovanja;
 - ✧ ni vzgoje mladih za demokracijo;
 - ✧ konformizem;
 - ✧ strah pred morebitnimi posledicami kritičnega angažiranja na podlagi slabih izkušenj;
 - ✧ ni dovolj povezovanja med organizacijami;
 - ✧ organizacije civilne družbe imajo slabo podobo v primerjavi s podjetji;

- ✧ organizacije civilne družbe nimajo cenjenega statusa; »nezdrava« perцепcija neprofitnosti organizacij civilne družbe (če je neprofitno, je gotovo prostovoljno);
- ✧ podcenjenost dela v sektorju;
- ✧ organizacije so preslabo seznanjene z možnostmi za civilni dialog;
- ✧ angažiranje in organizacija prostovoljstva staneta;
- ✧ v organizacijah so vedno isti ljudje;
- ✧ nekatera vodstva organizacij se povezujejo z lokalno oblastjo (klientelizem); stigmatizacija organizacij glede na vsebino dela (ukvarjanje z marginaliziranimi skupinami, kot so npr. zasvojeni, Romi).

Zasnуйте ukrepe, ki bi izboljšali te pojavne oblike.

Priporočena literatura

Rakar, T. et al. *Raziskava Indeks civilne družbe: končno poročilo*. Ljubljana: CIVICUS, World Alliance for Citizen Participation, Republika Slovenija Ministrstvo za javno upravo, 2010.

5 IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE PROSTOVOLJCEV

Uvod

Na spletnem naslovu:

<http://www.youtube.com/watch?v=G04ppeNJW7c&feature=related>, 23. 03. 2011 si lahko ogledate, kakšne možnosti koristnega preživljanja prostega časa mladih ponuja prostovoljska organizacija. V nadaljevanju pa spet ena izmed zanimivih zgodb v besedi in sliki.

Svoje prostovoljno delo sem opravljala v majhnem mestecu Bantry na jugo-zahodu Irske. Delala sem v mladinskem lokalu The Attic, kamor so prihajali najstniki iz tega mesta in okolice po šoli ter ob vikendih.

V letu, ko sem bila tam, smo v lokalu izvedli ogromno delavnic, ki so si jih želeli mladi sami, ter gostovali ogromno koncertov okoliških mladinskih glasbenih skupin, ki so jih organizirali mladi sami. Bistvo projekta mladinskega lokala je bilo podpirati mlade in jim pomagati pri izvedbi aktivnosti, ki si jih želijo. Poleg dela sem imela tudi ogromno prostega časa, le-tega sem si zapolnila z učenjem irskih plesov, obiskovanjem lokalnih znamenitosti, druženjem s cimri ob večerjah, kajakom po morju itd. Največ, kar sem odnesla iz Irske, je spoznanje, da vsak nosi v sebi velik potencial, katerega najlažje odkrije, če se druži z različnimi ljudmi, ki mu to omogočijo. Doroteja (<http://www.evs.si/sl/zgodbe-prostovoljcev>, 20. 03. 2011).

Slika 15: Prostovoljčina zgodba z Irske v sliki
Vir: <http://www.evs.si/index.php> (20. 03. 2011)

V petem poglavju bomo spoznali:

- ✧ metode, oblike ter sredstva pri vzgoji in izobraževanju odraslih;
- ✧ metode, oblike ter sredstva pri vzgoji in izobraževanju prostovoljcev;
- ✧ oblike izobraževanja ter usposabljanja prostovoljcev.

Usposabljanje prostovoljcev ter zagotavljanje mentorstva prostovoljcem sta izredno pomembni kategoriji, zato ju zakon (ta isti, 2011) uvršča med pravice in obveznosti pri organiziranju ter izvajanju prostovoljstva. Oglejmo si ju v nadaljevanju:

32. člen (usposabljanje prostovoljca)

(1) Prostovoljska organizacija zagotavlja usposabljanje prostovoljca za prostovoljsko delo.

(2) Usposabljanje prostovoljca obsega:

- teoretično in praktično seznanitev prostovoljca z vsebino ter načinom opravljanja prostovoljskega dela;
- seznanitev prostovoljca s prostovoljsko organizacijo, ki prostovoljsko delo organizira, in organizacijo, v okviru katere bo prostovoljsko delo opravljal, njenim delovanjem, njenimi splošnimi akti ter z etičnim kodeksom organizacije;
- seznanitev prostovoljca z njegovimi pravicami in obveznostmi v zvezi z opravljanjem prostovoljskega dela.

33. člen (mentorstvo)

(1) Prostovoljska organizacija zagotavlja mentorstvo, če je to potrebno zaradi narave prostovoljskega dela, ali če prostovoljec izrazi potrebo po mentorstvu in skrbi za usposabljanje mentorjev prostovoljskega dela.

(2) Mentorstvo obsega organizacijo prostovoljskega dela ter podporo prostovoljcu pri opravljanju prostovoljskega dela v skrbi za kakovostno izvajanje le-tega. Mentorstvo se lahko izvaja tudi kot oblika prostovoljskega dela.

(3) Mentor je lahko pravilno sposobna polnoletna oseba, ki po prostovoljskih ali delovnih izkušnjah presega izkušnje oseb, ki se želijo vključiti v prostovoljsko delo (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=1>, 18. 03. 2011).

5.1 METODE, OBLIKE IN SREDSTVA PRI VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH

V praksi se pogosto zamenjujejo trije različni didaktični pojmi:

- ✧ metode;
- ✧ oblike;
- ✧ sredstva vzgoje in izobraževanja.

Pri vsakem novem programu andragoški delavec opravi izbor metod in oblik, zato mora poznati medsebojne odnose med različnimi oblikami, posamezno metodo ter učnimi sredstvi.

5.1.1 Metode izobraževanja

Metoda označuje način, kako se neka dejavnost najustrezneje oziroma najboljše opravlja. Lahko bi rekli, da pomeni smotno in načrtno ravnanje, s katerim ob minimalni porabi energije, časa ter materiala dosegamo maksimalne dosežke. Je določen način dela andragoga, ki omogoča udeležencem, da osvajajo novo znanje, spretnosti in navade ter vplivajo na oblikovanje njihovih sposobnosti, pogledov oziroma interesov.

Metoda je v primerjavi z oblikami splošnejši način izvajanja vzgojno-izobraževalnega procesa, posamezne oblike pa že upoštevajo okoliščine in subjekt vzgoje.

✧ Metode izobraževanja odraslih se *glede na število udeležencev* delijo na:

- ✧ masivne,
- ✧ skupinske,
- ✧ individualne.

Glede na izvor znanja se razdelijo na metode:

- ✧ kjer je osnovni izvor znanja *andragog*;
- ✧ kjer so glavni (*ne pa edini*) izvor znanj *udeleženci*;
- ✧ kjer so izvor znanja *razni pripomočki oziroma metode brez osebnega stika med učiteljem in učencem*.

✧ Knowles (v Kranjc, 1979) loči *šest skupin metod*:

1. Metode, kjer oseba učno snov dojema in dobiva pregled nad njo, npr. *sproščen razgovor*.
2. Metode, kjer oseba pridobiva novo znanje s pomočjo samo ene druge osebe, npr. *razgovor v dvoje ali množično predavanje*.
3. Metode, kjer se razširi izvor znanja na več strokovnjakov hkrati, npr. *poučevanje primerov, simpozij, igranje vlog, panel diskusija*.
4. Metode za razširjanje in utrjevanje učne snovi, npr. *avdiovizualni programi, televizijske izobraževalne oddaje, branje literature, potovanja, izobraževanje na delu*.
5. Metode, s katerimi si udeleženci pridobivajo nova izkustva, npr. *mentorstvo, inštrukcije in sestanki*.
6. Metode, ki povezujejo novopridobljeno znanje, izkušnje ter sposobnosti s predhodnimi izkušnjami, npr. *simulacija dejanskih situacij, ogled ustanov, praktični preizkusi*.

5.1.2 Oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Spreminjajo se glede na učno skupino, posamično, množično ali skupinsko udeležbo, glede na postavljene vzgojne naloge, posebnosti in lastnosti subjekta vzgoje, na učno gradivo ter vse ostale okoliščine, ki sestavljajo učno situacijo.

Učna metoda je nujnost, učitelj si je ne more poljubno izbirati, ker mu jo določajo posebnosti vsebine in učencev. Učna oblika ni nujnost, je pa z metodo povezana ter od nje odvisna.

5.1.3 Učna sredstva

So pripomočki, s pomočjo katerih izvajamo izobraževanje, torej prenašamo znanje, razvijamo spretnosti, navade, sposobnosti, stališča in odnose ter posameznikove osebnostne karakteristike. *Učna sredstva v veliki meri nadomestijo nekdanjo najbolj tipično funkcijo učitelja, le-ta je veljal za edinega*, ki podaja znanje. Danes lahko številne nove oblike dela pospešujejo in dvigujejo kvaliteto pedagoškega procesa. Uporaba računalnika ter svetovnega spleta je le ena izmed številnih oblik uporabe učnih sredstev.

Samostojna učna sredstva spreminjajo vlogo andragoškega delavca. Njegova funkcija postaja vedno bolj programiranje oziroma načrtovanje izobraževanja, priprava izbora učnih sredstev, animiranje, vzpodbujanje udeležencev, osmišljanje njihovega izobraževanja, motivacija, usmerjanje, razvijanje učnih navad in tehnik ter raznih oblik samostojnega učenja.

Izobraževanje odraslih se deli na *formalno* in *neformalno izobraževanje*. Pri formalnem se uporabljajo predvsem vnaprej pripravljena učna sredstva, pri neformalnem pa se ta krog hitro širi.

Tabela 2: Izobraževanje in podpora, ki jo prostovoljcem nudijo organizacije

Izobraževanje prostovoljcev (N = 178)	f odgovorov	% odgovorov	% organizacij
Medsebojna izmenjava izkušenj med prostovoljci	142	15,7	79,8
Mentorsko vodenje prostovoljcev	141	15,6	79,2
Povratne informacije o opravljenem delu	139	15,4	78,1
Začetno usposabljanje v organizaciji	128	14,2	71,9
Dostopna literatura za samousposabljanje	90	10,0	50,6
Informacije o možnostih izobraževanja izven org.	74	8,2	41,6
Izobraževanje izven organizacije	65	7,2	36,5
Nadaljevalno izobraževanje v organizaciji	61	6,7	34,3
Supervizijske skupine s prostovoljci	59	6,5	33,1
Drugo	5	0,6	2,8
Skupaj	904	100	/

Vir: Kranjc, 1979

- ✧ V večini organizacij (70–80 %) se prostovoljci izobražujejo preko medsebojne izmenjave izkušenj, mentorskega vodenja, povratnih informacij o delu ter na začetnem usposabljanju (glej tabelo 2). Skoraj vse organizacije (96,6 %) so navedle več kot eno obliko izobraževanja in podpore, ki jo nudijo prostovoljcem, povprečno pet.
- ✧ Na vprašanje o pogostosti izobraževanja prostovoljcev kar tretjina sodelujočih organizacij ni odgovorila. V četrtini organizacij so prostovoljci deležni le ene oblike izobraževanja, in sicer začetnega. Več kot polovica organizacij (60,9 %) pa prireja izobraževanja za prostovoljce večkrat letno (največkrat v obliki mesečnih srečanj). Približno desetina organizacij prireja izobraževanje za prostovoljce po potrebi ali enkrat letno.
- ✧ Organizacije nudijo podporo svojim prostovoljcem, s tem da zanje organizirajo *začetno usposabljanje*, poleg tega pa jim nudijo *mentorsko vodenje*, dajejo *povratne informacije* o delu ter omogočajo *izmenjavo izkušenj med prostovoljci*. S temi oblikami usposabljanja organizacije izkazujejo prostovoljcem neposredno podporo. Tovrstno usposabljanje je v organizacijah najpogostejše.
- ✧ V organizacijah, kjer za prostovoljce organizirajo *nadaljevalna izobraževanja*, so jim obenem namenjene tudi *supervizijske skupine*. Na ta način organizacije nadgrajujejo osnovno usposobljenost prostovoljcev, s čimer spodbujajo razvoj kadrov.
- ✧ *Informacije o možnostih izobraževanja, dostopnost izobraževanja izven organizacije ali samoizobraževanje* preko literature pa so prostovoljcem redkeje na razpolago v matičnih

organizacijah. Na ta način organizacije nudijo svojim prostovoljcem dodatno izobraževanje (Zupan, 2007).

5.1.4 Pomen izobraževanja in usposabljanja prostovoljcev

Sistemi izobraževanja in usposabljanja prostovoljcev so si med seboj različni. V okviru Mladinskega sveta Slovenije se je razvil sistem notranjega napredovanja prostovoljcev od vstopa posameznika v organizacijo do izvajanja usposabljanja prostovoljcev.

- ✧ V svetu veljata predvsem *dva pogleda na izobraževanje prostovoljcev*, in sicer:
 - ✧ *ameriški*, ki izobraževanje opredeljuje kot tržno blago;
 - ✧ *skandinavski*, ki opredeljuje izobraževanje kot družbeno dobro, dostopno vsakomur.
- ✧ Izobraževanje prostovoljcev ima več pomenov:
 - ✧ medsebojno spoznavanje organizacije in prostovoljca;
 - ✧ zaščita interesov uporabnikov, organizacije ter ostalih deležnikov;
 - ✧ motivacija prostovoljcev;
 - ✧ selekcija prostovoljcev;
 - ✧ prenos vrednot.

V praktičnem izobraževanju je postalo uveljavljeno *celostno učenje*, ki razvija človekovo telesno, spoznavno, čustvenomotivacijsko, socialno, moralno oziroma etično in duhovno dimenzijo. Pri usposabljanju prostovoljcev gre torej za razvijanje človekovih znanj, veščin ter vrednot (Gornik in Kronegger, v: ABC prostovoljstva: priročnik za mentorje, 2007).

V prostovoljskih organizacijah se odvija pretežno *neformalno izobraževanje*, zasledimo pa še nekatere druge značilnosti izobraževanja znotraj posameznih organizacij:

- ✧ cilj izobraževanja ni le posredovanje ter pridobivanje informacij oziroma novega znanja, temveč tudi spodbujanje članov k spreminjanju in razvijanju vedenja organizacije, kateri pripadajo;
- ✧ te cilje je možno doseči le z izobraževanjem, ki vključuje aktivnost udeležencev;
- ✧ izobraževanje mora biti vsebinsko in izvedbeno načrtovano ter izpeljano, program izobraževanja mora biti fleksibilen in se mora prilagajati željam, potrebam, zmožnostim;
- ✧ najpogosteje se uporabljajo naslednje metode in oblike dela: delavnice, študijski krožki, projektno delo, delo v majhnih skupinah, razprave, ogledi, izmenjave izkušenj, organizirano samostojno učenje, svetovalna pomoč posamezniku;
- ✧ metode in oblike morajo biti čim bolj raznolike in pestre;
- ✧ v prostovoljnih organizacijah gre večinoma za izkušensko učenje, ki omogoča trajnejše znanje kot le prenos znanja;
- ✧ zelo pomembno vlogo igrajo *sodobni učni pripomočki*, ki vključujejo aktivne oblike dela (uporaba računalnika, svetovnega spleta, videa, glasbe, modelov, grafikonov, ipd.);
- ✧ za zagotavljanje takšnega izobraževanja pa so potrebni *usposobljeni učitelji*, ki ustvarjajo pozitivno učno okolje za pridobivanje novih znanj za kvalitetno izvajanje prostovoljstva.

Pri delovanju prostovoljcev in pri njihovem izobraževanju pa ne smemo mimo dejstva, da obstaja med organizacijo ter prostovoljcem vzajemen odnos, zato je pri načrtovanju

izobraževanja potrebno *upoštevati njegovo predznanje, motivacijo, ideje, izkušnje, vrednote ter vse to vključevati v proces izobraževanja* (Suhadolnik, 2009).

- ✧ *Preden se prostovoljec vključi v konkretno delo, mu mora strokovnjak posredovati naslednje informacije:*
 - ✧ predstavitev institucije, ki razvija prostovoljno delo;
 - ✧ specifično vsebino dela prostovoljnih delavcev;
 - ✧ znanja, ki so potrebna za delo z ljudmi, s posameznimi skupinami ljudi na določenih področjih;
 - ✧ znanje za razumevanje skupinskih procesov;
 - ✧ znanja za vrednotenje dela (Milošević 1984, v: Suhadolnik, 2009).

5.1.5 Metode izobraževanja in usposabljanja prostovoljcev

Metode so načini, s katerimi skušamo doseči zastavljene cilje izobraževanja, oblike pa predstavljajo predvsem, kako organiziramo izobraževanje (individualno delo, delo v dvojicah, skupinska oblika, frontalna). V prostovoljskih organizacijah se *najpogosteje uporabljajo naslednje metode izobraževanja in usposabljanja*:

- ✧ *Igra vlog*: udeleženci igrajo različne namišljene in stvarne situacije iz življenja; metoda je usmerjena v učenje socialnih vlog, oblikovanje stališč, vrednot, udeleženci so zelo aktivni.
- ✧ *Simulacija*: udeleženci simulirajo vloge iz resničnega življenja, jih odigrajo, kot da so resnične, metoda je podobna metodi igranja vlog.
- ✧ *Projektna metoda*: posamezniki ali skupine izvajajo določeno nalogo od začetka do konca; metoda spodbuja razvijanje raziskovalnih metod, inovativnost, samostojnost, sodelovanje.
- ✧ *Metoda primera*: udeležencem se predstavi določen primer, o katerem nato razpravljajo. Metoda je primerna za razvijanje zanimanja, delovnih navad, spretnosti.
- ✧ *Metoda demonstracije*: udeležencem se praktično pokaže postopek ali dejavnost, o kateri se govori.
- ✧ *Obiski in izleti*: metoda omogoča, da si udeleženci pridobijo osebno izkušnjo, hkrati pa spodbuja medsebojno povezovanje.
- ✧ *Skupinska diskusija*: vodja izobraževanja po korakih pripelje udeležence do cilja, pri tem uporablja njihova razmišljanja – sokratska metoda (Rečnik, 1999, v: Suhadolnik, 2009).

Med ostale uspešne metode izobraževanja in usposabljanja prostovoljcev se uvršča tudi:

- ✧ *Socialno učenje z branjem – biblioedukacija*: branje in pisanje sta pomembni sredstvi za osebno rast ter skupinsko samooblikovanje. Gre za sistematično uporabo strokovne, poljudnoznanstvene in leposlovne literature (tudi drugih avdiovizualnih oziroma elektronskih občil), knjig za osebno rast ter sožitje z ljudmi. Pri tej metodi je branje, gledanje ali poslušanje povezano s tem, da si posameznik ob prebranem zapisuje ter pripoveduje drugim; je ena najučinkovitejših metod socialnega učenja. Dobra strokovna

ali leposlovna knjiga uči, informira, prebuja čustva, plemeniti doživljanje, uri spomin, preprečuje osamljenost, polni z energijo ipd.

Spodnja mera biblioedukacije pri posameznem prostovoljcu je redno spremljanje:

- ✧ vsaj ene revije, ki se posveča področju njegovega prostovoljskega dela;
- ✧ ene strokovne, poljudnoznanstvene ali leposlovne knjige s področja, ki ga opravlja kot prostovoljec; če teče o vsem tem tudi organiziran biblioedukacijski pogovor v skupini prostovoljcev (Ramovš, 2007).

5.1.6 Usposabljanje za osebno prostovoljstvo

Prostovoljec, ki dela z ljudmi ali za ljudi, je uspešen, če je *visokopozitiven, zrel, razvit, uravnotežen in dober človek*. Šolsko izobraževanje predvsem povečuje znanje, same osebnosti pa večinoma ne more izboljševati, še zlasti če je izrazito intelektualistično, kar je danes pogosto prisotno na vseh stopnjah šolanja. Socialno učenje, ki je najbolj primerno za usposabljanje prostovoljcev, pa hkrati veča znanje in dviga kakovost osebnosti.

✧ Socialno učenje za osebno prostovoljstvo

Ramovš (2007) navaja, da je najboljši način usposabljanja za osebno prostovoljstvo metoda *socialnega učenja*, ki se zelo razlikuje od intelektualnega učenja, pri katerem je v ospredju razumska ter spominska plat. Pri socialnem učenju je v ospredju rast medčloveškega in medgeneracijskega sožitja, solidarnosti na različnih poljih posameznikovega življenja – v družini, službi, ožji oziroma širši družbi. *Socialno učenje je:*

- ✧ *osebno človeško učenje* – ni brezosebno, kot je intelektualno učenje, ni pridobitno in ni namenjeno večanju materialnih dobrin, je učenje iz konkretnega današnjega človekovega osebnega življenja ter sožitja;
- ✧ *celostno življenjsko* – zajema celotnega človeka z vsemi njegovimi razumskimi, doživljajskimi, praktičnimi ter drugimi sposobnostmi, gre za celostno oblikovanje človekovega osebnega doživljanja v smeri vedno bolj zrele človeške osebnosti;
- ✧ *občestveno* – dogaja se lahko samo v konkretnem medčloveškem sožitju skupine, poteka v majhni skupini, ki šteje od dva do osem ljudi, spoznanja ter izkušnje se pretakajo med vsemi člani enakovredno, vlogi učitelja in učenca se menjavata, razlike med člani skupine prinašajo novo kvaliteto.

Avtor (ta isti, 2007) navaja *metode socialnega učenja za osebno prostovoljstvo*, ki potekajo v učnih ter intervizijskih skupinah. Pri tem navaja, da se učimo:

- ✧ s pogovori o dobrih izkušnjah in odprtih vprašanjih (lastnih ter drugih ljudi);
- ✧ s sprotnim *razjasnjevanjem* neprijetnih izkušenj (lastnih in drugih) ter njihovim spreminjanjem v odprta vprašanja;
- ✧ z *branjem* časopisov, revij, zlasti leposlovja, priročnikov, poljudnoznanstvenih knjig, povezanih s prostovoljnim delom – *biblioedukacija*;
- ✧ s *poslušanjem ter gledanjem* radijskih in televizijskih oddaj;
- ✧ z uporabo svetovnega spleta.

Glavna lastnost socialnega učenja je pogovor v mali skupini, kjer gre za dva ali več medsebojno povezanih posameznikov, da si zaupajo in pripovedujejo svoje izkušnje, pri čemer morajo upoštevati določena pravila ter zakonitosti.

Usposabljanje za osebno prostovoljsko delo z ljudmi mora biti temeljito in zelo kakovostno, pa naj gre za individualno ali skupinsko prostovoljsko delo. Pri takšnem usposabljanju so v ospredju trije vsebinski poudarki:

- ✧ pridobivanje znanja in informacij s področja določenega prostovoljskega dela;
- ✧ izoblikovanje smiselnih in jasnih stališč do določenega prostovoljskega dela;
- ✧ vadba veščin za kakovostno osebno komuniciranje ter za izvajanje dejavnosti določenega prostovoljskega dela, čemur je potrebno posvetiti največ pozornosti.

Usposabljanje se slavnostno zaključi na kakšni prireditvi v širši skupnosti. Po končanem usposabljanju prostovoljci polno sodelujejo pri organiziranem prostovoljskem delu v svojem krajevnem društvu ali kakšni drugi organizirani obliki.

Ena največjih pridobitev dobrega usposabljanja za osebno prostovoljsko druženje pa je pridobitev navade *sprotnega zapisovanja v svoj osebni prostovoljski dnevnik*, kamor prostovoljec beleži svoje dobre prostovoljske izkušnje ter izkušnje drugih, spoznanja, utrinke, odprta vprašanja, ki se mu porajajo ob delu, druženju ali ob branju knjig oziroma ostali biblioedukaciji. Zapisovanje v osebni dnevnik je eden najboljših temeljev stalnega izpopolnjevanja prostovoljcev za osebno druženje (Ramovš, 2007).

Na spletnih naslovih: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/prostovoljci.html>,
<http://www.mczos.si/2011/03/usposabljanje-za-prostovoljce/>,
<http://www.mladi-sentjur.si/Aktualno/ZNI-isce-6-kandidatov-za-mobilnost.html>,
<http://www.filantropija.org/filantropija.asp?FolderId=118>, 12. 03. 2011,

si oglejte vsebine posameznih vrst izobraževanj za prostovoljce. Analizirajte njihove ponudbe (npr. aktualnost vsebine, zanimivost, vabljava podoba, uporabnost tematike). Poiščite vsaj še dve dodatni ponudbi. Če bi se morali odločiti, katerega izobraževanja bi se udeležili? Predstavite v študijski skupini.

5.1.7 Razvoj inovativnih modelov usposabljanj o prostovoljstvu in migracijah

V prispevku, ki sledi v nadaljevanju učbenika, si oglejte, kakšna so prizadevanja za odkrivanje novih metod izobraževanja prostovoljcev.

Slovenska filantropija je meseca julija 2008 pričela z izvajanjem projekta Razvoj inovativnih modelov usposabljanj o prostovoljstvu in migracijah, ki je potekal do konca decembra 2009.

Cilji projekta:

- ✧ *razviti model nadaljevalnih usposabljanj za prostovoljce, ki bo pripomogel k trajnostni rešitvi in zagotovil;*
- ✧ *sistematična ureditev usposabljanj za prostovoljce. Znotraj modela nadaljnjih usposabljanj bomo razvijali model usposabljanj za trenerje, le-ti bodo najprej vodili uvodna, kasneje, po pridobljenih izkušnjah, pa nadaljnja usposabljanja za prostovoljce, ki bodo lahko zajemala različne tematske sklope;*
- ✧ *razviti model lutkovne predstave o prostovoljstvu, ki bo namenjena ozaveščanju najmlajše populacije, in sicer otrokom od 4. do 10. leta starosti. Model lutkovne predstave bo služil kot orodje usposabljanja, le-ta bo na zabaven način predstavljal tematiko begunstva ter prostovoljskega dela;*

- ✧ *razviti model gledališke predstave za mladinsko oziroma odraslo publiko o azilni ter begunski tematiki, katera bo služila kot orodje usposabljanja na interaktiven način.*

Razvijanje modela usposabljanj za trenerje je odgovor na vse večje potrebe voditeljev prostovoljcev po nadaljnjih usposabljanjih, ki se jih lahko udeležujejo v teku opravljanja mentorskega dela ter predstavljajo začetek celovite rešitve potreb po sistemski ureditvi usposabljanj za prostovoljce. Razvijanje modela lutkovne oziroma gledališke predstave ponuja inovativen pristop – razviti lutkovno in gledališko predstavo kot orodji usposabljanja, ki bosta na zabaven ter interaktiven način predstavljali tematiko. Z lutkovno oziroma gledališko predstavo se zajame najširša javnost, tudi tista, ki ne pozna področja prostovoljskega dela oziroma se zanj ne bi nikoli odločila.

Projekt je usmerjen k aktivnemu vključevanju migrantov ter ljudi s posebnimi potrebami v proces razvijanja modela, k spodbujanju solidarnosti, medvrstniške pomoči, čuta za sočloveka ter družbene odgovornosti. Kontaktna oseba: ziva.gabaj@filantropija.org (vodja projekta.) Projekt Razvoj inovativnih modelov usposabljanj o prostovoljstvu in migracijah je podprt s subvencijo Islandije, Lichtensteina in Norveške preko Finančnega mehanizma EGP in Norveškega finančnega mehanizma (<http://www.filantropija.org/filantropija.asp?FolderId=208>, 1. 1. 2011).

5.2 OBLIKE IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA PROSTOVOLJCEV

Pri izobraževanju prostovoljcev se najpogosteje navajajo naslednje *oblike izobraževanja in usposabljanja*:

- ✧ *individualizirano izobraževanje* – sem sodi vajeništvo, trening, programirani pouk, vodeno samostojno učenje, mentorstvo, terapevtski nadzor, izobraževanje ob uporabi računalnika, elektronska pošta, pisanje vseh vrst;
- ✧ *izobraževanje v majhnih skupinah* – seminarji, delavnice, skupine za podporo, intervizijske skupine;
- ✧ *izobraževanje v velikih skupinah* – predavanja, razstave, konference;
- ✧ *izobraževanje na daljavo* – dopisno izobraževanje, avdio- in videokonference (Ramovš, 2007, v: Suhadolnik, 2009).

Kako poteka usposabljanje prostovoljcev, si oglejte v prispevku Slovenske filantropije v nadaljevanju. Preberite članek ter na spodnjem spletnem naslovu poiščite, kje in kdaj se izvajajo izobraževanja po Sloveniji. Poiščite najbližji kraj ter izvedite intervju z izvajalci in udeleženci usposabljanja.

Uvodna usposabljanja. Komu je namenjeno uvodno usposabljanje?

Uvodno usposabljanje za prostovoljke oziroma prostovoljce je namenjeno vsem, ki se pripravljajo na prostovoljsko delo kot tudi tistim, ki že delujejo kot prostovoljci, vendar se pred začetkom opravljanja prostovoljskega dela niso udeležili uvodnega usposabljanja. Udeleženci so lahko učenci višjih razredov osnovne šole, srednješolci, študenti in tudi vsi ostali, ki jih prostovoljno delo zanima. Kaj ponuja uvodno usposabljanje? Uvodno usposabljanje se dotika splošnih tem, pomembnih za izvajanje prostovoljskega dela. To pomeni, da prostovoljka/prostovoljec ne pridobi specifičnih znanj na različnih področjih dela. Usposabljanje namreč daje širši pogled na področje prostovoljskega dela ter prostovoljko/prostovoljca opozori na nevarnosti v prostovoljskem delu in usmerja njeno/njegovo ravnanje.

Teme izobraževanja: vloga prostovoljskega dela v družbi, odnos do stigmatiziranosti v družbi, motivacija za prostovoljsko delo, komunikacija, pravice in odgovornost prostovoljcev, etika oziroma etični kodeks v prostovoljstvu.

Kako poteka usposabljanje? Usposabljanje poteka v obliki izkustvenih delavnic, zato je število udeležencev omejeno na 15 ljudi in je potrebna predhodna prijava. Koliko časa poteka usposabljanje? Usposabljanje poteka dva dni, in sicer prvi dan od 9. do 17. ure, naslednji dan od 9. do 16. ure. Kje potekajo usposabljanja? Usposabljanja se izvajajo v Ljubljani na sedežu Slovenske filantropije (Poljanska cesta 12) ter ostalih krajih po Sloveniji na sedežih organizacij, ki v svoje programe vključujejo tudi prostovoljke/prostovoljce. Termine in lokacije usposabljanj redno objavljamo na tej strani ter pod rubrikama Novice in Oglasna deska. Kako se lahko prijavim na usposabljanje? 1. Izpolnite prijavnico.

2. Po poteku roka prijave vas bomo v 4 dneh obvestili, ali bomo usposabljanje izvedli (minimalno število udeležencev je 8). V primeru prezasedenosti termina vas bomo predstavili na drugi termin. Datumi naslednjega izobraževanja bodo objavljeni na www.prostovoljstvo.org. 3. Po potrditvi delavnice nam v 2 dneh nakažete prispevek na transakcijski račun Slovenske filantropije (številka 03100-1001024774) in navedite sklic 222. S tem tudi potrdite svojo udeležbo na usposabljanju. Prispevek za usposabljanje znaša 10 evrov. Z njim krijemo stroške hrane med usposabljanji. V primeru da v tem trenutku ne morete plačati prispevka, skupaj s prijavnico pošljite pismo, v katerem razložite, zakaj prosite za oprostitev plačila. Kontaktna oseba: Tjaša Arko, koordinatorka in izvajalka usposabljanj. Slovenska filantropija, Poljanska cesta 12, 1000 Ljubljana. (<http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=85&lang=sl>, 02. 01. 2011).

Več o izobraževanju prostovoljcev si preberite na naslednji spletni strani: <http://www.prostovoljstvo.org/index.php?id=18>, 12. 03. 2011.

5.2.1 Mednarodne izmenjave prostovoljcev

Na področju mednarodne izmenjave prostovoljcev je najpomembnejši program MLADINA, ki predstavlja začetek sistemske možnosti za podporo tovrstnim projektom ter z njimi povezanih ciljev, zaradi katerih vse več akterjev na področju mladine pripravlja mednarodne mladinske aktivnosti (mladinske izmenjave, projekte Evropske prostovoljne službe) kot sestavni del njihovih rednih letnih programov. Prav tako vse več akterjev na področju mladine izrablja mednarodni vidik projektov kot pomembno – v siceršnjem domačem lokalnem okolju nedosegljivo – edukativno dimenzijo in metodo njihovega vzgojno-izobraževalnega poslanstva med ciljnim skupinami mladih.

Za preizkus možnosti sodelovanja v programu MLADINA se odloča vse več organizacij iz manjših sredin v Sloveniji. Program MLADINA je predstavil popolnoma nove koncepte mednarodnega mladinskega dela, ki pred izvajanjem programa niso bili širše poznani v

Sloveniji. Povsem nov koncept je bilo opravljanje prostovoljne službe posameznika v tujini in gostitev prostovoljcev iz druge države v organizaciji v Sloveniji. Razvoj Evropske prostovoljne službe v obdobju 2000–2006 je razviden iz spodnje table.

Tabela 3: Število EVS projektov v programu MLADINA (vključno s projekti čezmejnega sodelovanja in sodelovanja s partnerskimi državami)

Leto	Število vseh EVS projektov	Pošiljajoči	Gostiteljski
2000	6	4	2
2001	22	10	12
2002	29	15	14
2003	27	11	16
2004	57	19	38
2005	60	19	41
2006	89	35	54
Skupaj	290	113	177

Vir: Zupan, 2007

V okviru nacionalne agencije programa MLADINA se je razvil tudi brezplačni evropski informativni servis za mlade in tiste, ki delajo z mladimi. Le-ta jim nudi informacije o možnostih, katere ponujajo različne evropske ustanove ter mednarodne organizacije na področju izobraževanja, usposabljanja, kulture, mobilnosti mladih, mladinskega informiranja in drugih tematik, ki so zanimive za mlade.

Tudi v Sloveniji je možno opaziti porast mladinskih ter drugih nevladnih organizacij, ki spodbujajo mednarodno prostovoljno delo mladih. *Voluntariat* je neprofitna in nevladna organizacija, ustanovljena 1999. Je humanitarna organizacija, *nudi pa pomoč deprivilegiranim družbenim skupinam preko prostovoljcev*, ki v okoli 50 državah na vseh celinah nudijo svoje znanje, izkušnje oziroma delo na neprofitnih projektih socialnega ali ekološkega značaja (Zupan, 2007).

Slika 16: Mednarodna mladinska prostovoljska šola v Dolenji vasi pri Čatežu

Vir:

http://www.dnevnik.si/uploads/image_cache/205aac7d0c403d876ac864c1d68c5aea.jpeg

(12. 03. 2011)

Na spletnem naslovu: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042380979> si preberite članek o mednarodni mladinski prostovoljski šoli, ki je potekala v Sloveniji.

Slika 17: Globalno prostovoljstvo – Gana

Vir: http://www.e-neo.si/images/image.gif?type=news&cimage=7_1_in_9_5_afrika_time.jpg&size=420&h_si ze=335 (12. 03. 2011)

Slika 18: Mednarodna čistilna prostovoljcev – obale morij šestih kontinentov

Vir: http://www.zurnal24.si/images/56/49/425649/article_main_wide.jpg?1279955803 (12. 03. 2011)

Povzetek poglavja

- ✧ *Metode izobraževanja* odraslih se delijo glede na število udeležencev na: masivne, skupinske ter individualne.
- ✧ *Gede na izvor znanja* lahko razdelimo metode izobraževanja na: metode, kjer je osnovni izvor znanja andragog, kjer so glavni (ne pa edini) izvor znanj udeleženci, kjer so izvor znanja razni pripomočki, metode brez osebnega stika med učiteljem in učencem.
- ✧ *Oblike izobraževanja ter usposabljanja* so: individualizirano izobraževanje (seminarji, delavnice, skupine za podporo, intervizijske skupine), izobraževanje v majhnih skupinah, izobraževanje v velikih skupinah (predavanja, razstave, konference, izobraževanje na daljavo – dopisno izobraževanje, avdio- in videokonference).
- ✧ *Učna sredstva* v veliki meri nadomestijo nekdanj najbolj tipično funkcijo učitelja, le-ta je veljal za edinega, ki podaja znanje.
- ✧ *Na področju mednarodne izmenjave prostovoljcev* je najpomembnejši program MLADINA, ki predstavlja začetek sistemske možnosti za podporo tovrstnim projektom ter z njimi.

Vprašanja za utrjevanje znanja

1. Naštejte metode in oblike izobraževanja odraslih.
2. Na uvodnem sestanku za usposabljanje prostovoljcev je prisotno petnajst posameznikov. Kakšno metodo ter obliko izobraževanja bi uporabili, če bi morali izpeljati to usposabljanje?
3. Opišite bistvene elemente biblioedukacije.
4. Ovrednotite metode socialnega učenja.
5. Ovrednotite mednarodno izmenjavo prostovoljcev.

Priporočena literatura

Kranjc, A. *Metode izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Delavska enotnost, 1979.

Zupan, B. Nacionalno poročilo o uresničevanju skupnih ciljev na področju prostovoljnega dela mladih v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, 2007.

6 SUPERVIZIJA PRI IZVAJANJU PROSTOVOLJNEGA DELA

Uvod

Mednarodno priznanje za mlade – MEPI je zanimiva oblika preizkušanja lastnih zmožnosti za mlade. Oglejte si video na spletnem naslovu: <http://www.youtube.com/watch?v=KLumqZl3GC4&feature=related>, 24. 03. 2011. Ugotovite področja, kjer bi v tem projektu lahko sodelovali tudi prostovoljci. Pogovorite se v dvojici. Rešitve predstavite v širši skupini.

Hvala – beseda, ki je vredna milijone

Moja zgodba se je začela v drugem letniku gimnazije, ko sem se pridružila krožku prostovoljnega dela. Sprva sem sicer hotela delati na osnovni šoli Gustava Šiliha, ampak je bila tam skupina prostovoljcev že polna. Zaradi tega sem se nato odločila, da bom pokukala na Krizni center za mlade, kar pa mi je popolnoma spremenilo življenje.

Čeprav sem bila sprva skeptična in nisem mislila, da bom vzdržala tako dolgo, sem po zelo kratkem času ugotovila, da je to nekaj zame, saj sem že od nekdaj rada pomagala drugim ter spoznavala nove ljudi. Vsak mladostnik, ki sem ga tam spoznala, je bil zgodba zase. Zgodba, ki mi je omogočila osebno rast in drugačen pogled na življenje. In na nek način so tudi oni meni pomagali rešiti marsikateri problem.

Po petih letih prostovoljnega dela sem opazila, da je to nekaj, kar bi rada delala še mnoga leta. Čeprav ni vedno rožnato in se zaveš, da se lahko vedno kaj zgodi, se splača vztrajati ali pa vsaj poskusiti, kajti na ta način lahko pomagaš mnogim mladostnikom. Sicer nekateri od njih tega na glas ne priznajo, ampak ko jih srečaš na ulici in te pozdravijo z nasmehom, se zaveš, da so ti hvaležni za tvojo pomoč, kakršna koli je že bila.

In ko vidiš, da so tudi po tvoji zaslugi prebrodili svoje težave ter si uredili življenje, se počutiš resnično ponosnega. Sama kar pogosto srečam mladostnike, ki sem jih kot prostovoljka spoznala. Ko rečejo prijatelju: »To pa je tista, zaradi katere sem naredila nemščino, to je tista 'vrei', ki mi je pomagala, da nisem imela popravnega,« se moram kar nasmehniti. Veliko se jih tudi sama ne spomnim, se pa zato oni spomnijo mene. In to je po mojem mnenju še večja zahvala.

Prostovoljno delo ne more spremeniti sveta, lahko pa spremeni ter polepša življenje ljudem v stiski. Tebi pa da občutek zadovoljstva, saj si na zelo enostaven način nekomu pomagal. Včasih zadostuje le nasmeh ali pa lepa beseda, da človeku polepšaš dan. Prav to pa je smisel prostovoljnega dela.

Pomagati tistim, ki so pomoči potrebni, ne da bi zahteval kaj v zameno. In četudi za to delo nisi plačan na uro ter ne dobivaš mesečne plače, je beseda »hvala«, ki je del tega dela, vredna milijone. Barbara.

(<http://www.prostovoljstvo-mb.si/?p=581>, 20. 03. 2011).

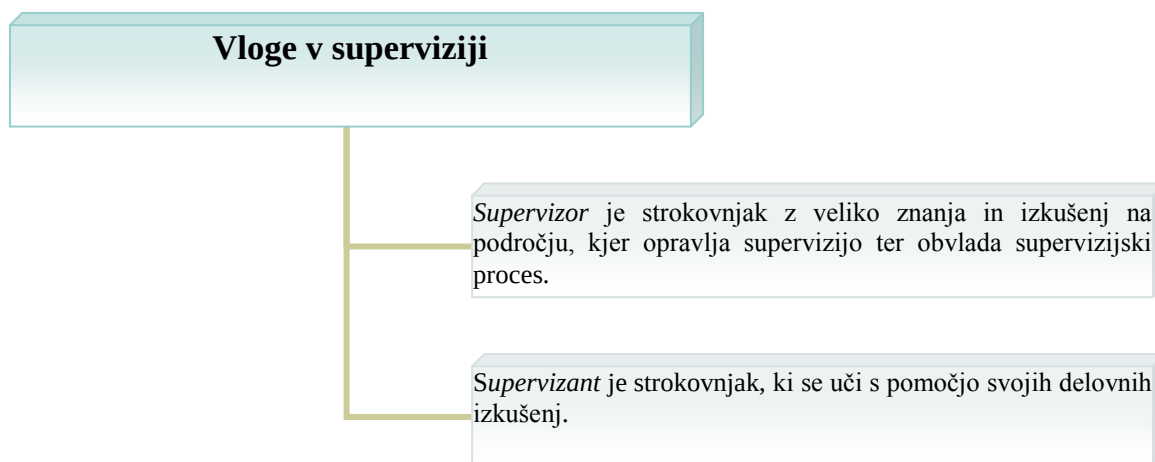
V zadnjem, šestem poglavju bomo spoznali:

- ✧ osnovne principe procesa supervizije;
- ✧ prostovoljno delo ter supervizijo;
- ✧ teorije ter modele supervizije;
- ✧ vlogo supervizorja;
- ✧ razvoj supervizije;
- ✧ supervizijo kot podporo pri svetovalnem delu.

6.1 OSNOVNI PRINCIPI PROCESA SUPERVIZIJE

Supervizija je *proces specifičnega učenja in razvoja*, ki strokovnjakom omogoča, da osvojijo nove profesionalne ter osebne uvide *kot lastno izkušnjo*, praktične izkušnje integrirajo s svojimi teoretičnimi znanji in tako pridejo do svojih lastnih rešitev problemov, s katerimi se srečujejo pri delu. Supervizija jim pomaga, da se uspešneje spopadajo s stresom, ga obvladujejo ter si gradijo svojo strokovno pot razvoja. Supervizija podpira profesionalno in osebno učenje ter razvoj strokovnjaka (Žorga, 2003 v: Grobeljšek, 2005). Supervizija je torej proces razvoja strokovnjaka kot praksa, ki se ob sodelovanju s supervizorjem uči iz svojih lastnih izkušenj.

6.1.1 Pomembni elementi supervizije v sliki in besedi

Slika 19: Vloge v superviziji
Vir: Lasten, 2011

Slika 20: Prostovoljstvo v srednji šoli

Vir: <http://www.ss-sezana.si/sss/images/stories/200809/prostovoljci.jpg>, (20. 03. 2011)

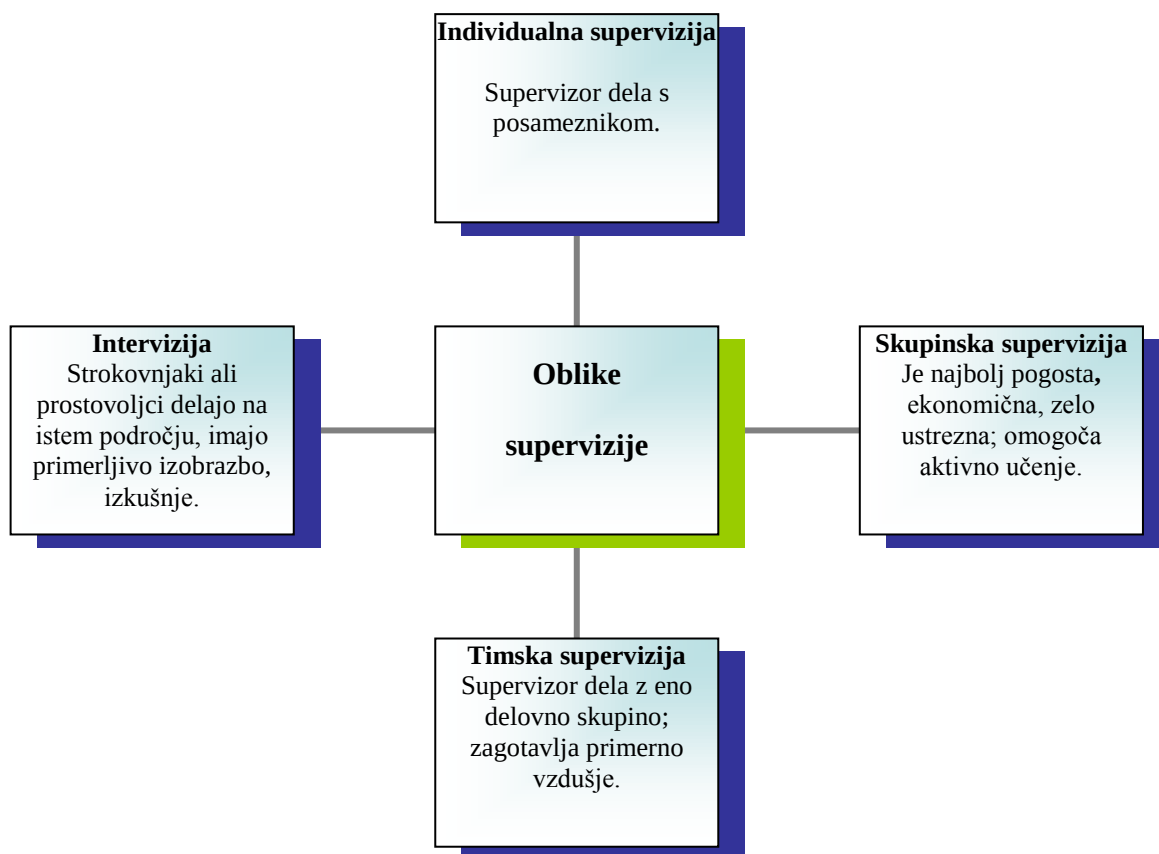

Slika 21: Cilji supervizije
Vir: Lasten, 2011

Slika 22: Supervizija

Vir: http://www.igor-longo.com/wp-content/gallery/supervizija-razno/sv_003.jpg (20. 03. 2011)

Slika 23: Oblike supervizije

Vir: Lasten, 2011

- ✧ *Možnost prenašanja praktičnih izkušenj v supervizijo* – strokovnjak razmišlja o svojem delu, sooča se z dilemami, ki jih sam ne more ustrezno razrešiti. Tako prinaša v supervizijo svoja vprašanja, dileme oziroma probleme, katere želi razrešiti. S tem lahko supervizant oblikuje vsebino supervizije ter sam zagotavlja gradivo za razpravo. Možnost prenašanja praktičnih izkušenj v supervizijo in novih spoznanj iz supervizije nazaj v prakso mora biti kontinuirana.
- ✧ *Varna klima* je najpomembnejši pogoj za uspešen potek supervizije. Udeleženci se morajo počutiti varne, sprejete, da lahko prosto govorijo o vseh dvomih in stiskah pri svojem delu, ne da bi se bali posledic zaradi tega. V supervizijskem dogovoru zato skupina izoblikuje pravila, ki jih mora vsak član skozi ves proces dosledno upoštevati.
- ✧ *Usposobljen supervizor* je kompetentni strokovnjak, ki poleg dobrega poznavanja področja, na katerem deluje, obvlada tudi spretnost vodenja supervizijskega procesa. Poleg teoretičnega znanja in izkušenj pri delu mora imeti tudi precej pedagoških sposobnosti, da zna svoje znanje prenašati na druge, obvladati mora komunikacijo ter biti dovolj občutljiv za vsakršne stiske članov skupine.
- ✧ *Motiviran supervizant* je motiviran za delo, sam se odloči za sodelovanje v supervizijski skupini in čuti, da bo s tem pridobil na svoji strokovnosti kakor tudi na osebnem področju. Poznati mora supervizijo ter njene možnosti, da se zaveda, kaj od nje lahko pričakuje.
- ✧ *Razpoložljiv čas* – supervizija zahteva precej sistematičnega dela in časa, ki ne zajema le časa, potrebnega za sodelovanje na samih srečanjih, temveč še veliko več (npr. priprave,

reflektiranje, vodenje dokumentacije). Ta čas je potrebno šteti v delovni čas, saj gre za intenzivno delo, namenjeno razvijanju večje kompetentnosti strokovnjaka.

- ✧ *Ustrezen prostor za izvajanje supervizije* je zelo pomemben. Najbolje je, če ima skupina stalen prostor, v katerem lahko vsak član razvije občutek varnosti že zaradi poznavanja prostorskega konteksta. Prostor naj zagotavlja pogoje za nemoteno delo. Najprimerneje je, če lahko člani skupine sedijo na udobnih stolih, ki so postavljeni v krogu.
- ✧ *Spodbudno delovno okolje v organizaciji*, v kateri je supervizant zaposlen. V kolikor sodelovanje svojih delavcev v supervizijskem procesu spodbuja in podpira, ker vidi v tem smiselno »investicijo« v strokovnjake ter kakovost njihovega dela, bodo tudi rezultati supervizije boljši.
- ✧ *Potrebna finančna sredstva* – supervizija je zahtevno strokovno delo, ki ga opravljajo le najbolj kompetentni strokovnjaki, le-ti so se za to delo posebej usposabljali ter so zanj pridobili tudi licenco. Supervizorji svoje delo opravljajo izven delovnega časa. Takšno delo pa je potrebno tudi primerno nagraditi, zato morajo imeti naročniki dovolj sredstev, da lahko supervizorje plačajo. Pri nas za zdaj supervizanti praviloma ne plačujejo iz lastnega žepa.
- ✧ *Vsebina supervizije in dogajanje v njej* – supervizija zagotavlja tudi *osebno rast ter razvoj profesionalca* oziroma podpira njegovo *strokovno dozorevanje*. Seveda pa je to proces, ki terja svoj čas. S supervizijo ne posegamo v *zasebnost*, temveč v *osebnost* – do kod pri tem gremo, pa vedno odloča supervizant sam, saj se mu odpirajo številna vprašanja, na katera lahko išče odgovore *za samega sebe*. Jedro vsebine je eksperimentalno učenje s polno udeležbo in tudi mnogimi frustracijami ([www.fsd.uni-lj.si/.../supervizija+v+sd+-+teze+predavanj,+prosojnice+\(2006\).doc](http://www.fsd.uni-lj.si/.../supervizija+v+sd+-+teze+predavanj,+prosojnice+(2006).doc), 02. 01. 2011).

6.2 PROSTOVOLJNO DELO IN SUPERVIZIJA

Proces supervizije se v veliki meri uporablja *pri usposabljanju in vodenju prostovoljcev*. Le-ti prihajajo z različnih področij družbenega delovanja. Glavni namen usposabljanja ter vodenja prostovoljcev je posredovanje določenih teoretičnih znanj glede na vsebino prostovoljskega dela, prav tako pa tudi teoretičnih znanj oziroma spretnosti za uspešno opravljanje prostovoljstva.

Supervizija je učna, razvojna in podporna metoda, ki omogoča posamezniku, da s pomočjo lastnih izkušenj prihaja do novih znanj oziroma spoznanj. Pri tem praktične izkušnje prepleta s teoretskim znanjem ter se razbremeni napetosti in stresov. Posamezniku pomaga pri iskanju lastnih rešitev v zvezi s problemom ter soočanju samega sebe s težavami. Zelo koristno je, da se usposabljanja s pomočjo supervizije ne udeležujejo le prostovoljci, temveč skupaj z njimi tudi strokovni delavci, zaposleni v ustanovi, ki izvaja prostovoljno delo. Prostovoljec je v osnovi praktik, zato je uspešen način dela v superviziji izhajanje iz konkretnih situacij (Žorga, 2002, v: Grobeljšek, 2005).

Prostovoljci ne morejo opravljati svojega dela brez ustreznega znanja. Izrednega pomena zanje sta usposabljanje in podpora, ki ju nudijo izkušeni strokovnjaki ter prostovoljci.

Proces usposabljanja prostovoljcev s pomočjo supervizije se zaradi narave dela nekoliko razlikuje od drugih oblik supervizije. Izvaja se na:

- ✧ praktični, izkustveni;
- ✧ teoretski ravni.

Za usposabljanje oziroma vodenje prostovoljcev se priporoča uporaba *modela mentorske supervizije*, kjer naj bi imel prostovoljec stalno možnost individualnega razgovora s strokovnjakom, če se znajde v težavah, oziroma podpore, da vztraja pri svojem delu (Žorga 2000, v: Grobeljšek, 2005).

Supervizija, usposabljanje in vodenje prostovoljcev trajajo *določeno časovno obdobje*. Supervizijski proces zajema po standardih nekaterih zahodnoevropskih supervizorskih združenj najmanj od 15 do 20 srečanj, ki si sledijo na dva do tri tedne ter trajajo nekako od ene do treh ur.

✧ Za učinkovit supervizijski proces je potrebno, da le-ta preide *štiri faze*: pripravljalno, začetno, delovno ter zaključno fazo.

- ✧ *Pripravljalna faza* – v njej se določijo vsebina, cilji, oblike, modeli, metode, pogoji ter način dela, pozove se supervizante, da navedejo svoja pričakovanja.
- ✧ *Začetna faza* traja približno prvih pet srečanj. Začne se z oblikovanjem delovnega načrta, ki vsebuje določitev odnosov med udeleženci, osnovne teme, individualne cilje ter strukturo supervizije, metodo dela, supervizijski dogovor glede poteka srečanj, obveznosti udeležencev in pravila zaupnosti. Pomembno je ustvarjanje varnega vzdušja, ustreznega motivacijskega oziroma supervizijskega odnosa.
- ✧ *Delovna faza* je osrednja ter najdaljša faza supervizijskega procesa oziroma bistvo same supervizije. V tej fazi se obravnavajo posamezni primeri iz prakse in iščejo ustrezne rešitve.
- ✧ *Zaključna faza* – sklene se supervizijski proces, zaokrožajo ter zaključujejo se obravnavane teme in primeri (Žorga, 2002a, 245, v: Presečnik, 2008).

6.3 VLOGA SUPERVIZORJA

Supervizor ima vlogo *spodbujevalca*, nudi oporo, spodbuja k iskanju *novih rešitev*. V supervizijskem procesu so odgovori še neznani. Oblikujejo se znotraj supervizijske skupine, kjer vsak član najde svoje lastne odgovore, ki so lahko povsem drugačni od odgovorov, do katerih so na istem supervizijskem srečanju prišli drugi člani skupine. Pri tem je zlasti pomembna supervizorjeva odprtost do izkušenj drugih in usmerjenost na proces, ki se sproži v posamezniku ob refleksiji teh izkušenj, ne pa toliko vsebina, katero podaja posameznik.

Tudi *mentor dejavnosti* prostovoljnega dela mora ozavešiti svoj odnos do moči, zaupane mu v obliki avtoritete, ki jo predstavlja predvsem prostovoljec. Odgovornost do prostovoljcev mu narekuje, da odkrito demistificira svojo vlogo vodje in skupino nenehno sooča s stališčem, da je vsak posameznik osebno odgovoren za lastni učni proces, te spodbuja k prevzemanju odgovornosti za svoje učenje. Mentor naj ne podleži skušnjavi, da bi moč, ki so mu jo delegirali udeleženci, uporabljal pri superviziji (Žorga, 2002a, v: Presečnik, 2008).

Poiščite strokovne članke o superviziji. Pripravite predstavitev v obliki miselnega vzorca ali PowerPoint predstavitev. Oglejte si spletno mesto: <http://www.soczborsl.si/3Dejavnosti/35Supervizija.htm>, 20. 03. 2011. Predstavite članek.

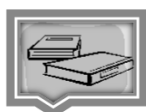
Povzetek poglavja

- ✧ Supervizija je proces razvoja strokovnjaka kot praksa, ki se ob sodelovanju s supervizorjem *uči iz svojih lastnih izkušenj*.
- ✧ *Supervizija je učna, razvojna ter podporna metoda*, ki omogoča posamezniku, da s pomočjo lastnih izkušenj prihaja do novih znanj oziroma spoznanj.
- ✧ Oblike saupervizije so: *individualna, skupinska, timska supervizija ter intervizija*.
- ✧ Proces supervizije se pogosto uporablja *pri usposabljanju ter vodenju prostovoljcev*.
- ✧ Za usposabljanje oziroma vodenje prostovoljcev se priporoča uporaba modela *mentorske supervizije*, kjer naj bi imel prostovoljec stalno možnost individualnega razgovora s strokovnjakom, če se znajde v težavah, oziroma podpore, da vztraja pri svojem delu.
- ✧ Učinkovit supervizijski proces naj bi prešel *štiri faze*: pripravljalno, začetno, delovno ter zaključno.

Vprašanja za preverjanje znanja

1. Razložite pojma “supervizor” ter “supervizant”.
2. Analizirajte vse štiri faze supervizije: pripravljalno, začetno, delovno ter zaključno.
3. Varna klima je najpomembnejši pogoj za uspešen potek supervizije. Kako bi jo zagotovili?
4. Utemeljite naslednjo izjavo: V organizaciji, kjer je supervizant zaposlen, mora biti delovno okolje zelo spodbudno.
5. Supervizija zagotavlja osebno rast oziroma razvoj profesionalca ter podpira njegovo strokovno dozorevanje. Ovrednotite to izjavo.

Priporočena literatura

Blazinšek, A., et al. *ABC prostovoljstva: Priročnik za mentorje*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, 2010.

Za konec:

“Svet bo lepši, če bomo pomagali drug drugemu. Vsak dan imamo možnost, da to tudi storimo.”

mag. Gabrijela Hauptman

7 LITERATURA

Bahovec, I. *Skupnosti: teorije, oblike, pomeni*. Ljubljana: Sophia, 2005.

Bela knjiga EK: Nova spodbuda za evropsko mladino. Bruselj: Komisija evropskih skupnosti, 2001.

Blazinšek, A., et al. *ABC prostovoljstva: priročnik za mentorje*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, 2010.

Gril, A., et. al. *Spodbujanje prostovoljnega dela z mladimi: Podprojekt: Prostovoljno delo mladih na področju sociale in kulture*. (online). 2006. (citirano 15. 3. 2011). Dostopno na naslovu:

http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/raziskovalna_dejavnost/NACIONALNI_PROJEKTI/2005/porocilo_CRP04_Gril.pdf.

Grobeljšek, A. Supervizija in prostovoljno delo. *Socialna pedagogika*, 2005, let. 9, št. 1, str. 3960.

Kaplja, Š. *Pejmo drugače: priročnik za odgovorni turizem in prostovoljno delo*. Kamnik: Založba ICO, 2006.

Katalog znanja. *Spodbujanje prostovoljnega dela v lokalnem okolju* (online). 2009. (citirano 10. 10. 2010). Dostopno na naslovu: <http://www.sio.si/sio/projekti/impletum.html>.

Kranjc, A. *Metode izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Delavska enotnost, 1979.

Lavrič, M., et al. *Mladina 2010: Družbeni profil mladih v Sloveniji*. (on line). 2010. (citirano 15. 03. 2011). Dostopno na naslovu: <http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/Mladina2010.pdf>

Milošević, A. V., in Polštrak, M. *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba, 2003.

Novak, M. et al. *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, 2004.

Presečnik, M. Vključevanje elementov supervizije v vodenje prostovoljcev. *Socialna pedagogika*, 2008, let. 12, št. 4, str. 405–436.

Rakar, T. et al., *Raziskava indeks civilne družbe: končno poročilo*. Ljubljana: CIVICUS, World Alliance for Citizen Participation, Republika Slovenija, Ministrstvo za javno upravo, 2010.

Ramovš, J. *Prostovoljski dnevnik pri osebnem prostovoljskem delu z ljudmi in učenju lepega medčloveškega sožitja*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka, 2007.

Suhadolnik, V. *Izobraževanje prostovoljcev za delo z ženskami, ki doživljajo nasilje: primer programov v društvu SOS telefon za ženske in otroke*, diplomsko delo (online). 2009. (citirano 15. 03. 2011). Dostopno na naslovu: <http://www.pedagogika-andragogika.com/files/diplome/2009/2009-Suhadolnik-Vera.pdf>.

United Nations Volunteers Report, 2001 (online). 2011. (citirano 10. 12. 2010). Dostopno na naslovu: <http://volunteering.org.uk/aboutsite.htm>.

Levičar, R. *Vodnik po nevladnih organizacijah v Sloveniji*. Ljubljana: ADI – Agencija za razvojne iniciative, 1999.

Zakon o prostovoljstvu. *Uradni list Republike Slovenije*, (2011) 10, 18. 2. 2011.

Zupan, B. *Nacionalno poročilo o uresničevanju skupnih ciljev na področju prostovoljnega dela mladih v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, 2007.

Priloga 1: Pravilnik prostovoljskega dela

PRAVILNIK PROSTOVOLJSKEGA DELA

1. Organizacija organizira prostovoljsko delo na podlagi izraženih potreb svojih uporabnikov. Organizacija omogoča prostovoljsko delo tudi drugim prostovoljskim organizacijam na podlagi sklenjenega dogovora med organizacijo in prostovoljsko organizacijo.
2. Dogovor med organizacijo in prostovoljsko organizacijo vsebuje določila, ki opredeljujejo mentorsko vodenje prostovoljk/prostovoljcev, njihovo izobraževanje, način njihovega vodenja in vsebino njihovega dela.
3. Prostovoljka/prostovoljec opravlja prostovoljno delo najmanj eno šolsko leto, kar pomeni od oktobra do junija, in sicer najmanj 4 ure na mesec, razen če je sklenjen drugačen dogovor.
4. Organizacija poskrbi za mentorsko vodenje in spremljanje njenega/njegovega prostovoljskega dela, kar pomeni, da ji/mu nudi podporo pri izvajanju prostovoljskega dela.

Mentorica/mentor posreduje tudi vse potrebne informacije o delu in o osebi/osebah, ki ji/jim nudi pomoč. Prostovoljka/prostovoljec mora za vsakršno dejavnost, akcijo ali pobudo, ki je zunaj dogovora, dobiti pristanek mentorice/mentorja ter ne sme v imenu organizacije početi ničesar samovoljno.

5. Prostovoljka/prostovoljec pri svojem delu spoštuje pravice in posebnosti vseh ne glede na raso, barvo kože, spol, narodnostno ali etnično poreklo, jezik, gmotni ali družbeni položaj, življenjski stil, spolne, politične ali verske usmerjenosti, socialni izvor, zmanjšane duševne ali telesne sposobnosti ali kakšne druge okoliščine.
6. Organizacija lahko postavi pogoje pristopa posameznikov k prostovoljskem delu, če tako opredeli v tem pravilniku. V tem primeru se namesto 6. člena tega pravilnika zapiše pogoje pristopa.
7. Organizacija prostovoljko/prostovoljca usposobi ter organizira nadaljnja usposabljanja za delo prostovoljke/prostovoljca, kar pomeni, da se slednja/slednji udeleži uvodnega usposabljanja, po potrebi pa tudi nadaljnjih izobraževanj. O tem se dogovarja z mentorico/mentorjem in/ali prostovoljsko organizacijo.
8. Prostovoljka/prostovoljec mora upoštevati zaupnost podatkov vsake/vsakega, tudi bivše/bivšega uporabnice/uporabnika. Zbira lahko le tiste (osebne) podatke, ki jih potrebuje za svoje delo. Podatke lahko posreduje tretji pristojni osebi le:
 - če je uporabnica/uporabnik ali njegov/njegova skrbnica/skrbnik informirana/informiran o namenu zbiranja podatkov in da svoj pristanek;

- če tako določa zakon;
 - če za to obstajajo konkretni varnostni, moralni, zdravstveni ali etični razlogi.
9. Prostovoljka/prostovoljec je **redno prisotna/prisoten na srečanjih** z mentorico/mentorjem.
 10. Na opravljanje prostovoljskega dela prostovoljka/prostovoljec **prihaja točno** oziroma mentorico/mentorja, uporabnika/uporabnico ali organizacijo pravočasno (tj. najmanj 24 ur pred predvideno dejavnostjo/aktivnostjo) obvesti o svoji odsotnosti, razen če je drugače dogovorjeno. O svojem delu **vodi dnevnik**, v katerega poleg opravljenega števila ur zapisuje tudi kratek opis opravljenega dela in ga mesečno redno oddaja mentorici/mentorju.
 11. Organizacija prostovoljko/prostovoljca lahko **nagradi** tako, da mu ponudi možnost udeležbe na različnih tematsko primernih seminarjih, izobraževanjih, mu izroči denarno nagrado ipd.
 12. V primeru **prekinitve** prostovoljskega dela prostovoljka/prostovoljec oziroma prostovoljska organizacija svojo odločitev **sporoči najmanj 14 dni pred predvidenim prenehanjem** sodelovanja, razen če je drugače dogovorjeno.
 13. Organizacija je na podlagi sklenjenega dogovora med organizacijo in prostovoljko/prostovoljcem dolžna prostovoljki/prostovoljcu **povrniti stroške**, povezane z izvajanjem prostovoljskega dela. Stroške nakazuje na osebni račun prostovoljke/prostovoljca.
Vračajo se dejanski **potni stroški**, kar organizacija natančno opredeli v dodatnem členu pravilnika.
Material za izvedbo aktivnosti zagotavlja mentorica/mentor. Morebitni **materialni stroški**, nastali po predhodnem dogovoru z mentorico/mentorjem v breme prostovoljke/prostovoljca, se ji/mu vračajo na podlagi predložitve originalnega računa z davčno številko organizacije.
Prostovoljki/prostovoljcu pripada denarna protivrednost za **malico** v vrednosti 2 evrov, če opravlja prostovoljsko delo neprekinjeno več kot štiri ure.
 14. Prostovoljka/prostovoljec ima pravico od organizacije dobiti **potrdilo na podlagi opravljenega prostovoljskega dela**, ki vsebuje število opravljenih ur ter naravo in izvedbo dela v organizaciji, če je o svojem delu redno vodila/vodil dnevnik.
 15. Organizacija je dolžna zaščititi prostovoljko/prostovoljca v primeru konfliktov ali nesoglasij. V primeru da vseeno pride do kakršnih koli konfliktov ali nespoštovanja pravic s področja prostovoljskega dela v okviru organizacije, se prostovoljke/prostovoljci lahko obrnejo na osebo, ki jo v ta namen določi organizacija.
 16. Pred opravljanjem prostovoljskega dela prostovoljka/prostovoljec **podpiše dogovor** o prostovoljskem delu v organizaciji, če že ni vnaprej sklenjen dogovor med organizacijo in prostovoljsko organizacijo.
 17. Prostovoljka/prostovoljec, prostovoljska organizacija in organizacija se morajo **držati dogovora** o prostovoljskem delu, ki je sestavljen na podlagi tega pravilnika. V primeru da se prostovoljka/prostovoljec ne drži določil tega pravilnika, jo/ga organizacija lahko izključi iz svojih vrst.

Priloga 2: Formalni okvir za izvajanje prostovoljskega dela

- 📖 Zakon o socialnem varstvu (Uradni list RS št. 3/2007-UPB2);
- 📖 Zakon o invalidskih organizacijah (Uradni list RS št. 108/2002, 61/2006–Zdru-1);
- 📖 Zakon o humanitarnih organizacijah (Uradni list RS št. 98/2003, 61/2006 –Zdru-1);
- 📖 Zakon o Rdečem križu Slovenije (Uradni list RS št. 7/1993);
- 📖 Zakon o preskrbi s krvjo (Uradni list RS št. 104/2006);
- 📖 Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (Uradni list RS št. 12/2007-UPB1);
- 📖 Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS št. 51/2006-UPB1);
- 📖 Zakon o gasilstvu (Uradni list RS št. 113/2005-UPB1);
- 📖 Zakon o varnosti cestnega prometa (Uradni list RS št. 56/2008-UPB5);
- 📖 Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS št. 16/2008);
- 📖 Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (Uradni list RS št. 76/2007-UPB2);
- 📖 Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS št. 16/2007-UPB5, 101/2007);
- 📖 Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS št. 77/2007-UPB-1);
- 📖 Zakon o dohodnini (Uradni list RS št. 117/2006, 90/2007, 10/2008, 78/2008);
Zakon o davku na dodano vrednost (Uradni list RS št. 117/2006);
- 📖 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS št. 109/2006-UPB4);
- 📖 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS 72/2006-UPB3, 91/2007, 71/2008, 76/2008);
- 📖 Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list št. 107/2006-UPB1);
- 📖 Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS št. 110/2006-UPB2, 10/2008);
- 📖 Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Uradni list št. 56/1999 in 64/2001);
- ✎ Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji (Uradni list RS št. 24/2000);
- ✎ Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008–2011 (Uradni list RS št. 35/2008) vzpodbuja prostovoljstvo pri muzejskem delu;
- ✎ Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010 (Uradni list RS št. 39/2006);
- ✎ Resolucija o nacionalnem programu na področju drog 2004–2009 (Uradni list RS št. 28/2004);
- ✎ Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (Uradni list RS št. 70/2004);
- ✎ Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005–2013 (Uradni list RS št. 100/2005);
- ✎ Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS št. 44/2002);
- 📖 **Zakon o prostovoljstvu** (Uradni list RS 10/2011), ki prvič v Sloveniji sistematično ureja področje prostovoljstva.

Projekt **Impletum**

Uvajanje novih izobraževalnih programov na področju višjega strokovnega izobraževanja v obdobju 2008–11

Konzorcijski partnerji:

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja ter prednostne usmeritve Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.